

**DEKLINACJE
BEZPIECZEŃSTWA
VARIA**

CZĘŚĆ PIERWSZA

DECLINATION
OF SECURITY
VARIA

PART ONE

Redakcja naukowa

**Jacek Fabisiak
Hanna Sommer
Grzegorz Zakrzewski**

**OFICyna
WYDAWNICZA**
POLITECHNIKI RZESZOWSKIEJ

Wydano za zgodą Rektora

Redaktor naczelny
Wydawnictw Politechniki Rzeszowskiej
dr hab. inż. Lesław GNIEWEK, prof. PRz

Recenzent
prof. dr hab. Mariusz ZIELIŃSKI

Koncepcja wydawnictwa i redakcja
dr hab. inż. Jacek FABISIAK, prof. AMW; dr Hanna SOMMER
dr inż. Grzegorz ZAKRZEWSKI, prof. PSW

Konsultacja
kmdr dr hab. Bartłomiej PAŃCZEK, prof. AMW; dr hab. Jarosław TESKA, prof. AMW
dr Wojciech SOKOŁOWSKI; dr Tomasz KOSTECKI

Publikacja bez korekty w Wydawnictwie, odpowiedzialni za korektę
dr hab. inż. Jacek FABISIAK, prof. AMW; dr Hanna SOMMER
dr inż. Grzegorz ZAKRZEWSKI, prof. PSW

Addendum
prof. dr hab. Jerzy BĘDŹMIROWSKI; prof. dr hab. Krzysztof ROKICIŃSKI
dr hab. Jarosław MICHALAK prof. AMW

Tłumaczenie i konsultacja językowa
dr Edyta ŁOŃSKA (angielski)

Redaktor statystyczny
Grzegorz ZAKRZEWSKI; Hanna SOMMER

Okładka
Grzegorz ZAKRZEWSKI (projekt), Hanna SOMMER (grafika)

bezpieczeństwo, zagrożenie, cyberprzestępstwo, przestępczość przetargowa, zdrowie, etyka, Nowy Ład
safety, threat, cybercrime, tender crime, health, ethics, New Deal

p-ISBN 978-83-7934-707-0

e-ISBN 978-83-7934-708-7

© Copyright by Jacek FABISIAK, Hanna SOMMER
Grzegorz ZAKRZEWSKI
Rzeszów 2024

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
-------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA TECHNOLOGIE INFORMACYJNE A BEZPIECZEŃSTWO

Rozdział 1. <i>Irena Malinowska, Bartosz Błaszczak</i> Kobieta ofiarą oszustwa matrymonialnego w Internecie. Świadomość cybernetyczna wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa	23
1.1. Wprowadzenie	23
1.2. Charakterystyka zjawiska fałszywej tożsamości w Internecie, w aspektach oszustwa matrymonialnego	25
1.2.1. Istota i skala zjawiska	26
1.2.2. Zagrożenie przestępczością wobec kobiet	28
1.3. Oszustwo matrymonialne jako przestępstwo w kodeksie karnym	30
1.4. Metody działania sprawców w cyberprzestrzeni	31
1.5. Determinanty oszustwa matrymonialnego	35
1.6. Instytucje i nowoczesne technologie w walce z matrymonialnymi oszustami w Internecie	36
1.7. Zakończenie	37

Rozdział 2. <i>Paulina Kowalska, Zbigniew Witaszek</i> Bezpieczeństwo ochrony danych osobowych w polskich organizacjach, w świetle badań w latach 2019-2022	41
2.1. Wprowadzenie	41
2.2. Bezpieczeństwo danych osobowych w międzynarodowych i narodowych aktach prawnych	42
2.3. Dane osobowe jako wartość organizacji w etyce biznesu	45
2.4. Analiza incydentów ochrony danych osobowych w polskich organizacjach w latach 2019-2022	49
2.5. Zakończenie	56

CZĘŚĆ DRUGA BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE I OCHRONA RODZINY

Rozdział 3. <i>Sławomir Stanisław Dębski</i> Krytyczne uwagi do współczesnego modelu dbałości o zdrowie w kontekście przykładowych badań i analiz	63
3.1. Wprowadzenie	63
3.2. Kształtujący się dualizm modelu dbałości o zdrowie – charakterystyka	64

3.3. Zmiany instytucjonalne w zakresie zdrowia wobec wyzwań współczesności	65
3.4. Przykładowe badania i analizy	67
3.5. Zakończenie	79

Rozdział 4. *Ewelina Reczek*

Bezpieczeństwo pracowników socjalnych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej	81
4.1. Wprowadzenie	81
4.2. Pomoc społeczna, praca socjalna – ustalenia terminologiczne	82
4.3. Pracownik socjalny – ambiwalencja roli w kontekście zagrożenia bezpieczeństwa	84
4.4. Bezpieczeństwo i zdrowie pracowników socjalnych	89
4.5. Zakończenie	92

CZEŚĆ TRZECIA BEZPIECZEŃSTWO EKONOMICZNE

Rozdział 5. *Elżbieta Ważna*

Wpływ polskiego systemu podatkowego na bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstw w Polsce	97
5.1. Wprowadzenie	97
5.2. Przedsiębiorstwa a system podatkowy	98
5.3. Charakterystyka polskiego systemu podatkowego	101
5.4. Korzyści i zagrożenia Polskiego Ładu z punktu widzenia polskich przedsiębiorstw	103
5.5. Zakończenie	105

CZEŚĆ CZWARTA BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE I PORZĄDEK PRAWNY PAŃSTWA

Rozdział 6. *Jakub Skowroński*

Przeciwdziałanie przestępstwom przetargowym w kontekście bezpieczeństwa sektora zamówień publicznych	111
6.1. Wprowadzenie	111
6.2. Mechanizmy prewencji przestępstw przetargowych	112
6.3. Kontrola prawna przetargów publicznych	114
6.3.1. Definicja i cele kontroli prawnej	114
6.3.2. Organizacje odpowiedzialne za kontrolę prawną postępowań przetargowych	115
6.3.3. Proces kontroli prawnej przetargów	118
6.4. Kontrola finansowa przetargów publicznych	119
6.4.1. Definicja i cele kontroli finansowej	119
6.4.2. Organizacje odpowiedzialne za kontrolę finansową zamówień publicznych	120
6.4.3. Metody i techniki kontroli finansowej w przetargach	121

6.5. Znaczenie kontroli w sektorze zamówień publicznych	122
6.6. Zakończenie	124
Zakończenie	127
Noty o autorach	135
Noty o konsultantach	141
Z wydawniczej półki poleca: Jerzy Będziński	145
Z wydawniczej półki poleca: Krzysztof Rokiciński	149
Z wydawniczej półki poleca: Jarosław Michalak	155

TABLE OF CONTENTS

Introduction	17
--------------------	----

PART ONE INFORMATION TECHNOLOGIES AND SECURITY

Chapter 1. <i>Irena Malinowska, Bartosz Blaszczyk</i>	
Female victim of online matrimonial fraud. Cyber awareness in the face of contemporary security challenges	23
1.1. Introduction	23
1.2. Characteristics of the phenomenon of false identity on the Internet in aspects of matrimonial fraud	25
1.2.1. The essence and scale of the phenomenon	26
1.2.2. Threat of crime against women	28
1.3. Matrimonial fraud as a crime in the penal code	30
1.4. The perpetrators' methods of operation in cyberspace	31
1.5. Determinants of matrimonial fraud	35
1.6. Institutions and modern technologies in the fight against matrimonial fraudsters on the Internet	36
1.7. Conclusion	37

Chapter 2. <i>Paulina Kowalska, Zbigniew Witaszek</i>	
Security of personal data protection in Polish organizations in the light of research in the years 2019-2022	41
2.1. Introduction	41
2.2. Personal data security in international and national legal acts	42
2.3. Personal data as an organizational asset in business ethics	45
2.4. Analysis of personal data protection incidents in Polish organizations in the years 2019-2022	49
2.5. Conclusion	56

PART TWO HEALTH SECURITY AND FAMILY PROTECTION

Chapter 3. <i>Slawomir Stanislaw Dębski</i>	
Critical comments on the contemporary healthcare model in the context of exemplary research and analyzes	63
3.1. Introduction	63
3.2. The emerging dualism of the health care model – characteristics	64

3.3. Institutional changes in the field of health in the face of contemporary challenges	65
3.4. Examples of research and analysis	67
3.5. Conclusion	79

Chapter 4. *Ewelina Reczek*

Safety of social workers in social welfare organizational units	81
4.1. Introduction	81
4.2. Social assistance, social work – terminological arrangements	82
4.3. Social worker – ambivalence of the role in the context of security threats	84
4.4. Safety and health of social workers	89
4.5. Summary	92

PART THREE ECONOMIC SECURITY

Chapter 5. *Elżbieta Ważna*

The impact of the Polish tax system on the financial security of enterprises in Poland	97
5.1. Introduction	97
5.2. Enterprises and the tax system	98
5.3. Characteristics of the Polish tax system	101
5.4. Benefits and threats of the Polish Order from the point of view of Polish enterprises	103
5.5. Conclusion	105

PART FOUR SOCIAL SECURITY AND STATE ORDER

Chapter 6. *Jakub Skowroński*

Counteracting tender crimes in the context of the security of the public procurement sector	111
6.1. Introduction	111
6.2. Tender crimes prevention mechanisms	112
6.3. Legal control of public tenders	114
6.3.1. Definition and objectives of legal control	114
6.3.2. Organizations responsible for legal control of tender procedures	115
6.3.3. Process of legal control of tenders	118
6.4. Financial control of public tenders	119
6.4.1. Definition and objectives of financial control	119
6.4.2. Organizations responsible for financial control of public procurement	120
6.4.3. Methods and techniques of financial control in tenders	121
6.5. The importance of control in the public procurement sector	122
6.6. Conclusion	124
Conclusion	131

Notes on the authors	135
Notes on the consultants	141
Recommendations from the publishing shelf: Jerzy Będźmirowski	145
Recommendations from the publishing shelf: Krzysztof Rokiciński	149
Recommendations from the publishing shelf: Jarosław Michałak	155

WSTĘP

Z nieskrywaną przyjemnością prezentujemy Państwu dziewiątą część naszej cenionej serii monografii wieloautorskich poświęconych bezpieczeństwu. W ramach naszego ciągłego zaangażowania w pogłębianie wiedzy i zrozumienie kluczowych kwestii bezpieczeństwa, z dumą prezentujemy najnowszą książkę, która jeszcze bardziej wzbogaca naszą kolekcję wnikliwych i informacyjnych artykułów w tej dziedzinie. Jako redaktorzy tej serii mamy zaszczyt być kuratorem i publikować prace cenionych badaczy i praktyków, z których każdy rzuca światło na różne aspekty bezpieczeństwa – czy to w dziedzinie cyberbezpieczeństwa, bezpieczeństwa danych osobowych, zdrowia i bezpieczeństwa pracowników, bezpieczeństwa finansowego czy bezpieczeństwie sektora zamówień publicznych. W każdej monografii staramy się zapewnić naszym czytelnikom wszechstronne i zróżnicowane zrozumienie złożonych wyzwań stojących przed dzisiejszym światem. *Badania naukowe przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa. Dziedzina ta stale się rozwija, a badacze w dalszym ciągu badają nowe technologie i strategie, aby stawić czoła pojawiającym się wyzwaniom związanym z bezpieczeństwem.*

W roku 2021 zawiązał się zespół, który rozpoczął przygotowania do cyklicznego wydawania monografii. Za cel postawił sobie, że w każdej nowowydanej publikacji w jej tytule zawarte będzie słowo bezpieczeństwo. Zmianie ulegała okładka, która oddawała interdyscyplinarność zakresu tematycznego i brak statyczności (dynamikę) bezpieczeństwa. Nie mogło również zabraknąć w wydaniach z 2023 roku symbolu węglowodoru nasyconego, w który jak w ramę obrazu wkomponowany został wizerunek patrona Politechniki Rzeszowskiej Ignacego Łukasiewicza i elementy marynistyczne ze zbiorów Akademii Marynarki Wojennej, Uczelni obchodzących swoje jubileusze. Autorzy wnoszą bogatą wiedzę i doświadczenie, oferując świeże perspektywy skłaniające do myślenia i analizy, które są zarówno aktualne, jak i istotne.

W pierwszym wprowadzeniu do monografii: „W poszukiwaniu tożsamości bezpieczeństwa”¹ Hanna Sommer pisze: *Jeżeli do słowa bezpieczeństwo dodamy dookreślenie, to otrzymamy dyscyplinę o wyodrębnionym przedmiocie i metodologii badań nad bezpieczeństwem człowieka i jego siedliska, zarówno tego naturalnego jak i technicyzowanego. Stąd bezpieczeństwem zaczęli zajmować się naukowcy z różnych dziedzin i dyscyplin naukowych nadając mu swój „koloryt”. Do powszechnego obrotu weszło bezpieczeństwo energetyczne i nie zajmują się nim*

¹ H. Sommer *W poszukiwaniu tożsamości bezpieczeństwa*, <https://oficyna.prz.edu.pl/fcp/gGBUKOQtTKIQhbx08SlkTUgxQX2o8DAoHNiwFE1xVT31bFVZpCFghUHcKVigEQUw/18/public/otwarty-dostep/2021/h-sommer-monogr-el.pdf> [25.01.2024].

tylko energetycy. Tu jak w soczewce skupiają się interdyscyplinarne nauki matematyczne, biologicznochemiczne, przyrodnicze, politologiczne i inne. Ta reguła towarzyszy (Redaktorom naukowym) we wszystkich kolejnych wydaniach. Niniejsza publikacja *trochę na przekór i bez kozery* opatrzona została tytułem: „Deklinacje bezpieczeństwa” i stanowi kontynuację serii rozważań na temat bezpieczeństwa. Deklinacja, nazywana też fleksją imienną, to odmiana części mowy, a dokładniej rzeczownika, który odmieniamy przez przypadki i liczbę. Odpowiada także na więcej pytań, a mianowicie: kogo?, czego?, komu?, czemu?, z kim?, z czym?, o kim?, o czym?. Zasadniczym celem monografii, określonym przez redaktorów naukowych, jest: *kontynuacja wielowątkowej analizy problematyki bezpieczeństwa zapoczątkowanej już kilka lat temu*. Z kolei podtytułowe, łacińskie varia potwierdza uniwersalność i wszechstronność przedstawianych tekstów różnych autorów, którzy mają odpowiedzieć na pytania stawiane przy odmianie rzeczownika bezpieczeństwo. Autorzy to przekrój pokoleniowy naukowców kobiet i mężczyzn, cywilów oraz mundurowych w służbie i na emeryturze. W tej monografii redagujący jak i autorzy rozdziałów przedstawili wyniki badań prowadzone zarówno przez teoretyków jak i praktyków z ośrodków naukowych: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Politechniki Rzeszowskiej, Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni, Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi Filia w Jaśle, Akademii Nauk Stosowanych im. ks. Jerzego Popiełuszki w Grudziądzu, Wyższej Szkoły Kształcenia zawodowego we Wrocławiu, Pomorskiej Szkoły Wyższej w Starogardzie Gdańskim, Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu.

Autorom rozdziałów redagujący zapewнили wszechstronną konsultację u naukowców z Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich z Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni, natomiast druk powierzono jak zawsze Oficynie Wydawniczej Politechniki Rzeszowskiej.

Monografia została opracowana w układzie sześciu rozdziałów ujętych w czterech częściach, poprzedzonych wstępem redaktorów naukowych i podsumowanych syntetycznym zakończeniem. Jak zawsze czytelnik znajdzie rozdział „Z wydawniczej półki” zamieszczany w końcowej części publikacji. Z kolei całość monografii dopełniają noty biograficzne autorów oraz spis współpracujących konsultantów naukowych i konsultantki językowej. Na ostatniej stronie okładki umieszczony jest fragment recenzji, a w graficznym symbolu śladu węglowego koronenu umieszczone zostały loga Uczelni autorów poszczególnych rozdziałów.

W części pierwszej – Technologie informacyjne a bezpieczeństwo są dwa rozdziały, w których autorzy badają określone implikacje społeczne i oceniają w perspektywie szeroko rozumianego bezpieczeństwa społecznego.

W rozdziale pierwszym Irena Malinowska i Bartosz Błaszczak przedstawiają zagadnienia zjawiska fałszywej tożsamości w Internecie w aspektach oszustwa matrymonialnego. Jego autorzy zwracają uwagę na fakt, że oszustwa polegające na inicjowaniu i budowaniu fałszywej relacji romantycznej w rzeczywistości wirtualnej lub w świecie realnym przez przestępców są zjawiskiem wielowątkowym

i wymagają analizy wielowymiarowej, w obszarze prawa, uczuć i emocji. Agreguje to sytuację, w której ten obszar badawczy ma charakter interdyscyplinarny. Internet, który na stałe zadomowił się w przestrzeni społecznej i całkowicie ją przemodelował/zdominował, tym samym spowodował głębokie zmiany kulturowe w funkcjonowaniu populacji ludzkiej w najbardziej intymnej sferze uczuć. Potencjalne zagrożenia jakie niesie za sobą cyberprzestrzeń muszą być brane pod uwagę przy modelowaniu środowiska strategii bezpieczeństwa.

Część pierwszą monografii zamyka rozdział autorstwa Zbigniewa Witaszka i Pauliny Kowalskiej, którzy analizują wybrane elementy bezpieczeństwa ochrony danych osobowych. Po przedstawieniu międzynarodowych i narodowych aktów prawnych i pogłębionych wywodów udowadniają, że dane osobowe są wartością w etyce biznesu, prezentują analizę incydentów ochrony danych osobowych w polskich organizacjach, której dokonali na podstawie raportów z lat 2019-2022. Podsumowując badania stwierdzają, że podmioty, które inwestują w wiedzę, kreatywność i innowacje, szanują i rozwijają swoje wartości organizacyjne, nie tylko wypełniają wymogi prawno-organizacyjne, ale zaufanie klientów, partnerów biznesowych i społecznych, co w efekcie może przyczynić się do ich długoterminowych sukcesów. Takie przedsięwzięcia służą dla budowania lepszej i bardziej bezpiecznej przyszłości w cyberprzestrzeni.

Następna, druga część monografii – bezpieczeństwo zdrowotne i ochrona rodziny obejmuje dwa kolejne rozdziały. Bezpieczeństwo zdrowotne jest bardzo mocno związane z bezpieczeństwem pracowników, którzy je w swoisty sposób organizują i zabezpieczają. Testem świadomości zdrowotnej chorych i potrzebujących pomocy socjalnej jest sytuacja zetknięcia się z problemem właściwych postaw, norm i zachowań.

W rozdziale trzecim Sławomir Dębski przedstawia krytyczne uwagi do współczesnego modelu dbałości o zdrowie łączyjąc wybrane badania i analizy. Czas wolny poza czasem aktywności zawodowej jest wykładnikiem naszej osobowości. Związki aktywności fizycznej i zdrowego odżywiania, przestrzegania podstawowych zasad higieny i prowadzenia zdrowego trybu życia ze zdrowiem człowieka są bardzo silne. W monografii nie brak polemiki w odniesieniu do trudnych tematów, jak na przykład stan obecny zdrowia człowieka i społeczeństw. Każde pokolenie posiada swój specyficzny system wartości, które dotyczą właśnie etyki pro i zdrowotnej, dlatego tak istotne zagadnienie nie może być przedmiotem badań korporacyjnych pozbawionych jakiegokolwiek kontroli.

W rozdziale czwartym Ewelina Reczek bada blaski i cienie pracy w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. Pracownicy socjalni to ta grupa zawodowa, która nawet przez społeczeństwa wysoko cywilizowane jest mało zauważalna a ich działalność jest mało znana i niedoceniana, często jest to zagadnienie „wstydlive”. Autorka nie zgadza się z obecnie funkcjonującym poglądem, że jakakolwiek forma agresji wobec pracownika socjalnego jest wpisana w jego ryzyko zawodowe. Pracę socjalną pozycjonuje między misją, powołaniem realizowanym

z dużą pasją i pełnym zaangażowaniem a ryzykiem. Zagadnienie ryzyka jest interpretowane przez pryzmat szerokiego aspektu kultury bezpieczeństwa, co jest walorem dodatkowym rozdziału.

Część trzecia monografii – to bezpieczeństwo ekonomiczne, które jest wymiarem bezpieczeństwa państwa i obywateli. W hierarchii ważności potrzeb według Masłowa znajduje się zaraz po potrzebach fizjologicznych.

W rozdziale piątym tekst Elżbiety Ważnej, w profesjonalny ale również przystępny sposób przybliży nam polski system podatkowy, który przez ostatnie lata przechodził swoiste zawirowania. Bogactwo państwa od zarania ludzkości tworzy sprawny system podatkowy. Jednym z podstawowych obowiązków przedsiębiorcy jest prawidłowe rozliczanie się z fiskusem. Prawo podatkowe jest specyficzną gałęzią prawa, które silnie ingeruje w sferę majątkową podatnika. Na każdym obywatelu i przedsiębiorstwie ciąży obowiązek daninowy dlatego tak istotne jest aby podatnik mógł stosować jednoznacznie prawo podatkowe, które to z kolei winno być jasne, zrozumiałe i nie stwarzało możliwości co do jego różnorodnej interpretacji.

Część czwarta – porusza aspekty bezpieczeństwa społecznego i porządku prawnego państwa. Porządek prawny i społeczny jest swoistym gwarantem prawidłowego a zarazem bezpiecznego funkcjonowania zarówno dla obywateli w ich sferze prywatnej jak i przedsiębiorców w sferze gospodarczej i ekonomicznej, a jego zakłócenie stanowi bezpośrednie lub pośrednie uderzenie w bezpieczeństwo samego państwa jak i jego mieszkańców.

W szóstym Jakub Skowroński poruszył kwestię sprawowania kontroli w zakresie przetargów publicznych wskazując zarazem kontrolę jako element niezbędny dla bezpieczeństwa funkcjonowania sektora zamówień publicznych w Polsce. Przetargi publiczne są obszarem interakcji między sektorem publicznym a prywatnym w związku z czym stanowią przedmiot szczególnej uwagi w kontekście prawidłowego i zarazem efektywnego wydatkowania środków publicznych. Autor zwraca szczególną uwagę, iż w kontekście badań nad tą problematyką, ważne jest uwzględnienie różnorodnych aspektów procesu kontroli oraz rozwoju narzędzi i metod monitorowania procesów przetargowych, zarówno pod względem obowiązujących i stosowanych procedur jak i pod względem organizacji państwowych i instytucji administracji publicznych właściwych do podejmowania działań w tym zakresie.

Wydając dziewiątą monografię, gdzie słowem kluczowym jest *bezpieczeństwo*, żywimy nadzieję, że tak jak poprzednie pozostanie nie tylko w kręgu zainteresowań osób prowadzących badania w zakresie bezpieczeństwa, dydaktyków i studentów. Liczymy, że niniejsza publikacja będzie cennym źródłem informacji zarówno dla naukowców, decydentów, jak i praktyków, przyczyniając się do toczącego się dyskursu i rozwoju badań nad bezpieczeństwem. Zamiarem redaktorów naukowych z uwagi na to, że monografia jest w otwartym dostępie Oficyny Wydawniczej Politechniki Rzeszowskiej i trafi do katalogów bibliotek prowadzą-

cych dział nauk o bezpieczeństwie, będzie dostępna szerokiemu gronu czytelników. Jak zawsze pozostajemy wdzięczni autorom oraz innym osobom uczestniczącym w procesie powstania monografii za merytoryczną i owocną współpracę, licząc jednocześnie na jej kontynuację. Pozostając w przekonaniu na życzliwe przyjęcie monografii oraz dalszy, kreatywny rozwój naszych publikacji, pozostajemy z szacunkiem.

*Jacek Fabisiak
Hanna Sommer
Grzegorz Zakrzewski*

INTRODUCTION

It is with great pleasure that we present to you the ninth part of our valued series of multi-author monographs on security. As part of our ongoing commitment to advancing knowledge and understanding of key security issues, we are proud to present the latest book that further enhances our collection of insightful and informative articles in this field. As editors of this series, we are honored to curate and publish the work of esteemed researchers and practitioners, each shedding light on different aspects of security – whether in the fields of cybersecurity, personal data security, employee health and safety, financial security or security of the public procurement sector. In each monograph, we aim to provide our readers with a comprehensive and nuanced understanding of the complex challenges facing the world today. *Scientific research contributes to the improvement of security. The field is constantly evolving and researchers continue to explore new technologies and strategies to address emerging security challenges.*

In 2021, a team was formed that began preparations for the cyclical publication of monographs. It set itself a goal that each newly published publication would include the word security in its title. The cover was changed to reflect the interdisciplinary nature of the thematic scope and the non-static (dynamism) of security. The 2023 editions could not miss the symbol of saturated hydrocarbon, in which like a picture frame, an image of the patron of the Rzeszów University of Technology, Ignacy Łukasiewicz, and nautical elements from the collections of the Naval Academy, the University celebrating its jubilee, were incorporated. The authors bring a wealth of knowledge and experience, offering fresh, thought-provoking perspectives and analysis that are both timely and relevant.

In the first introduction to the monograph: "In search of the identity of security"¹, Hanna Sommer writes: *If we add a specific definition to the word security, we will get a discipline with a separate subject and methodology of research on the security of man and his habitat, both natural and technological. Hence, scientists from various fields and scientific disciplines began to deal with security, giving it their own "color". Energy security has become common knowledge and not only energy specialists are concerned with it. Here, as if in a lens, interdisciplinary mathematical, biological, chemical, natural, political science and other sciences focus.* This rule accompanies (Scientific Editors) in all subsequent editions. This publication, *somewhat out of spite and for no reason*, was titled: "Declinations of Security" and *is a continuation of a series of considerations on security.*

¹ H. Sommer, *W poszukiwaniu tożsamości bezpieczeństwa*, <https://oficyna.prz.edu.pl/fcp/gGBUKOQtTKIQhbx08SlkTUgxQX2o8DAoHNiwFE1xVT31bFVZpCFghUHcKVigEQUw/18/public/otwarty-dostep/2021/h-sommer-monogr-el.pdf> [25.01.2024].

Declination, also known as a nominative inflection, is a variation of a part of speech, or more precisely, a noun, which we conjugate by cases and number. It also answers more questions, namely: who?, what?, to whom?, why?, with whom?, with what?, about whom?, about what? . The main goal of the monograph, defined by the scientific editors, is: continuation of the multi-threaded analysis of security issues initiated several years ago. In turn, the Latin varia in the subtitle confirms the universality and versatility of the texts presented by various authors, which are intended to answer the questions posed by the conjugation of the noun security. The authors are a cross-generational cross-section of female and male academics, civilians and uniformed officers in service and retired. In this monograph, the editors as well as the authors of the chapters have presented the results of research conducted by both theoreticians and practitioners from research centers: Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Rzeszów University of Technology, Polish Naval Academy of the Heroes of Westerplatte in Gdynia, University of Humanities and Economics in Łódź Branch in Jasło, Academy of Applied Sciences, named after the priest Jerzy Popiełuszko in Grudziądz, the Higher School of Vocational Education in Wrocław, the Pomeranian Higher School in Starogard Gdański, the Higher School of Security based in Poznań.

The editors provided the authors of the chapters with comprehensive consultation with scientists from the Department of Command and Naval Operations at the Polish Naval Academy of the Heroes of Westerplatte in Gdynia, while printing was entrusted, as always, to the Publishing House of the Rzeszów University of Technology.

The monograph was organized into six chapters divided in four parts, preceded by an introduction by the scientific editors and summarized by a synthetic conclusion. As always, the reader will find the "From the publishing shelf" chapter at the end of the publication. Biographical notes of the authors and a list of cooperating scientific consultants and a language consultant complete the monograph. The last page of the cover features an excerpt from a review, and the University logos of the authors of the individual chapters have been placed in the graphic symbol of the carbon footprint of coronene.

In the first part - Information technologies and security, there are two chapters in which the authors examine specific social implications and evaluate them from the perspective of broadly understood social security.

In the first chapter, Irena Malinowska and Bartosz Błaszczak present the issue of the phenomenon of false identity on the Internet in aspects of matrimonial fraud. Its authors draw attention to the fact that fraud involving criminals initiating and building a false romantic relationship in virtual reality or in the real world is a multi-threaded phenomenon and requires multidimensional analysis in the area of law, feelings and emotions. This aggregates a situation in which this research area is interdisciplinary in nature. The Internet, which has permanently established itself in the social space and completely remodeled/dominated it, has thus caused profound cultural changes in the functioning of the human population in the most

intimate sphere of feelings. The potential threats posed by cyberspace must be taken into account when modeling the security strategy environment.

The first part of the monograph ends with a chapter by Zbigniew Witaszek and Paulina Kowalska, who analyze selected elements of personal data protection security. After presenting international and national legal acts and in-depth arguments, they prove that personal data is a value in business ethics, presenting an analysis of personal data protection incidents in Polish organizations, based on reports from 2019-2022. Summarizing the research, they conclude that entities that invest in knowledge, creativity and innovation, respect and develop their organizational values, not only fulfil legal and organizational requirements, but the trust of customers, business and social partners, which can ultimately contribute to their long-term success. Such ventures serve to build a better and more secure future in cyberspace.

The next, second part of the monograph – health security and family protection – comprises two further chapters. Health security is very much linked to the security of the workers who organize and secure it in a specific way. The test of the health awareness of patients and those in need of social assistance is the situation when they come into contact with the problem of appropriate attitudes, norms and behaviors.

In the third chapter, Sławomir Dębski presents critical comments on the contemporary model of health care, including selected research and analyses. Leisure time outside of work is an exponent of our personality. The connections between physical activity and healthy eating, observing basic hygiene rules and leading a healthy lifestyle with human health are very strong. The monograph does not lack polemics in relation to difficult topics, such as the current state of human health and societies. Each generation has its own specific system of values that relate precisely to pro and health ethics, so such an important issue cannot be the subject of corporate research devoid of any control.

In the fourth chapter, Ewelina Reczek examines the pros and cons of working in social welfare units. Social workers are that professional group which, even by highly civilized societies, receives little attention and their work is little known and underestimated, often an 'embarrassing' issue. The author disagrees with the current view that any form of aggression towards a social worker is part of his occupational risk. She positions social work between a mission, a vocation pursued with great passion and full commitment, and risk. The issue of risk is interpreted through the prism of a broad aspect of safety culture, which is an added value of the chapter.

The third part of the monograph – is economic security, which is a dimension of state and citizens security. In the hierarchy of importance of needs according to Maslow, it is placed right after physiological needs.

In chapter five, the text by Elżbieta Ważna, in a professional but also accessible manner, introduces us to the Polish tax system, which has undergone a kind of turbulence in recent years. Since the dawn of mankind, the wealth of the state has

created an efficient tax system. One of the basic obligations of an entrepreneur is to correctly settle accounts with the tax authorities. Tax law is a specific branch of law that strongly interferes with the taxpayer's property sphere. Every citizen and enterprise has tax obligations, which is why it is so important for the taxpayer to be able to apply tax law unambiguously, which in turn should be clear, understandable and should not allow for its various interpretations.

Part four – deals with aspects of social security the legal order of the state. The legal and social order is a specific guarantor of proper yet secure functioning for both citizens in their private sphere and entrepreneurs in the business and economic sphere, and its disruption constitutes a direct or indirect attack on the security of the state itself as well as its inhabitants.

In the sixth, Jakub Skowroński addressed the issue of control in the field of public tenders, indicating at the same time control as an element necessary for the security of the functioning of the public procurement sector in Poland. Public tenders are an area of interaction between the public and the private sectors, therefore they are the subject of special attention in the context of correct and at same time effective spending of public funds. The author points out that in the context of research on this issue, it is important to take into account the various aspects of the control process and the development of tools and methods of monitoring the tendering processes, both in terms of the procedures in force and applied, as well as in terms of state organizations and public administration institutions competent to take action in this regard.

By publishing the ninth monograph, where the keyword is *security*, we hope that, like the previous ones, it will remain not only of interest to people conducting security research, educators and students. We hope that this publication will be a valuable source of information for researchers, policy makers and practitioners alike, contributing to the ongoing discourse and development of security research. It is the intention of the scientific editors that, that the monograph is in the open access at the Publishing House of the Rzeszów University of Technology and will be included in the catalogs of libraries running the security sciences department, it will be available to a wide range of readers. As always, we remain grateful to the authors and other persons participating in the process of the monograph creation for their substantive and fruitful cooperation, and we count on its continuation. Remaining confident in the favorable reception of the monograph and the further creative development of our publications, we remain respectful.

*Jacek Fabisiak
Hanna Sommer
Grzegorz Zakrzewski*

CZĘŚĆ PIERWSZA
TECHNOLOGIE INFORMACYJNE
A BEZPIECZEŃSTWO

Irena MALINOWSKA¹
Bartosz BŁASZCZAK²

Rozdział 1.

KOBIETA OFIARĄ OSZUSTWA MATRYMONIALNEGO W INTERNECIE. ŚWIADOMOŚĆ CYBERNETYCZNA WOBEC WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ BEZPIECZEŃSTWA

Publikacja prezentuje zagadnienia zjawiska fałszywej tożsamości w Internecie w aspektach oszustwa matrymonialnego najczęściej popełnianego wobec kobiet. Niniejsza publikacja przedstawia mechanizmy i obszary oszustw matrymonialnych w Internecie, które polegają na inicjowaniu i budowaniu fałszywej relacji romantycznej w rzeczywistości wirtualnej lub w świecie realnym przez przestępców. Pod pojęciem oszustwa matrymonialnego kryje się dążenie do osiągnięcia korzyści majątkowych, lub materialnych na podstawie wyrafinowanego planu polegającego na zbudowaniu więzi emocjonalnej z ofiarą, a następnie na tej podstawie uzyskania środków finansowych, nieruchomości lub innego rodzaju wsparcia materialnego. Jest to szczególnie rodzaj przestępstwa, którego skutki w znaczący sposób mogą się odbić na bezpieczeństwie osoby oszukanej oraz jej psychice. Autorzy w niniejszej publikacji dodatkowo oceniają determinanty oszustwa matrymonialnego oraz instytucje i nowoczesne technologie w walce z matrymonialnymi oszustami w Internecie. Zauważa się, że w dzisiejszej rzeczywistości ochrona cyberprzestrzeni stała się jednym z najczęściej podejmowanych tematów dotyczących bezpieczeństwa obywateli. Podnoszenie świadomości cybernetycznej wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa, w tym zakresie idzie w parze z gwałtownym wzrostem liczby incydentów komputerowych i nowych rodzajów zagrożeń.

Słowa kluczowe: oszustwo matrymonialne, cyberprzestępstwo, fałszywa tożsamość, dane osobowe, zagrożenie, bezpieczeństwo.

1.1. Wprowadzenie

Nowoczesne technologie z impetem wkraczają w każdą sferę ludzkiej egzystencji. Ich obecność jest odczuwalna na każdym kroku naszego życia – w domu,

¹ dr Irena Malinowska, prof. WSKZ, Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, 53-329 Wrocław, Plac Powstańców Śląskich 1/201, e-mail: galindia@wp.pl, ORCID: 0000-0002-9194-3121.

² dr Bartosz Błaszczak, Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, 53-329 Wrocław, Plac Powstańców Śląskich 1/201, e-mail: Bartosz.blaszczak@wskz.pl, ORCID: 0009-0002-0457-4434.

w szkole, w pracy. Te nowe rozwiązania mają na celu ułatwienie bytu, wspomaganie w wykonywaniu codziennych czynności, optymalizację pracy zawodowej, nauczania, rozwoju i wielu innych aspektów życia. Świat Internetu oferuje mnogość korzyści jego użytkownikom, ale niesie ze sobą również wiele zagrożeń³.

W przypadku osób starszych, nieco trudniej o wystąpienie negatywnych skutków funkcjonowania w sieci, ale coraz więcej przypadków dotyczy osób młodych i w średnim wieku. Mylne wyobrażenie, że w sieci jest się anonimowym i bezkarnym, powoduje szereg zachowań, które są nieprzyzwoite, obsceniczne i często niezgodne z obowiązującym prawem. Okazuje się jednak, że ofiary cyberprzemocy są chronione przez prawo, a cyberprzestępcy ponoszą konsekwencje za swoje czyny. Taka sytuacja to jednak ostateczność, dlatego tak ważna jest profilaktyka i uświadamianie, gdyż skutki cyberprzemocy mogą być ogromne, przejawiające się w problemach natury emocjonalnej i psychicznej, a nawet poważniejsze, prowadzące do wykluczenia, depresji i samobójstw⁴.

Jak wykazuje analiza dyskursu medialnego i materiałów dotyczących statystyk policyjnych, jednym z groźniejszych przestępstw internetowych jest oszustwo matrymonialne i kradzież tożsamości w Internecie.

Zauważyć należy, iż pod pojęciem oszustwa matrymonialnego kryje się, dążenie do osiągnięcia korzyści majątkowych, lub materialnych na podstawie wyrafinowanego planu polegającego na zbudowaniu więzi emocjonalnej z ofiarą, a następnie na tej podstawie uzyskanie środków finansowych, nieruchomości lub innego rodzaju wsparcia materialnego. Jest to szczególny rodzaj przestępstwa, którego skutki w znaczący sposób mogą się odbić na psychice oszukanej osoby. Ofiarami padają zarówno kobiety jak i mężczyźni, którzy są podatni na obdarzanie ich zaufaniem⁵. Z kolei kradzież tożsamości w Internecie jest niestety powszechnym zjawiskiem, a cyberprzestępcy stosują najróżniejsze metody, aby przejąć dane użytkowników sieci. Następnie wykorzystują je w różnych celach, w tym: uzyskania dostępu do konta bankowego – mogą w ten sposób pozbawić ofiarę jej oszczędności, zaciągnięcia kredytu na dane ofiary, podpisania umowy z operatorem telekomunikacyjnym, założenia konta bankowego na dane ofiary, nakłonienia do wykonania przelewu pieniędzy – np. opłacenia fałszywej faktury czy dopłaty do przesyłki kurierskiej, upokorzenia ofiary w sieci – np. poprzez opublikowanie jej prywatnych zdjęć, założenia fikcyjnego konta w mediach społecznościowych czy na portalu randkowym⁶.

³ K. Król, A. Zawadzki, *Cyberbullying in the context of online child safety*, wyd. Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. Ks. B. Markiewicza w Jarosławiu, s. 1.

⁴ Tamże.

⁵ *Jak wykryć oszustwo matrymonialne*, <https://inwigla.com/blog/jak-wykryc-oszustwo-matrymonialne/> [17.02.2024].

⁶ Tamże.

1.2. Charakterystyka zjawiska fałszywej tożsamości w Internecie, w aspektach oszustwa matrymonialnego

Analiza literatury i materiałów źródłowych przedmiotu wskazuje, że oszustwo matrymonialne jest znane od wielu lat. Zmieniły się natomiast metody działania sprawców. Niestety z Internetu korzystają również osoby, które wykorzystują go do popełniania przestępstw. Przesłupcy przenieśli się do Internetu, gdzie korzystając z rozwoju cywilizacyjnego wykorzystują potencjalne ofiary/pokrzywdzonych.

Jak zauważono wcześniej globalna sieć komputerowa – Internet stał się nieodłączną częścią naszego codziennego życia. Wykorzystywany jest w pracy, do nauki, wymiany informacji lub jako forma relaksu, czy zabawy. Za pośrednictwem Internetu, tak jak i w świecie rzeczywistym, popełniana jest cała gama różnego rodzaju przestępstw, m. in. kradzież tożsamości w Internecie, jednak użytkownicy Internetu nie zawsze zdają sobie z tego sprawę jak łatwo można stać się ofiarą cyberprzestępczości.

Ofiary cyberprzestępczości to najczęściej ofiary oszustw. Oszustwa internetowe stanowią przeważającą grupę przestępstw, która w bardzo szybkim tempie się rozwija i ewoluje w coraz bardziej złożone formy. Poniżej opisane są niektóre rodzaje oszustw internetowych, metody działania sprawców oraz sposoby postępowania umożliwiające uniknięcia oszustwa i pozostania jego ofiarą⁷. Internetowi przestępcy posługują się dziś coraz sprytniejszymi oraz trudniejszymi do wykrycia technikami, w tym opartymi na wykorzystaniu sztucznej inteligencji⁸. Kradzież tożsamości jest działaniem przestępczym, które polega na uzyskaniu nieuprawnionego dostępu do danych innej osoby i bezprawnym posługiwaniu się nimi – najczęściej w celu uzyskania korzyści majątkowych. Mogą być to takie informacje jak m.in. imię i nazwisko, miejsce zamieszkania, numer PESEL czy data urodzenia. Przesłupca może również wykorzystywać wizerunek swojej ofiary⁹.

Historia Internetu – ogólnoswiatowej sieci komputerowej, pozbawionej wyróżnionego centralnego punktu – rozpoczęła się na przełomie lat 60. i 70. XX w. w Stanach Zjednoczonych. W latach 90. ubiegłego wieku nastąpiła gwałtowna komercjalizacja i rozwój tego środowiska. Powstały nowe usługi: strony internetowe, poczta elektroniczna, wyszukiwarki, komunikatory, strumieniowe przesyłanie multimediów, sieci społecznościowe, fora, blogi i wiele innych. Wraz z rozwojem fizycznej infrastruktury globalnej sieci ciągle rośnie liczba jej użytkowników¹⁰.

⁷ KGP, *Oszustwa internetowe - jak się bronić? jak postępować będąc pokrzywdzonym?*, <https://go-styn.policja.gov.pl/wl4/profilaktyka/profilaktyka-ogolna/182738,OSZUSTWA-INTERNETOWE-JAK-SIE-BRONIC-JAK-POSTEPOWAC-BEDAC-POKRZYWDZONYM.html> [18.02.2024].

⁸ Netia, *Kradzież tożsamości w Internecie – przykłady. Co robić, gdy ci się przytrafi?*, <https://www.netia.pl/pl/blog/kradziez-tozsamosci-w-internecie> [20.02.2024].

⁹ Tamże.

¹⁰ M. Grzelak, K. Liedel, *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni. Zagrożenia i wyzwania dla Polski – zarys problemu*, [w:] *Bezpieczeństwo Narodowe* nr 22, 2012, s. 125.

Internet to wygodne miejsce do pracy, rozrywki, zakupów czy edukacji. Niestety jest też środowiskiem, w którym działają cyberprzestępcy. Część z nich rozpowszechnia złośliwe oprogramowanie i włamuje się do cudzych komputerów. Jednak poszczególnym użytkownikom najczęściej szkód wyrządzają pisząc potocznie „oszuści”, „manipulatorzy” i „złodzieje”¹¹.

Oszustwo internetowe to przestępstwo, które polega na wykorzystaniu Internetu do oszukiwania ludzi, zwykle w celu osiągnięcia wielu korzyści matrymonialnej i finansowej. Oszustwa mogą przyjmować różne formy, od phishingu, aż po oszustwa aukcyjne, kradzież tożsamości i wiele innych. Ataki oszustw internetowych często polegają na manipulowaniu ofiarami, aby ujawniły swoje dane osobowe, takie jak numery kart kredytowych, hasła lub informacje o koncie bankowym. Oszuści mogą wykorzystywać techniki inżynierii społecznej, takie jak phishing, aby nakłonić ofiary do ujawnienia swoich danych¹².

Ochrona przed oszustwami internetowymi wymaga zarówno świadomości, jak i odpowiednich narzędzi technologicznych. Ważne jest, aby zawsze użytkownik był ostrożny podczas udostępniania danych osobowych w Internecie i nigdy nie klikał w linki lub załączniki w podejrzanych e-mailach. Oprócz tego, korzystanie z zaawansowanego oprogramowania antywirusowego jest kluczowe dla ochrony przed oszustwami internetowymi. Takie oprogramowanie może wykryć i zablokować złośliwe strony internetowe, e-maile i oprogramowanie, które mogą być wykorzystywane do oszustw internetowych¹³.

O tym, w jakim tempie rośnie liczba przestępstw w cyberprzestrzeni, świadczą statystyki Policji. A tymczasem przestępcy coraz częściej przenoszą swoją działalność z realu do sieci, uważając, że w cyberprzestrzeni jest bezpieczniej¹⁴.

1.2.1. Istota i skala zjawiska

Poddając badaniom tematykę oszustw matrymonialnych autorzy stwierdzili, że statystyki dotyczące oszustw matrymonialnych popełnionych za pośrednictwem Internetu nie zostały wyodrębnione przez Policję z danych liczbowych odnoszących się do przestępstwa oszustwa z art. 286 Kodeksu karnego¹⁵, ale zostały wyodrębnione przez uszczegółowienie ich rodzaju („internetowe”), a także modus operandi, który może wskazywać na matrymonialny charakter czynu i obejmuje następujące działania: sprawca deklaruje chęć nawiązania kontaktu towarzyskiego i flirtu, sprawca deklaruje chęć udzielenia pomocy w załatwieniu

¹¹ *Oszustwa i wyłudzenia w Internecie: scam, phishing, spoofing, spam*, <https://lepiej.tauron.pl/bezpieczenstwo-i-finanse/oszustwa-internetowe-kiedy-to-sie-zaczelo/>, [17.02.2024].

¹² *Co to jest oszustwo internetowe i jak się przed nim chronić?* <https://antywirus.com/co-to-jest-oszustwo-internetowe-i-jak-sie-przed-nim-chronic/> [17.02.2024].

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, (Dz.U. z 2024 r. poz. 17).

kontaktów towarzyskich i seksualnych, sprawca deklaruje chęć zawarcia związku małżeńskiego¹⁶.

Ze względu na brak poświęconych im badań ilościowych określenie rozmiarów tego procederu jest możliwe jedynie na podstawie danych gromadzonych przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości. Przyjmuje się, że spośród wszystkich dostępnych źródeł informacji o przestępczości ujawnionej, to statystyki policyjne są najpełniejsze, gdyż zawierają najszerszy zakres sprawców i najtrafniej przedstawiają różne typy przestępstw.

Zaskakujące dane o atakach hakerskich w Polsce. Według oficjalnych statystyk liczba cyberprzestępstw popełnianych w Polsce jest stabilna lub nawet spada. W rzeczywistości jest zupełnie inaczej. Prawie 83 tys. cyberprzestępstw stwierdzono w Polsce w 2023 r. – wynika z szacunków „Rzeczpospolitej” bazujących na policyjnych danych dotyczących zdarzeń popełnianych z art. 267, 286 i 287 kodeksu karnego. Chodzi przede wszystkim o oszustwa internetowe i phishing. W ciągu ostatnich pięciu lat liczba stwierdzonych w Polsce cyberprzestępstw wzrosła o 72 proc. W przedpandemicznym 2019 r. było ich „tylko” 48,1 tys. Dwa lata później już niemal 79 tys., a najwięcej (88,5 tys.) w 2022 r.¹⁷. Wierzchołek góry lodowej cyberprzestępczości – Dane nie uwzględniają rejestracji z postępowań przygotowawczych prowadzonych przez prokuraturę we własnym zakresie, stąd też mogą nie opisywać w pełni skali zjawiska¹⁸.

Zaskakuje, że w 2023 r. liczba cyberprzestępstw spadła o ponad 6 proc. wobec 2022 r. Za ten spadek odpowiada wyraźnie mniejsza liczba zdarzeń z art. 287 (phishing, e-bankowość). W 2022 r. było ich ponad 20 tys., a w 2023 r. 13,4 tys.

Naprawdę bardzo chciałoby się wierzyć, że liczba oszustw komputerowych z art. 287 k.k. faktycznie spadła w 2023 r., jak pokazują to statystyki Policji. To oznaczałoby, że albo internetowych sprawców przestępstw jest mniej, albo akcje uświadamiania Polaków w temacie cyberzagrożeń zaczęły odnosić skutki¹⁹.

Autorzy mają pewne obawy, czy te dane są kompletne. Z analizy dyskursu medialnego można wnioskować, że tego typu przestępstw jest dużo więcej a ich liczna część nie jest zgłaszana do jednostek Policji. Mogą być różne przyczyny ciemnej liczby przestępstw. Z jednej strony przyczyną braku zgłoszeń do jednostek Policji może być obawa, wstyd przed rodziną i znajomymi, że zostało się oszukanym, szantaż sprawców wobec ofiary. Inną przyczyną może być fakt, że spora część z oszukanych traci w wyniku ataku stosunkowo małe kwoty. Takie osoby, czasem ze wstydu, a czasem z braku czasu i wiary w ujęcie kodeksowe oszusta, w ogóle nie informują policji, godząc się ze stratą.

¹⁶ P. Kozłowska, *Problematyka oszustw matrymonialnych popełnianych za pośrednictwem Internetu*, op. cit. 1.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże.

Z kolei według danych statystycznych Komendy Głównej Policji wynika, że w roku 2020 r. było wszczętych 83 822 postępowań z art. 286 kk, z czego 122 780 to liczba postępowań stwierdzonych.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że zarówno w Polsce, jak i na całym świecie bardzo trudno jest zmierzyć liczbę oszustw matrymonialnych. Patrząc jednak na liczbę zgłoszonych przestępstw w całym roku 2022 i porównując ją z samą liczbą podejrzanych wiadomości SMS zgłoszonych do zespołu CERT Polska²⁰ w styczniu 2024 r., możemy śmiało twierdzić, że jakiegokolwiek statystyki widzimy, to są one znacznie zaniżone. Niektóre przestępstwa jak wcześniej zauważono, pozostają w tzw. ciemnej liczbie przestępstw, czyli nigdy nie zostały zgłoszone do jednostki Policji i nie zostały zarejestrowane²¹.

1.2.2. Zagrożenie przestępczością wobec kobiet

Rozwój technologii, którego przedmiotem jest m.in. powszechny dostęp do Internetu sprawił, że mamy obecnie szerokie możliwości nawiązywania relacji w sposób zdalny. W sieci działają liczne portale randkowe, zachęcające do skorzystania z usług i poznania „drugiej połówki”. Ale to nie jest jedyna opcja. Znajomości zawieramy również za pomocą mediów społecznościowych, forów czy nawet komunikatorów. I nie ma w tym nic złego, jeśli tylko stosujemy zasady bezpieczeństwa²².

Zauważyć należy, iż przestępcy wiedzą, że uczucia osłabiają naszą czujność. Starają się je wykorzystać, zdobyć zaufanie, zbudować silną więź, zauroczyć i później wykorzystać do swoich celów. Jakich? Chociażby przekazania wrażliwych danych (np. bankowych) czy pieniędzy.

Jak wskazuje praktyka Policji, celem padają zarówno kobiety jak i mężczyźni. Policja zwraca jednak uwagę, że często oszuści kierują swoją uwagę na osoby samotne, w średnim wieku, które w większym stopniu są otwarte na nowe znajomości i bardziej ufne²³.

Niektórzy teoretycy naukowci twierdzą, że w tego typu przestępstwach sprawcy tworzą profil fikcyjnej osoby. Wymyślają imię, nazwisko, wiek itp., tworzą wokół niej historię, która ma zainteresować drugą stronę i wywołać emocje. Stąd np. popularność schematów na żołnierza, który został ranny na zagranicznej misji i szuka wsparcia.

²⁰ Zespół CERT Polska działa w strukturach NASK – Państwowego Instytutu Badawczego, prowadzącego działalność naukową, krajowy rejestr domen .pl i dostarczającego zaawansowane usługi teleinformatyczne. CERT Polska to pierwszy powstały w Polsce zespół reagowania na incydenty. Dzięki prężnej działalności od 1996 roku w środowisku zespołów reagujących, stał się rozpoznawalnym i doświadczonym podmiotem w dziedzinie bezpieczeństwa komputerowego.

²¹ *Cyberprzestępczość w Polsce w 2023 roku*, <https://www.neorodo.pl/cyberprzestepczosc-w-polsce-w-2023-roku/> [17.02.2024].

²² Tamże.

²³ Tamże.

Współcześnie żadnym problemem nie jest również wygenerowanie zdjęć. Wystarczy skorzystać z odpowiedniego narzędzia zasilanego technologią sztucznej inteligencji i wszystko zostaje przygotowane przez sprawcę. Przygotowanie zajmuje dosłownie chwilę. A jeśli nie, to wystarczy dokonać kradzieży fotografii atrakcyjnych osób z Internetu²⁴.

Po nawiązaniu kontaktu, oszuści prowadzą rozmowę, starając się dowiedzieć jak najwięcej o potencjalnej ofierze. Zadają pytania, ciągną różne wątki, udają zainteresowanie – wszystko po to, aby zidentyfikować „słabe” punkty, ale i tematy, które pomogą zauroczyć czy wręcz rozkochać odbiorcę.

Gdy wydaje się, że nawiązana relacja jest prawdziwa i ma szansę na powodzenie, bardzo często pojawia się wątek pieniędzy lub danych. Po ich przekazaniu ofiara traci kontakt ze swoją „*falszywą drugą połówką*”. Czar miłości pryska i pojawia się problem. W takiej sytuacji należy skontaktować się z organami ścigania, przedstawiając wszystkie znane szczegóły sprawy²⁵.

Tu może pojawić się pytanie: „no dobrze, to jak rozpoznać oszusta zanim będzie za późno?”.

Na podstawie analizy niektórych przypadków prowadzonych spraw w Polsce wynika, że Policja wskazuje, że są pewne sygnały alarmowe, które mogą świadczyć o tym, że mamy do czynienia z przestępcą?, bądź z zorganizowaną grupą przestępczą.

Po pierwsze, zazwyczaj druga strona odwleka spotkanie w „realu”. Pojawiają się różne argumenty: od pracy, przez wyjazdy służbowe, po problemy zdrowotne²⁶.

Pomimo „braku czasu” na spotkanie i tym samym osobistego poznania, po dosyć krótkim czasie słyszymy „*szczerze*” wyznania miłości. „*Druga połówka*” zaczyna mówić do nas w sposób pieszczotliwy (np. żabciu, kotku itp.). Po co to wszystko? Bo trudniej zapamiętać imiona poszczególnych osób, gdy rozmawia się z kilkoma na raz²⁷.

Synteza wniosków cząstkowych otrzymanych w wyniku analizy przedmiotu oraz doświadczenie zawodowe wskazują, że nie brakuje też opowieści i historyjek, które mają poruszyć nasze serce. Mowa o m.in. problemach zdrowotnych, rodzinnych, finansowych. Sygnałem powinna być też prośba o przeniesienie rozmowy na inną platformę czy komunikator²⁸.

Oszustów nie odstrasza wcale, że za przestępstwo matrymonialne i każde inne grozi kara pozbawienia wolności do ośmiu lat.

²⁴ *Cyberprzestępczość w Polsce w 2023 roku*, <https://www.neorodo.pl/cyberprzestepczosc-w-polsce-w-2023-roku/> [17.02.2024].

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

1.3. Oszustwo matrymonialne jako przestępstwo w kodeksie karnym

Komentowany artykuł 286 kk opisuje oszustwo, z którego wynika, że „§ 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, § 2. Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy. § 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. § 4. Jeżeli czyn określony w § 1-3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego”²⁹.

Jedną z metod omawianego przypisu wśród przestępców jest oszustwo „na tzw. amerykańskiego żołnierza”. Oszust wyszukuje w Internecie samotne osoby, po czym nawiązuje z nimi kontakt. Posługując się zdjęciami z sieci, przedstawia się jako amerykański żołnierz, który aktualnie jest poza granicami swojego kraju na misji. Oszust poprzez regularny kontakt i przedstawienie fałszywych historii z życia zdobywa zaufanie ofiary, a następnie prosi o pomoc finansową na zakup biletu lotniczego do Polski lub bardzo drogie leczenie czy jak w tym przypadku na opłaty celno-pocztowe paczki. Gdy ofiara oszustwa prześle pieniądze na konto przestępcy, zostaje bez ukochanego i bez pieniędzy³⁰.

Jak wynika z ustaleń krotoszyńskiej Policji, taka sytuacja miała ostatnio miejsce w powiecie krotoszyńskim. 63-latka za pośrednictwem jednego z portali randkowych poznała mężczyznę, który podawał się za amerykańskiego żołnierza pełniącego misję w Syrii. Pokrzywdzona przez jakiś czas prowadziła korespondencję z mężczyzną, który w pewnym momencie zaczął prosić kobietę o pomoc. Johnson, bo tak się przedstawiał żołnierz, chciał zakończyć służbę wojskową, przyjechać do Polski i spędzić tu resztę życia. W międzyczasie miał nadać do kobiety paczkę. Paczka miała zawierać wypłatę żołnierza za kontrakt w Syrii w kwocie ponad 1 milion dolarów. Kobieta zgodziła się pomóc rozmówcy i wykonała kilka przelewów na poczet opłat celno-skarbowych za rzekomo nadaną przesyłkę. Gdyby nie pracownik Banku, który powiadomił Policję, kobieta by się coraz bardziej zadłużyła. W wyniku oszustwa 63-latka straciła całe oszczędności swojego życia – prawie pół miliona złotych. Policjanci pracują nad ustaleniem tożsamości sprawcy, jego zatrzymaniem i przestrzegają przed oszustami. Za oszustwo grozi kara 8 lat więzienia³¹.

²⁹ Ustawa kodeks karny, op. cit.

³⁰ Oszustwo na amerykańskiego żołnierza – nie daj się nabrać, <https://krotoszyn.policja.gov.pl/w12/aktualnosci/237203,Oszustwo-na-amerykanskiego-zolnierza-NIE-DAJ-SIE-NABRAC.html> [17.02.2024].

³¹ Tamże.

Jak wynika z analizy spraw karnych przedstawianych przez rzeczników prawnych, Policja wielokrotnie ostrzega społeczeństwo w mediach społecznościowych i na stronach internetowych o tego typu przestępczych praktykach. Zawierając nowe znajomości, należy być ostrożnym. Zwłaszcza jeśli poznana przez Internet osoba prosi nas o pieniądze. Oszuści działają według pewnych schematów. Zazwyczaj unikają rozmów telefonicznych. Unikają też wskazywania miejsc, z których pochodzą, ich konta na profilach społecznościowych nie zawierają żadnych informacji osobistych, zdjęć z rodziną, miejsca pracy, zamieszkania. Poprzez regularny kontakt i przedstawianie fałszywych historii z życia zdobywają zaufanie ofiary, a następnie proszą o pomoc finansową na zakup biletu lub na pokrycie opłat za przesłanie paczki. Oszuści cały czas modyfikują swój sposób działania. Dlatego też tylko ostrożność, czujność i dystans do przekazywanych informacji spowodują, że nie staniemy się kolejną ich ofiarą³².

1.4. Metody działania sprawców w cyberprzestrzeni

Oszustwa matrymonialne popełniane za pośrednictwem Internetu są odmianą cyberoszustw, która wyróżnia się na tle pozostałych wyrachowanym działaniem sprawcy, gdyż łączy w sobie elementy oszustw marketingowych oraz kradzieży tożsamości³³.

Zauważa się, że oszustwa matrymonialne popełniane za pośrednictwem Internetu mogą się między sobą różnić narracją przyjętą przez sprawcę, historiami opowiadanymi ofiarom w celu zwiększenia ich uległości, a więc i gotowości do przekazania pieniędzy, oraz długością wywierania na nie wpływu, jednak typowy schemat działania pozostaje raczej niezmienny.

W pierwszej kolejności oszust zakłada fikcyjny profil na portalu randkowym albo w serwisie społecznościowym, posługując się fałszywą tożsamością. Kreowanej przez siebie postaci przypisuje standardowy zestaw cech, które są atrakcyjne dla przedstawicieli danej płci i poszukiwane u potencjalnych partnerów życiowych. Dlatego też profil heteroseksualnej kobiety wyobraża zazwyczaj młodą, piękną osobę, przyciągającą uwagę swoim wyglądem i urokiem. Z kolei nieprawdziwy profil heteroseksualnego mężczyzny ukazuje na ogół człowieka wykształconego, zajmującego prestiżowe stanowisko (choćby wysokiego rangą żołnierza zawodowego) oraz bardzo dobrze zarabiającego, z perspektywy ewolucyjnej bowiem status ekonomiczny potencjalnego partnera jest uznawany przez kobiety za istotny czynnik, który wpływa na stopień jego atrakcyjności. Co ważne, w przypadku fikcyjnego profilu homoseksualnego mężczyzny większą rolę odgrywają cechy fizyczne. Z tej przyczyny udostępniane tam zdjęcia prezentują osobę urodziwą, niekiedy skąpo ubraną, czasem będącą modelem, a informacje dotyczące

³² *Oszustwo na amerykańskiego żołnierza - nie daj się nabrać*, op. cit.

³³ M.T. Whitty, T. Buchanan, *The online dating romance scam: The psychological impact on victims – both financial and non-financial*. „Criminology and Criminal Justice” 2016, vol. 16, issue 2, s. 177.

sfery zawodowej są zróżnicowane i w zależności od specyfiki profilu przedstawiają bądź to odnoszącego sukcesy biznesmena, bądź pracownika średnio wykwalifikowanego i niezamożnego³⁴. Podkreślenia wymaga, że przy tworzeniu kolejnych kont na portalach randkowych lub w serwisach społecznościowych oszuści biorą pod uwagę różnice w płci i orientacji seksualnej między członkami społeczeństwa, nie ograniczają się wyłącznie do jednej, co prowadzi do wniosku, że każdy, kto wchodzi w internetową relację z nieznanym, może się stać ofiarą oszustwa matrymonialnego³⁵.

Już po upływie krótkiego czasu zaczyna używać wobec niej czułych zwrotów, wyznaje jej miłość i deklaruje pełne zaangażowanie uczuciowe. Składa również propozycję zmiany sposobu kontaktu i sugeruje, by przenieść relację, zwykle z portalu randkowego, do bardziej prywatnego medium, co ma podkreślić jej wyjątkowy i wyłączny charakter. Ze względu na fałszywą tożsamość oszust wybiera najczęściej środki porozumiewania się za pomocą wiadomości tekstowych, a więc np. komunikatory internetowe lub pocztę elektroniczną, unika z kolei tych, które mogłyby zdradzić jego podstępne zachowanie³⁶.

Niemniej jednak należy wyraźnie zaznaczyć, że według najnowszych doniesień przy popełnianiu oszustw matrymonialnych na szkodę kobiet są z powodzeniem wykorzystywane także zaawansowane narzędzia technologiczne w postaci programów umożliwiających manipulowanie obrazem i pozwalających na modyfikację głosu rozmówcy³⁷. Ich zastosowanie wpływa na zwiększenie wiarygodności oszusta, którego twierdzenia stają się bardziej przekonujące dla ofiary³⁸.

W tym czasie komunikacja między nowymi znajomymi intensyfikuje się i istotnie wzrasta jej częstotliwość. Sprawca cierpliwie dąży do zbudowania bliskiej relacji z ofiarą, stara się stopniowo zacieśniać rodzącą się więź oraz pogłębiać zażyłość³⁹. Składa więc obietnicę rychłego przyjazdu, snuje wspólne plany na przyszłość i wykazuje chęć spędzenia reszty życia u boku swojej rzekomej miłości. Staje się czułym adoratorem, nieustannie prawi komplementy oszukiwanej kobiecie, wykorzystując w tym celu wyrażenia hiperboliczne i metafory, które wzmacniają stan zauroczenia⁴⁰.

W takich okolicznościach kobieta/ofiara nabiera przekonania o wyjątkowości relacji łączącej ją z oszustem, dzieli się z nim sekretami i najbardziej intymnymi szczegółami z życia, aż w końcu się zakochuje. Dzięki zachowaniu niezwykle emocjonalnego charakteru korespondencji tkwi w poczuciu ciągłej ekscytacji, co

³⁴ M.T. Whitty, *Anatomy of the online dating romance scam*, wyd. „Security Journal” 2015, vol. 28, issue 4, s. 446-448.

³⁵ A.A. Gillespie, *The electronic Spanish prisoner: Romance frauds on the internet*, wyd. „Journal of Criminal Law” 2017, vol. 81, issue 3, s. 219.

³⁶ P. Kozłowska, *Problematyka oszustw matrymonialnych*, s. 10.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

rzutuje na jej zdolność do odróżniania faktów od świata fantazji⁴¹. Na zakończenie etapu uwodzenia sprawca może prosić kobietę/ofiarę o skromny podarunek⁴². Czytniacz to, z jednej strony sprawdza, czy nawiązana relacja jest wystarczająco zażyła, aby jego małe życzenie zostało spełnione bez jakichkolwiek sprzeciwów, z drugiej – dąży do zwiększenia uległości wykorzystywanej osoby i jej gotowości do realizacji przyszłych żądań. Po właściwym przygotowaniu gruntu dla procedury oszust zwraca się do kobiety/ofiary z prośbą o przekazanie mu środków pieniężnych. Usprawiedliwiając się przejściowymi problemami finansowymi, na początku próbuje ją przekonać do przesyłania małych kwot, które następnie, wraz z rozwojem sytuacji, stają się pokażniejsze. Tym sposobem wciąga kobietę/ofiarę⁴³.

Synteza wniosków cząstkowych wynikających z analizy poszczególnych przypadków wskazuje, że oszuści matrymonialni wydają się miłymi, sumiennymi osobami o wysokiej wrażliwości i empatii. Dość szybko przywołują słowa klucze – miłość, fascynacja. Szczególnie ci internetowi są wyjątkowo śmiali, by nie rzec – bezczelni. Są piękni i zamożni. Ale mają chwilowe kłopoty. Wykorzystują współczucie, zapewniając o miłości, wyłudniają pieniądze. Ich profile randkowe mają zaledwie kilka zdjęć. Po zdobyciu zaufania szybko będą dążyć do spotkania, jednak na chwilę przed spotkaniem wyskoczy im coś ważnego.

Według autorki prac o oszustwach romantycznych Joanny Wnęk-Gozdek, badacze tego zjawiska wiele uwagi poświęcają charakterystyce ofiary. Opracowany został specjalny model zwany *Scammers Persuasive Technique Model*. Zawiera on opis ofiary oraz etapów jej angażowania w oszustwo (Whitty, 2013). Najczęściej jest to samotna osoba, często po kryzysie lub w jego trakcie. Z analiz wyłania się kilka profili charakterologicznych. Pierwszy to osoba poszukująca nowych doznań, lubiąca ryzyko, impulsywna. Podejmująca decyzje często pochopnie i bezrefleksyjnie. Drugi to wycofana, zakompleksiona o obniżonej samoocenie, ugodowa. Cechy wspólne dla wszystkich ofiar to idealizacja, neurotyczność i skłonność do uzależnień, w tym emocjonalnych (Whitty, 2018). Potencjalna ofiara nie sprawdza wiarygodności nowego znajomego w sieci, nie dostrzega nieśpójności pomiędzy jego wypowiedziami a informacjami zawartymi na profilu, nie prowadzi dodatkowych dochodzeń. Pozbawiona jest zdrowego sceptycyzmu. Udziela bezrefleksyjnie poufnych informacji na swój temat, udostępnia swoje dane osobowe, numer konta, i intymne zdjęcia. Czasem decyduje się zawrzeć jakąś umowę. Zawartą znajomość zachowuje w tajemnicy przed bliskimi i rodziną. Ten ostatni element często jest podyktowany obawami przed reakcją najbliższych. W przypadku osób w późnej dorosłości obawy te wynikają ze społecznych reakcji na późną miłość⁴⁴.

⁴¹ Tamże.

⁴² Tamże.

⁴³ P. Kozłowska, *Problematyka oszustw matrymonialnych*, op. cit.

⁴⁴ Zobacz więcej: J. Wnęk-Gozdek, *Oszustwa romantyczne online – studium przypadku*, DOI 10.24917/2719904.172.3., s. 1.

Oszuści mówią, że byli okradzeni, mają nagły wypadek, problemy ze zdrowiem lub firmą. Potrzebują pieniędzy i wymuszają wsparcie pieniężne od osób poznanych on-line. Oszust matrymonialny jest manipulatem oraz doświadczonym kłamcą i rozpoczyna szantaż emocjonalny – mówią psychologowie.

Przed nimi ostrzega nawet armia amerykańska, gdyż od lat działa na skalę międzynarodową oszust podający się za żołnierza USA⁴⁵.

Jak wynika ze statystyk prowadzonych przez międzynarodową Policję, schemat działania oszustów jest podobny na całym świecie. Najczęściej jest to oszustwo na żołnierza amerykańskiego lub uczestnika misji humanitarnej w Iraku, Afganistanie, Syrii czy innym państwie dotkniętym konfliktem zbrojnym. Oszuści do stworzenia fikcyjnego profilu ze zmodyfikowanymi zdjęciami wykorzystują zawody zaufania publicznego np. lekarz, pilot, żołnierz, korespondent wojenny czy prawnik. Rzadziej jest to sportowiec, model czy biznesmen przebywający na zagranicznym kontrakcie. Ofiarami padają samotne kobiety po rozwodzie lub owdowiałe, co nie oznacza, że w tej grupie nie ma mężczyzn.

W dzisiejszej erze cyfrowej dane osobowe są cenniejsze niż kiedykolwiek wcześniej. Dlatego aktualnie często celem przestępców jest kradzież tożsamości. Zrozumienie tego zagrożenia, wykrycie go i wiedza o tym, jak się chronić, są niezbędnymi elementami ochrony cyfrowego życia.

Oszustwo matrymonialne i kradzież tożsamości mające z nim związek, jest niczym innym jak bezprawnym pozyskaniem danych osobowych w celu popełnienia oszustwa lub innych przestępstw. Przestępców interesują takie dane jak imię i nazwisko, numery identyfikacyjne tj. numer PESEL, numer dowodu osobistego lub paszportu oraz dane karty kredytowej. Powszechną formą kradzieży tożsamości jest jej kradzież w celach dokonania oszustw finansowych. Na przykład, złodzieje kradną twoją tożsamość i zaciągają kredyt, który finalnie musimy spłacać. Istnieją również inne rodzaje kradzieży tożsamości⁴⁶.

Jak można się ochronić? Niestety, nie jest to tak łatwe jak mogłoby się wydawać. Wiele organizacji posiada już informacje o użytkowniku i to od nich zależy ich ochrona. Istnieje jednak kilka kroków, które można podjąć⁴⁷.

Silne hasła: Jednym z najskuteczniejszych sposobów ochrony jest zabezpieczenie każdego z kont unikalnym, długim hasłem oraz jeśli to możliwe, włączenie uwierzytelniania wieloskładnikowego⁴⁸.

Regularnie należy aktualizować oprogramowanie: Upewnić się, że urządzenia, z których użytkownik korzysta są zaktualizowane o najnowsze poprawki zabezpieczeń. Należy włączyć automatyczną aktualizację na wszystkich urządzeniach, aby nie pominąć kluczowych poprawek bezpieczeństwa⁴⁹. Używać kart

⁴⁵ <https://www.prawo.pl/prawo/oszustwa-matrymonialne-i-zemsta-bylych-kochankow,521586.html> [18.02.2024].

⁴⁶ Tamże.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże.

⁴⁹ Tamże.

kredytowych do zakupów online, nigdy kart debetowych. Korzystanie z kart kredytowych zapewnia znacznie większą ochronę przed oszustwami. Dobrym pomysłem jest używanie jednej karty kredytowej tylko do zakupów online, a drugiej do wszystkich innych transakcji. Wczesne wykrycie kradzieży tożsamości jest czymś co może ochronić dane osoby. Rozumiejąc czym jest kradzież tożsamości i stosując te środki, można znacznie zmniejszyć ryzyko stania się jej ofiarą⁵⁰.

1.5. Determinanty oszustwa matrymonialnego

Internet – uznawany dziś za uniwersalne medium o zasięgu globalnym – spełnia wiele różnorodnych funkcji i stwarza pole do realizacji potrzeb człowieka, takich jak kontakt z innymi ludźmi, akceptacja społeczna i poczucie przynależności. Może być postrzegany jako relatywnie nowa, wirtualna przestrzeń społeczna, której najistotniejszym aspektem oraz celem wykorzystania jest komunikacja pomiędzy użytkownikami⁵¹.

Jak wspomniano, w narracji oszusta matrymonialnego szczególną rolę mogą odgrywać nowo wprowadzone fikcyjne postacie, mające uwiarygodnić sytuację i żądać przekazania pieniędzy w zupełnie inny sposób. Czasami jest to lekarz informujący ofiarę, że jej sympatia uległa poważnemu wypadkowi i zachodzi konieczność uregulowania wysokiego rachunku za pobyt w szpitalu, czasami – agent pocztowy proszący o zapłacenie podatku albo urzędnik państwowy władny do udzielenia ukochanemu ofiary, który podaje się za żołnierza zawodowego, zgody na opuszczenie kraju, ale dopiero po uiszczeniu odpowiedniej sumy pieniężnej. Presja wywierana przez manipulującego uniemożliwia oszukiwanej osobie dokładne przeanalizowanie okoliczności, w jakich się znalazła. Co też ważne, jej pewność prawdziwości relacji romantycznej, w którą się zaangażowała i której poświęciła wiele czasu, może spowodować, że stanie się niezdolna do dostrzeżenia ewidentnych sygnałów świadczących o kłamliwej naturze wiadomości.

Z uwagi na bezgraniczne zaufanie do sprawcy ofiara potrafi ignorować nawet ostrzeżenia osób postronnych. Nieraz po otrzymaniu żądanej sumy pieniędzy oszust jest gotowy zakończyć znajomość z ofiarą i z tego względu nagle przestaje z nią korespondować, nie reaguje na liczne próby nawiązania przez nią kontaktu, stara się zniknąć z jej życia równie szybko, jak się w nim pojawił lub zaczyna szantażować osobę/ofiarę i jej rodzinę jak nie otrzyma dalszych pieniędzy. Szantaż polega na publikacji wcześniej otrzymanych zdjęć intymnych, publikacji słów o zabiciu rodziny. Sprawcy posuwają się do różnych metod w celu zmuszenia kobiet/ofiary do płacenia pieniędzy⁵².

⁵⁰ *Cyberprzestępczość w Polsce w 2023 roku*, <https://www.neorodo.pl/cyberprzestepczosc-w-polsce-w-2023-roku/> [18.02.2024].

⁵¹ A. Adamski, *Media w analogowym i cyfrowym świecie. Wpływ cyfrowej rewolucji na rekonfigurację komunikacji społecznej*, Warszawa 2012, s. 83.

⁵² P. Kozłowska, *Problematyka oszustw matrymonialnych popełnianych za pośrednictwem Internetu*, wyd. Problemy Prawa Karnego 2023, T. 7, nr 1 s. 1 z 21, 2, <https://doi.org/10.31261/PPK.2023.07.01.01>.

1.6. Instytucje i nowoczesne technologie w walce z matrymonialnymi oszustami w Internecie

Jednym z najważniejszych działań jest zapobieganie przestępczości. Wspomniane w poprzedniej części artykułu portale randkowe zostały sprawdzone pod względem profilaktyki bezpieczeństwa randkowania. Portale posiadają zakładkę Bezpieczeństwo, w której można przeczytać, że posiada on szereg zabezpieczeń: poza standardami związanymi z bezpiecznym logowaniem oferuje profesjonalne wsparcie ze strony Biura Obsługi Klienta, które ma sprawdzać każdy profil i weryfikować każde zdjęcie. Użytkownik odsyłany jest również do zakładki Porady: niestety nie ma tam treści ostrzegających przed działaniem oszustów matrymonialnych. Inne portale deklarują, że posiadają certyfikat bezpieczeństwa SSL. W tym przypadku treści dotyczące bezpieczeństwa są bardziej rozbudowane. Podane jest siedem zasad bezpiecznego randkowania⁵³. Oszukane kobiety doświadczają całego spectrum emocji, nierzadko silnie kontrastujących ze sobą. Po uświadomieniu sobie, co się wydarzyło, obwiniają siebie a nie partnera.

W momencie uzyskania korzyści finansowych „zakochany” mężczyzna znika bez śladu. Oszukana kobieta musi zmierzyć się z podwójną stratą: finansową oraz emocjonalną (utrata związku) i moralną. Zdarza się, że kobiety pomimo twardych dowodów i racjonalnych argumentów nadal są zaangażowane emocjonalnie i trudno im uwierzyć, że zostały oszukane. Do końca liczą, że związek można uratować⁵⁴. Informacje z formularzy mają pomóc agencjom ochrony konsumentów wykryć oszustwa i zwalczać je. Mogą również uzyskać poradę u specjalistów Zespołu CERT Polska (NASK – Naukowej Oszustwa romantyczne online – studium przypadku i Akademickiej Sieci Komputerowej) na stronie <https://www.cert.pl/>. Ofiary często same zrzeszają się i zakładają grupy wsparcia. Oto przykłady inicjatyw podjętych na Facebooku: Oszukane.eu, Fałszywe profile na portalach społecznościowych-scammers. Można też poszukać informacji na popularnym kanale YouTube.com⁵⁵.

Cyberprzestępczość stanowi jedno z największych i najbardziej rozwijających się zagrożeń dla bezpieczeństwa obywateli naszego kraju. Jest zjawiskiem narastającym i niebezpiecznym. Skuteczna walka z zagrożeniami płynącymi z sieci możliwa jest wyłącznie w warunkach, gdy organy ścigania nie ustępują cyberprzestępcom zarówno w technologii jak i w umiejętnościach.

Zwalczanie cyberprzestępczości powinno się opierać na ograniczaniu skutków jej wpływu na społeczeństwo oraz identyfikowaniu zagrożeń pochodzących z sieci. Głównym celem jest tworzenie bezpieczniejszej cyberprzestrzeni. Do tego celu w strukturach Policji zostało powołane Centralne Biuro Zwalczenia Cyberprzestępczości.

⁵³ J. Wnęk-Gozdek, *Oszustwa romantyczne online – studium przypadku*, DOI 10.24917/2719904.172.3., s. 1.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże.

Centralne Biuro Zwalczenia Cyberprzestępczości (CBZC) jest jednostką organizacyjną Policji służby zwalczania cyberprzestępczości. CBZC odpowiedzialne jest za realizację na obszarze całego kraju zadań w zakresie: rozpoznawania i zwalczania przestępstw popełnionych przy użyciu systemu informatycznego, systemu teleinformatycznego lub sieci teleinformatycznej oraz zapobiegania tym przestępstwom, a także wykrywania i ścigania sprawców tych przestępstw; wspierania w niezbędnym zakresie jednostek organizacyjnych Policji w rozpoznawaniu, zapobieganiu i zwalczaniu tych przestępstw. Centralnym Biurem Zwalczenia Cyberprzestępczości kieruje Komendant Centralnego Biura Zwalczenia Cyberprzestępczości, który podlega Komendantowi Głównemu Policji⁵⁶.

1.7. Zakończenie

Podjęte przez autorów w artykule kwestie mają na celu zwrócenie uwagi na zagrożenia związane z nawiązywaniem kontaktów w Internecie, przedstawienie wybranych sposobów ochrony przed tymi zagrożeniami zwłaszcza osób w średnim wieku/samotnych, oraz podniesienie świadomości potencjalnych ofiar. W sieci pojawia się wiele informacji na temat oszustw matrymonialnych, w serwisach randkowych umieszczane są ostrzeżenia, a informatycy oferują różnego rodzaju narzędzia weryfikujące dane umieszczane w Internecie.

Analiza zawartości wybranych serwisów randkowych pokazała, że ich administratorzy za mało uwagi przywiązują do kwestii bezpieczeństwa potencjalnych użytkowników. Podkreślane jest bezpieczeństwo związane z RODO, ale brakuje profilaktyki w zakresie tzw. kompetencji miękkich oraz samego procesu wciągania ofiary w oszustwo. Serwisy publikują historie par, które poznały się za pośrednictwem tego kanału komunikacyjnego, mogłyby również publikować ku przestrodze historie osób, które stały się ofiarami oszustw. Aby nie paść ofiarą kradzieży tożsamości w Internecie, warto chronić przed cyberprzestępcami swój komputer i urządzenia mobilne. Poruszany problem ma charakter ponadnarodowy, a jego ograniczenie uwarunkowane jest współpracą różnych środowisk i wymianą informacji. Zawarte w artykule rozważania mogą stanowić pewien wkład w dyskurs nad kształtem i zawartością programów profilaktycznych czy kampanii informacyjno-edukacyjnych kierowanych do wielu obywateli naszej globalnej społeczności szukających przyjaźni w Internecie⁵⁷.

Bibliografia

- [1] Adamski A., *Media w analogowym i cyfrowym świecie. Wpływ cyfrowej rewolucji na rekonfigurację komunikacji społecznej*, Warszawa 2012.

⁵⁶ <https://cbzc.policja.gov.pl/bzc/o-cbzc/podstawowe-zadania/5,Zadania-Centralnego-Biura-Zwalczania-Cyberprzestepczosci.html> [21.02.2024].

⁵⁷ J. Wnęk-Gozdek, Oszustwa romantyczne online – studium przypadku, DOI 10.24917/2719904.172.3 [21.02.2024].

- [2] Gillespie A. A., *The electronic Spanish prisoner: Romance frauds on the internet*, wyd. „Journal of Criminal Law” 2017, vol. 81, issue 3.
- [3] Grzelak M., Liedel K., *Bezpieczeństwo w cyberprzestrzeni. Zagrożenia i wyzwania dla Polski – zarys problemu*, [w:] *Bezpieczeństwo Narodowe* nr 22, 2012.
- [4] Król K., Zawadzki A., *Cyberbullying in the context of online child safety*, wyd. Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. Ks. B. Markiewicza w Jarosławiu.
- [5] Kozłowska P., *Problematyka oszustw matrymonialnych popełnianych za pośrednictwem Internetu*, wyd. *Problemy Prawa Karnego* 2023, T. 7, nr 1, z 21, 2, <https://doi.org/10.31261/PPK.2023.07.01.01>.
- [6] Whitty M. T., Buchanan T., *The online dating romance scam: The psychological impact on victims – both financial and non-financial*. „Criminology and Criminal Justice” 2016, vol. 16, issue 2.
- [7] Whitty M. T., *Anatomy of the online dating romance scam*, wyd. „Security Journal” 2015, vol. 28, issue 4.
- [8] Wnęk-Gozdek J., *Oszustwa romantyczne online – studium przypadku*, DOI 10.24917/2719904.172.3.

Akty prawne

- [9] Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, (Dz.U. z 2024 r. poz. 17).

Strony Internetowe

- [10] <https://cbzc.policja.gov.pl/bzc/o-cbzc/podstawowe-zadania/5,Zadania-Centralnego-Biura-Zwalczania-Cyberprzestepczosci.html>
- [11] Jak wykryć oszustwo matrymonialne, <https://invigla.com/blog/jak-wykryc-oszustwo-matrymonialne/>
- [12] KGP, Oszustwa internetowe – jak się bronić? jak postępować będąc pokrzywdzonym?, <https://gostyn.policja.gov.pl/w14/profilaktyka/profilatyka-ogolna/182738,OSZUSTWA-INTERNETOWE-JAK-SIE-BRONIC-JAK-POSTEPOWAC-BEDAC-POKRZYWDZONYM.html>
- [13] Netia, Kradzież tożsamości w Internecie – przykłady. Co robić, gdy ci się przytrafi?, <https://www.netia.pl/pl/blog/kradziez-tozsamosci-w-internecie>
- [14] Oszustwa i wyłudzenia w Internecie: scam, phishing, spoofing, spam, <https://lepiej.tauron.pl/bezpieczenstwo-i-finanse/oszustwa-internetowe-kiedy-to-sie-zaczelo/>
- [15] Co to jest oszustwo internetowe i jak się przed nim chronić? <https://antywirus.com/co-to-jest-oszustwo-internetowe-i-jak-sie-przed-nim-chronic/>
- [16] Cyberprzestępczość w Polsce w 2023 roku, <https://www.neorodo.pl/cyberprzestepczosc-w-polsce-w-2023-roku/>
- [17] Oszustwo na amerykańskiego żołnierza – nie daj się nabrać, <https://krotoszyn.policja.gov.pl/w12/aktualnosci/237203,Oszustwo-na-amerykanskiego-zolnierza-NIE-DAJ-SIE-NABRAC.html>
- [18] <https://www.prawo.pl/prawo/oszustwa-matrymonialne-i-zemsta-bylych-kochankow,521586.html>

WOMAN VICTIM OF MATRIMONIAL SCAM ON THE INTERNET. CYBER AWARENESS IN THE FACE OF CONTEMPORARY SECURITY CHALLENGES

The publication presents issues of the phenomenon of false identity on the Internet in aspects of matrimonial fraud most often committed against women. This publication further characterizes the mechanisms and areas of matrimonial fraud on the Internet, which involves the initiation and construction of a false romantic relationship in virtual reality or in the real world by criminals. Under the term matrimonial fraud is the pursuit of financial, or material benefits on the basis of a sophisticated plan to build an emotional bond with the victim, and then on this basis to obtain funds, property or other material support. This is a special type of crime, the consequences of which can significantly affect the security of the deceived person and his psyche. The authors in this publication additionally evaluate the determinants of matrimonial fraud and the institutions and modern technologies in the fight against matrimonial fraudsters on the Internet. It is noted that in today's reality, cybersecurity has become one of the most widely discussed topics concerning the security of citizens. Raising cyber awareness in the face of modern security challenges, in this regard, goes hand in hand with a sharp increase in the number of computer incidents and new types of threats.

Keywords: matrimonial fraud, cybercrime, false identity, personal information, threat, security.

Paulina KOWALSKA¹
Zbigniew WITASZEK²

Rozdział 2.

BEZPIECZEŃSTWO OCHRONY DANYCH OSOBOWYCH W POLSKICH ORGANIZACJACH, W ŚWIETLE BADAŃ W LATACH 2019-2022

Postęp techniczny, intensywne zagospodarowywanie globalnego krajobrazu cyfrowego oraz społeczne i gospodarcze procesy integracyjne wynikające z funkcjonowania rynku wewnętrznego doprowadziły do wzrostu transgranicznych przepływów danych osobowych, co generuje nowe wyzwania i zagrożenia w bezpieczeństwie danych osobowych. Analiza badań ma na celu wyeksponowanie i zrozumienie, jakie wyzwania i zagrożenia w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych wystąpiły w latach 2019-2022 w polskich organizacjach. W artykule podjęto próbę sumarycznej oceny incydentów oraz skuteczność działań podejmowanych przez organizacje w celu ich zabezpieczenia. Sumaryczna analiza badań może być użyteczna w przewidywaniu przyszłych trendów dla organizacji oraz organów regulacyjnych we wdrażaniu dobrych praktyk związanych z ochroną danych osobowych w polskich podmiotach.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, dane osobowe, etyka, organizacje, incydent.

2.1. Wprowadzenie

Przesłanką rozwoju współczesnych organizacji (firmy, podmioty, przedsiębiorstwa, instytucje, jednostki rządowe i samorządowe) są racjonalnie dobrane komponenty, takie jak wartości, wiedza, kreatywność i innowacje, które wraz z nowymi technologiami wspomagają bezpieczeństwo teleinformatyczne, w tym ochronę danych osobowych. Rozwój sieci teleinformatycznych, komputerowych i telekomunikacyjnych, wygenerowały i wzbogaciły krajobraz bezpieczeństwa o nowe zagrożenia, a wraz z nimi potrzebę aktualizowania i dostosowania prawodawstwa w środowisku międzynarodowym i ich implementację na szczeblach narodowych. Przetwarzanie danych osobowych „obejmuje wszelkie operacje z ich

¹ dr Paulina Kowalska, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu, Wydział Nauk Społecznych w Koszalinie, 75-017 Koszalin, ul. Poczтовая 1, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4379-8035>.

² dr inż. Zbigniew Witaszek, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu, Wydział Nauk Społecznych w Koszalinie, 75-017 Koszalin, ul. Poczтовая 1, witaszek.zbigniew@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4379-8035>.

wykorzystaniem, takie jak: zbieranie, utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie lub modyfikowanie, pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie poprzez przesłanie, rozpowszechnianie lub udostępnianie, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie”³.

Waga i aktualność przedmiotowego obszaru nie wykluczają autora z prowadzenia polemiki, wyrażania poglądów oraz stawiania pytań z dziedziny bezpieczeństwa ochrony danych osobowych: (1) Jaka jest siła związku między bezpieczeństwem danych osobowych, etyką a bezpiecznym biznesem? (2) Czy bariery technologiczne i społeczne mogą być przesłanką zapewniającą bezpieczne korzystanie z zasobów danych osobowych w organizacjach? (3) Jakie wyzwania stawia przed organizacjami przyszłość w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych? W artykule wykorzystano krytyczną analizę: rozporządzenia 2016/679 (RODO), wyników Raportów Związku Firm ochrony Danych Osobowych „*Incydenty ochrony danych osobowych*” w Polsce za lata 2019-2022, krajowych aktów prawnych, literatury przedmiotu, wyników internetowych, wspomaganą metodą opisową i graficzną. Zagadnienia poruszone w artykule nie wyczerpują problematyki bezpieczeństwa danych osobowych a są jedynie przesłanką do dalszych refleksji i pogłębionych rozważań w przedmiotowej kwestii.

2.2. Bezpieczeństwo danych osobowych w międzynarodowych i narodowych aktach prawnych

Informacja, oprócz funkcji opisującej otaczającą nas rzeczywistość jest instrumentem do podejmowania decyzji, ale pełni również funkcję integracyjną. Interdyscyplinarność i wielowymiarowość pojęcia „informacji” wygenerowało szereg definicji w zależności od miejsca i roli jaką ma spełniać w przestrzeni naukowej, publicznej, gospodarczej czy społecznej. Dla każdej organizacji szczególnie istotne podlegające prawnej ochronie, oprócz informacji związanych z procesami biznesowymi, są dane osobowe zasobów pracy oraz interesariuszy, a dostęp do ich ochrony powinien zapewniać skuteczny system bezpieczeństwa teleinformatycznego. Za „dane osobowe” ustawodawca uznał „wszelkie informacje o zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osobie fizycznej; (...) osoba fizyczna, to osoba, którą można bezpośrednio lub pośrednio zidentyfikować, w szczególności na podstawie identyfikatora takiego jak imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji, identyfikator internetowy lub jeden bądź kilka szczególnych czynników określających fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej”⁴.

³ O. Wasiuta, R. Klepka (red.), *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2019, s. 65.

⁴ Kwestie regulujące ochronę danych osobowych reguluje *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483 ze zm.), art. 47 i 51, ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego

Przez bezpieczeństwo danych osobowych należy rozumieć całokształt przedsięwzięć technicznych i organizacyjnych ukierunkowanych na zabezpieczenie procesów przetwarzania informacji dotyczących osób fizycznych. Podstawowy cel tworzonych współcześnie systemów bezpieczeństwa danych osobowych może być zdefiniowany jako zapewnienie skutecznej ochrony prywatności osób fizycznych w coraz bardziej z informatyzowanym i zglobalizowanym świecie⁵.

Zapewnienie wysokiego poziomu ochrony danych osobowych, w tym przyznanie jednostce kontroli nad jej danymi wiązało się z potrzebą aktualizacji przepisów prawnych. Czoło stawił prawodawca unijny, poprzez wdrożenie w życie Ogólnego Rozporządzenia o Ochronie Danych (RODO, 25 maj 2016). RODO jest rozporządzeniem, obowiązującym we wszystkich państwach UE i wprowadza wspólne zasady ochrony danych osobowych. Do podstawowych reguł RODO zalicza się zasadę⁶: (1) legalności, uczciwości i przejrzystości; (2) celowości; (3) minimalizacji danych; (4) poprawności danych; (5) ograniczenia przechowywania; (6) integralności i poufności.

Przetwarzanie danych osobowych obejmuje operacje lub zestaw operacji wykonywanych w sposób zautomatyzowany lub niezautomatyzowany i obejmuje m.in.: zbieranie, organizowanie, utrwalanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie (modyfikowanie), pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie poprzez przesłanie, rozpowszechnianie lub innego rodzaju udostępniania, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie. Do podstawowych zasad dopuszczalności przetwarzania danych osobowych zalicza się⁷: (1) zgoda (dobrowolna, świadoma, wyrażona w sposób jednoznaczny, prawo wycofania zgody); (2) wykonanie umowy, w której osoba, której dane dotyczą, jest stroną; (3) obowiązek prawny, przetwarzanie danych jest konieczne w celu wykonania obowiązku prawnego; (4) ochrona żywotnych interesów osoby, której dane dotyczą; (5) wykonywania zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej; (6) prawnie uzasadnione interesy administratora przetwarzania danych osobowych.

Podmiotami wytyczającymi celowość i sposób przetwarzania danych jest osoba fizyczna lub prawna tj. administrator lub podmiot przetwarzający dane osobowe w imieniu i na rzecz administratora. Do zakresu obowiązków administratora sieci przetwarzania danych osobowych należy⁸: (1) informowanie – ma obowiązek

przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o danych osobowych) (L 119/1), motyw 35, Sprostowanie do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (OJ L 127/2), (art. 4 pkt 1).

⁵ O. Wasiuta, R. Klepka (red.), *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie... op.cit., s. 65.

⁶ Rozporządzenie 2016/679, art. 5.

⁷ Rozporządzenie 2016/679, art. 6 ust. 1 lit. a – f.

⁸ Rozporządzenia 2016/679, art. 13-14, art. 24-28, motyw 40 i 42, Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1000), art. 4, ust. 1-2, Obwieszczenie

dostarczenia osobie, której dane dotyczą, stosowne informacje dotyczące przetwarzanie jej danych osobowych; (2) zgoda – administrator musi pozyskać w sposób jednoznaczny i dobrowolny i umożliwić osobie wycofanie zgody w dowolnym momencie; (3) bezpieczeństwo danych – musi podjąć stosowne środki techniczno-organizacyjne, aby chronić dane osobowe przed nieuprawnionym dostępem, utratą, uszkodzeniem lub ujawnieniem, powinien prowadzić audyty bezpieczeństwa i regularnie oceniać ryzyko związane z przetwarzaniem danych; (4) powiadomienie o naruszeniu danych. Do zadań podmiotu przetwarzającego należy⁹: (1) przetwarzanie danych zgodnie z zaleceniami administratora – chyba, że wymaga tego prawo UE lub prawo państwa członkowskiego; (2) bezpieczeństwo danych – obowiązek stosowania odpowiedniej klasy środków technicznych i organizacyjnych, jak szyfrowanie, zabezpieczenia sieciowe, monitorowanie dostępu, gospodarka kluczami itp.; (3) umowy przetwarzania danych osobowych – umowa ma być gwarantem odpowiedniego poziomu ochrony danych osobowych, określa prawa i obowiązki stron; (4) współpraca z administratorem – udzielanie informacji o środkach technicznych i organizacyjnych wspomagających ochronę danych, wspieranie administracji w przestrzeganiu przepisów o ochronie danych.

Na szczeblu organizacji występuje stanowisko Inspektora Ochrony Danych (IOD)¹⁰, który monitoruje system ochrony danych, informuje pracowników o ich obowiązkach w odniesieniu do RODO, prowadzi cykliczne szkolenia pracowników, szczególnie nowo zatrudnionych, z obowiązujących i nowych przepisów (ustaleń) w zakresie bezpieczeństwa informacji i ochrony danych oraz prowadzi audyty systemu bezpieczeństwa teleinformatycznego.

Podmiot przetwarzający dane działa na zlecenie administratora i jest zobowiązany do przestrzegania instrukcji i przepisów dotyczących danych osobowych. Na uwagę zasługują także prawa osób, których dane osobowe dotyczą, a które są obecne w przepisach o ochronie danych osobowych m.in. RODO¹¹: (1) prawo do dostępu do danych (art. 15); (2) prawo do sprostowania danych (art. 16); (3) prawo do usunięcia „prawo do bycia zapomnianym” (art. 17); (4) prawo do ograniczenia przetwarzania danych (art. 18); (5) obowiązek powiadomienia o sprostowaniu lub usunięciu danych osobowych lub o ograniczeniu przetwarzania (art. 19); (6) prawo do przenoszenia danych (art. 20); (7) prawo do sprzeciwu (art. 21); (8) prawo do

Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 maja 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie danych osobowych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz.U. 2023 poz. 1206), art. 20.

⁹ Rozporządzenie 2016/679, art. 15-22, motyw 39.

¹⁰ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych... op.cit., rozdz. 2.

¹¹ Zob.: Rozporządzenie 2016/679, art. 15-22 i art. 34, P. Fajgielski, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)* (w:) *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych*. Komentarz, wyd. II, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2022, s. 149, M. Gawroński, M. Kunda, *Prawo do usunięcia danych osobowych, prawo do bycia zapomnianym (art. 17 RODO)* (w) M. Gawroński (red.), *Ochrona danych osobowych. Przewodnik po ustawie i RODO z wzorami*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2018, s. 244.

niepodlegania decyzji, która opiera się wyłącznie na zautomatyzowanym przetwarzaniu, w tym profilowaniu (art. 22); (9) zawiadomienie osoby, której dane dotyczą, o naruszeniu ochrony danych osobowych (art. 34). W polskim systemie prawnym uchwalono akt prawny wdrażający w życie ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych (RODO)¹². Na szczeblu państwa funkcjonuje Organ Nadzorczy w osobie Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych (Prezes UODO), którego powołuje i odwołuje Sejm RP za akceptacją Senatu RP. Prezes UODO jako niezależny organ publiczny jest odpowiedzialny za monitorowanie stosowania i przestrzegania przepisów o ochronie danych osobowych.

2.3. Dane osobowe jako wartość organizacji w etyce biznesu

Bez względu na interdyscyplinarność treści definiujących wartości organizacyjne z powodzeniem można zaimplementować na gruncie nauk o zarządzaniu, że wartości organizacyjne są akceptowanymi i wspólnymi wartościami w organizacji¹³. Katalog wartości jest otwarty a organizacje w swoich strategiach przesadzają, co dla firmy jest ważne i powinno wchodzić w skład jej kultury organizacyjnej. Do wspólnych wartości organizacyjnych wyszczególnia się: strukturę organizacyjną, systemy, style kierowania, kadre kierowniczą, umiejętności, strategię¹⁴. Spójny system wartości organizacyjnej będący wypadkową wartości i akceptowanych zachowań w organizacji, zgodnych z przyjętą strategią przedsiębiorstwa, może stanowić źródło trwałej, silnej przewagi konkurencyjnej a w konsekwencji w generowaniu zysków, w tym zysków nadzwyczajnych. Współcześnie postuluje się koncepcje zarządzania przez wartości, zrównoważony rozwój oraz społeczną odpowiedzialność biznesu, która swoje podłoże czerpie z wytycznych ONZ w myśl, których wartości organizacji powinny uwzględniać zarówno wartości i oczekiwania pracowników jak i interesariuszy, w tym w zakresie ochrony danych osobowych. Zarządzanie przez wartości „jest procesem zarządzania kulturą organizacyjną, w której wartości pełnią rolę „igły magnetycznej” wskazującej kierunek rozwoju organizacji a nie cele”¹⁵.

We współczesnych organizacjach dane osobowe stanowią wartość organizacji, nie tylko z powodów ekonomicznych, ale i strategicznych. Dane osobowe

¹² USTWA z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o danych osobowych), (Dz.U. 2019 poz. 730), Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych... op.cit., K. Morawska, *Sprzeciw wobec przetwarzania danych osobowych jako wyraz prawa do prywatności*, „Człowiek w Cyberprzestrzeni”, 2018, nr 4, s. 28-32.

¹³ A. Argandona, *Fostering Values in Organizations*, „Journal of Business Ethics”, nr 45, 2003, s. 21.

¹⁴ P. Cegielski, *Wartości organizacyjne jako czynnik sukcesu przedsiębiorstwa*, ACTA UINIVERSITATIS NICOLAI COPERNICI, ZARZADZANIE XLIII, 2016, nr 1, s. 131.

¹⁵ M. Mroziewski, *Style kierowania i zarządzania. Wybrane koncepcje*, Difin, Warszawa 2005, s. 155.

dostarczają informacji na temat interesariuszy, ich preferencji, nawyków zakupowych, potrzeb i oczekiwań. Pozwala to na dostosowanie swoich strategii marketingowych i reklamowych, co może prowadzić do bardziej efektywnych i ukierunkowanych kampanii, zwiększających sprzedaż i zyski. Organizacje mogą tworzyć spersonalizowane pakiety ofert, zgodnie z oczekiwaniami interesariuszy, co zwiększa lojalność klientów i wzrost zadowolenia ze świadczonych przez podmioty usług. Dane osobowe ułatwiają identyfikację potencjalnych interesariuszy, co w efekcie wpływa na wzbogacenie bazy danych klientów. Dane stanowią cenne źródło informacji na temat rynku i konkurencji, a poprzez ich analizę przedsiębiorstwa mogą skuteczniej przewidywać i rozumieć trendy rynkowe. Zastosowanie systemów zarządzania relacją z klientami (*Customer Relationship Management, CSM*) wspomaganych wykorzystaniem danych osobowych umożliwia m.in. tworzenie historii kontaktów, zamówień, reklamacji, jak również analizę poziomu i struktury sprzedaży. W ten sposób liczne dane osobowe o poszczególnych kontaktach z klientami są zamieniane w wiedzę o klientach¹⁶. Dysponowanie zasobną bazą danych zwiększa wartość organizacji na rynku, a inwestorzy i akcjonariusze posiadają wiedzę o potencjale firmy oraz mogą przewidywać jej zdolność do generowania zysków dzięki efektywnemu wykorzystaniu danych. Ponadto dane osobowe pozwalają organizacjom monitorować i zarządzać ryzykiem związanym z klientami oraz bezpieczeństwem, gdyż wspomagają one działania związane z ochroną przed oszustwami, kradzieżą tożsamości i innymi zagrożeniami generowanymi przez otoczenie. Bezpieczne praktyki w aspekcie danych osobowych budują zaufanie klientów, zyskując ich lojalność. Incydenty wynikające z naruszenia danych osobowych mogą prowadzić do skandali i negatywnych przekazów medialnych. Nieodpowiedzialne zarządzanie danymi osobowymi może skutkować poważnymi konsekwencjami administracyjnymi i prawnymi. Skuteczne zarządzanie danymi osobowymi może tworzyć wartość dodaną w zakresie innowacji i rozwoju biznesu, a rzetelna ich analiza może być cennym źródłem informacji w zakresie preferencji interesariuszy i otoczenia biznesowego. Organizacje, które traktują bezpieczeństwo danych osobowych jako swoistą wartość, inwestują w technologie wspomagające bezpieczeństwo, szkolenia pracowników, promują etyczne postępowanie w zakresie ochrony danych osobowych, mogą liczyć na sukces wynikający z misji podmiotu, w tym szacunek i zaufanie otoczenia.

Nadzory służbowe, kontrole wynikające z harmonogramów organizacji¹⁷ oraz z aktów prawnych, ponadto organizacje zobowiązane są do przeprowadzania audytów bezpieczeństwa informacji. Audyt to systematyczny niezależny i udokumentowany proces uzyskiwania dowodów i ich obiektywnej oceny w celu określenia stopnia spełnienia założonych kryteriów bezpieczeństwa. Audyt może być

¹⁶ E. Frąckiewicz, E. Rudawska, *Zarządzanie relacjami z klientami z wykorzystaniem koncepcji Customer Relationship Management*, „Przegląd Organizacji. Marketing”, 2004, nr 7-8, s. 65.

¹⁷ Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych... rozdz. 9, art. 78-90, Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie przygotowania i przeprowadzenia kontroli stanu zabezpieczenia informacji niejawnych (Dz.U. Nr 93 poz. 541).

realizowany przez wyznaczoną grupę pracowników (audyt wewnętrzny) lub zewnętrzny, przeprowadzony przez niezależną, bezstronną i wyspecjalizowaną jednostkę. Międzynarodowym standardem systemu Zarządzania bezpieczeństwem informacji jest norma ISO/IEC 27001:2022. Norma określa wymagania i zasady inicjowania, wdrażania, użytkowania, utrzymania i poprawy zarządzania bezpieczeństwem informacji oraz wdrażanie najlepszych praktyk odnoszących się do stosowania zabezpieczeń. Kolejnym standardem kształującym bezpieczeństwo danych osobowych jest norma ISO/IEC 27002:2022 Bezpieczeństwo informacji, cyberbezpieczeństwo i ochrona prywatności – Środki kontroli bezpieczeństwa informacji. Norma zawiera referencyjny zestaw środków kontroli bezpieczeństwa informacji oraz wskazówki w jaki sposób i w jakiej formie środki te mogą zostać wdrożone w organizacjach. Podmioty realizujące zadania publiczne zobowiązane są do stałego monitorowania i doskonalenia systemu bezpieczeństwa informacji i jego kontroli, aby zapewnić niejawnosć, dostępność i integralność informacji¹⁸. Audyt powinien zawierać także przyjętą przez organizację analizę polityki bezpieczeństwa informacji, rozumianą jako zestaw efektywnych, udokumentowanych zasad i procedur bezpieczeństwa wraz z ich planem wdrożenia i egzekwowania.

Etyka zawodowa jest wyznacznikiem pewnych, umownych granic rozwojowych, do których może posunąć się rozwój cywilizacyjny, a których nie powinno się przekraczać. Kwestia wyznawanych norm i wartości moralnych wyznacza granicę między dobrem a złem. Proces kształtowania opinii jest działaniem obustronnym „bo wartości danej jednostki – zarówno te, które deklaruje, jak i te, którymi się rzeczywiście kieruje w swym postępowaniu – wywodzą się ze społeczeństwa, a w szczególności z pewnych wpływowych grup społecznych, do których należy (...), kluby, związki zawodowe i instytucje”¹⁹. Stąd efektywność i postrzeganie etyki są wypadkową subiektywnych odczuć, obiektywnych wypowiedzi i treści zawartych w kodeksach (normach prawnych).

Rozważając przedmiotowy obszar należy rozróżnić etykę gospodarczą od etyki biznesu. Pierwsza bada moralność (etykę zachowań) gospodarującego społeczeństwa i ma charakter wartościujący, natomiast etyka biznesu jest dyscypliną bardziej szczegółową, odnoszącą się do etyki stosowanej (etyka życia gospodarczego). Korzeni etyki biznesowej dopatrzeć można się w filozoficznej idei odpowiedzialności, połączonej z ideą dialogu, ewolucji etyki biznesu oraz rozprzestrzenianiu się globalnych wyzwań demokratycznych²⁰. Ważne miejsce w etyce biznesu zajmuje etyka zawodowa, która ma swoje umocowanie prawne w Konstytucji RP m.in. „w drodze ustawy można tworzyć samorządy zawodowe, reprezentujące

¹⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz.U. 2012 poz. 562).

¹⁹ A. Mikołajczyk, *Problemy etyczne w badaniach naukowych*, [w:] B. Sobczak, H. Zgólkowej (red.), *Retoryka i etyka*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009, s. 148-150.

²⁰ W.M. Grudzewski, I.K. Hejduk, A. Sankowska, M. Wańtuchowicz, *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości. Zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Warszawa 2010, s. 229.

osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawujące pieczę nad należytych wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony”²¹. Literatura przedmiotu rozróżnia cztery rodzaje problemów etycznych charakterystycznych dla organizacji, które związane są z²²: (1) zasobami ludzkimi; (2) konfliktami interesów; (3) nadużyciem zaufania klientów; (4) wykorzystywaniem zasobów firmy przez pracowników. Postępowanie etyczne oznacza postępowanie oparte na takich wartościach, jak uczciwość, sprawiedliwość i prawość. Organizacja może promować postępowania etyczne m.in. poprzez: identyfikowanie i deklarowanie podstawowych zasad, którymi się kieruje; wprowadzanie struktur zarządzania, które ułatwiają propagowanie postępowania etycznego w organizacji; definiowanie i komunikowanie standardów postępowania etycznego, jakiego się oczekuje od zarządu, pracowników, interesariuszy; zapobieganie konfliktom interesów własnych i stron; wypracowanie czytelnych mechanizmów nadzoru i kontroli w celu monitorowania, wspierania i utrwalania postępowania; ustanowienie i utrzymanie mechanizmów umożliwiających zgłaszanie postępowania nieetycznego bez obawy przed konsekwencjami. Etyka może obejmować szereg działań, takich jak: przestrzeganie norm prawnych, odpowiedzialności etycznej (kodeksy, przyrzeczenia, ślubowania, etyki zawodowe, etyki społeczne), (...), inwestowanie w rozwój społeczności lokalnych, dbanie o bezpieczeństwo swoich pracowników i klientów, a także przeciwdziałanie korupcji, oszustwom i innym nieuczciwosciom²³.

Ochrona danych osobowych w etyce biznesu obejmuje szereg aspektów a do kluczowych należy: szacunek i prywatność, minimalizowanie ryzyka i kosztów, transparentność i zgodność z przepisami, odpowiedzialność, zachowanie zaufania interesariuszy, wzmocnienie wizerunku organizacji nastawionej na długoterminowy sukces. Przestrzeganie bezpieczeństwa danych osobowych, rekomendowanie najwyższych standardów etycznych, dbanie o prywatność i bezpieczeństwo danych klientów oraz partnerów biznesowych, są przesłanką do kształtowania i promowania pozytywnej kultury organizacyjnej.

Organizacje reprezentujące administratorów lub podmioty przetwarzające dane osobowe mogą opracować kodeksy postępowania, aby doprecyzować i ułatwić stosowanie przepisów w reprezentowanych sektorach²⁴. Z zatwierdzonym przez organ nadzorczy kodeksem postępowania wiążą się liczne przywileje m.in. poprzez zwiększenie gwarancji, że dane osobowe będą przetwarzane zgodnie z etyką i zasadami określonymi zarówno w RODO, jak i przepisach szczegółowych. Korzyścią stosowania kodeksu jest także swoista ochrona w kontekście

²¹ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej...* op. cit., art. 17.

²² S. Newell, *Etyka biznesu*, BIZNES, tom 1, Zarządzanie Firmą, część 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 202-203.

²³ Zob.: P. Płoszajski (red.), *Strategie społecznej odpowiedzialności polskich spółek giełdowych*. Oficyna Wydawnicza SHG, Warszawa 2013, s. 16-17.

²⁴ Rozporządzenie 2016/679, art. 40, Ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie danych osobowych... op. cit., rozdz. 5, art. 33.

ewentualnych kar administracyjnych, gdyż organ nadzorczy bierze pod uwagę prawidłowość stosowania zatwierdzonego kodeksu postępowania, którego jest członkiem²⁵. Stąd, bycie członkiem kodeksu postępowania ułatwia i usprawnia pracę pracowników członka kodeksu, gdyż przepisy przedmiotowego dokumentu wytyczają standardy postępowania prawno-etycznego w konkretnych sytuacjach.

2.4. Analiza incydentów ochrony danych osobowych w polskich organizacjach w latach 2019-2022

Analizy incydentów ochrony danych osobowych w polskich organizacjach dokonano na podstawie raportów „*Incydenty ochrony danych osobowych*, Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych” od maja 2018 r. do maja 2022 r. (data wdrożenia ustawy o ochronie danych osobowych, Dz.U. z 2019 r. poz. 1000). Związek Firm Ochrony Danych Osobowych (ZFODO) prowadzi działania wpływające na rozwój rynku usług ochrony danych osobowych poprzez edukację rynku, w tym cyberbezpieczeństwa i ochrony informacji, promocję sektora, edukację pracowników, współpracę z krajowymi i międzynarodowymi organizacjami zajmującymi się problematyką ochrony danych osobowych, prywatnością oraz nowymi technologiami wspomagającymi ochronę danych i informacji niejawnych²⁶. Incydent związany z bezpieczeństwem danych osobowych traktowany jest jako pojedyncze zdarzenie, ciąg niepożądanych lub niespodziewanych zdarzeń związanych z bezpieczeństwem informacji, które stwarzają znaczne prawdopodobieństwo zakłócenia działań biznesowych i zagrażają bezpieczeństwu informacji. To także każdy przypadek naruszenia poufności, dostępności i integralności informacji, jak również niespełnienie wymagań w zakresie bezpieczeństwa informacji. W przedmiotowych rozważaniach w jednym incydencie mogła pojawić się jedna kategoria danych, dwie, trzy lub więcej, stąd suma % nie musi wynosić 100. Ryzyko wystąpienia incydentu dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, instytucji samorządowych i rządowych a incydent z samej terminologii nie jest zjawiskiem częstym.

Analizą objęto 1515 organizacji za lata 2019-2022, w których zgłoszono 1199 incydentów. Najwyższy przyrost organizacji do roku bazowego miał miejsce w 2020 r. oraz w 2022 r. i wyniósł odpowiednio, 1,7 i 1,6 razy. Natomiast liczba odnotowanych incydentów, w odniesieniu do roku bazowego wzrosła prawie trzykrotnie (2,8) w 2022 r. Średnia liczba incydentów przypadająca na każdą organizację wynosiła odpowiednio: 0,46 (2019), 0,65 (2020), 0,89 (2021) i 1,07 w 2022 r. Średnia liczba incydentów za analizowany okres wyniosła 0,77, co stanowiło uśredniony wzrost o około 20% r/r. Prawdopodobieństwo wystąpienia

²⁵ P. Płoszajski (red.), *Strategie społecznej odpowiedzialności polskich spółek giełdowych*. Oficyna Wydawnicza SHG... op.cit., s. 16-17.

²⁶ Podstawą prawną funkcjonowania Związku jest *Statut Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, Kodeks etyki członków ZFODO*, Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz.U. 1991, Nr 55, poz. 235).

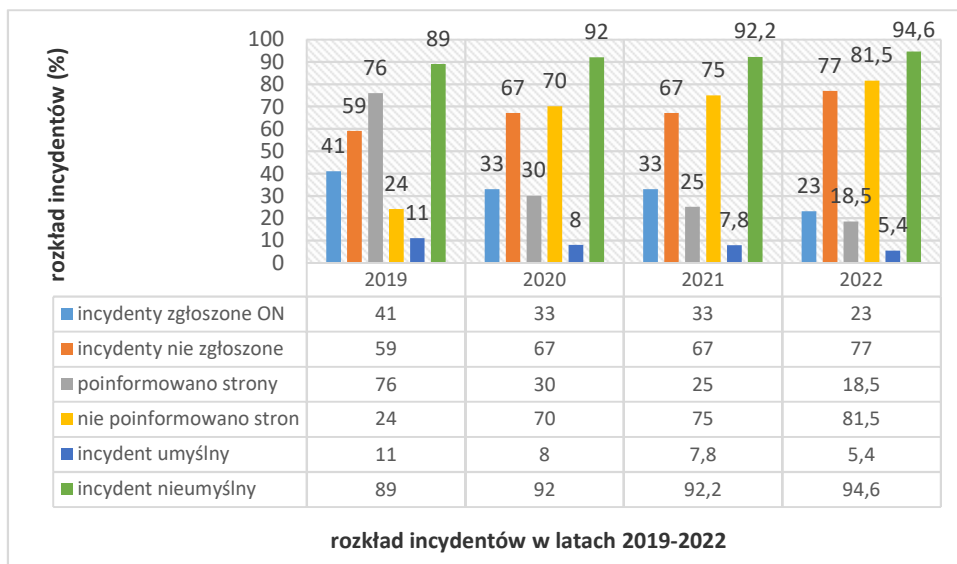
Tabela 1. Rozkład incydentów w organizacjach w latach 2019-2022

Wyszczególnienie		Lata			
		2019	2020	2021	2022
Liczba organizacji	Liczba	277	454	349	435
	%	100,0	163,9	126,0	157,0
Liczba odnotowanych incydentów	Liczba	127	297	309	466
	%	100,0	223,8	243,3	369,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2018-maj 2019; *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2019-maj 2020; *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2020-maj 2021; *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2021-maj 2022 www.zfodo.org.pl [01.09.2023].

incydentu na poziomie 0,46 w 2019 r. w przeliczeniu na organizację w skali roku wydaje się być nie wysokim czynnikiem, biorąc pod uwagę, iż był to pierwszy rok po wdrożeniu Rozporządzenia 2016/679 oraz ustawy o ochronie danych osobowych (Dz.U. 2018 poz. 1000). Może to skłaniać do stwierdzenia, że podmioty nie w pełni były przygotowane na wdrażanie RODO w chwili jego wejścia w życie z jednej strony, z drugiej, trudno jednoznacznie wskazać, czy rosnący wskaźnik prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzeń incydentalnych wynika z rosnącego zagrożenia danych, czy z rosnącej wykrywalności. Wcześniej nieujawnione naruszenia obecnie owocują wzrostem średniej incydentów. Duża liczba incydentów nie zgłoszonych, mogła wynikać z faktu, że zdarzenia mogły skutkować małym prawdopodobieństwem naruszeń praw lub wolności osób fizycznych, co oznaczało, że zdecydowana większość naruszeń nie stwarzała istotnych problemów w zakresie bezpieczeństwa danych osobowych. Stąd dokonywanie samodzielnej oceny prawdopodobieństwa naruszenia danych staje się coraz bardziej powszechne wśród polskich organizacji. Wzrost liczby organizacji (tab. 1) w kolejnych latach może świadczyć o wzroście świadomości osób przetwarzających dane osobowe w klasyfikowaniu incydentów oraz zarządzania zdarzeniami. Rozkład incydentów w polskich organizacjach w latach 2019-2022 zestawiono na rys. 1.

To, że incydent miał miejsce u przeciętnego administratora/podmiotu przetwarzającego statystycznie z uwzględnieniem incydentów zgłoszonych (32,5%) i nie zgłoszonych (67,5%) Organowi Nadzorcemu (ON) w analizowanym okresie, nie wyklucza faktu, że błąd w obsłudze pojedynczego incydentu, może mieć dla organizacji nieprzewidywalne skutki. Na uwagę zasługuje wzrost incydentów r/r. Czynniki wpływające na ten stan rzeczy są wypadkową wzrostu świadomości, rozwoju samych organizacji, postępującego procesu digitalizacji, pracy zdalnej (COVID, 2020-2021). Wzrost incydentów nie zgłaszanych ON, a sama decyzja o nie zgłoszeniu incydentu może okazać się ryzykowna w długim okresie. Zasadniczą kwestią jest właściwe zidentyfikowanie sytuacji, w której zgłoszenie może okazać się najwłaściwszą decyzją wraz z właściwą interpretacją samego procesu

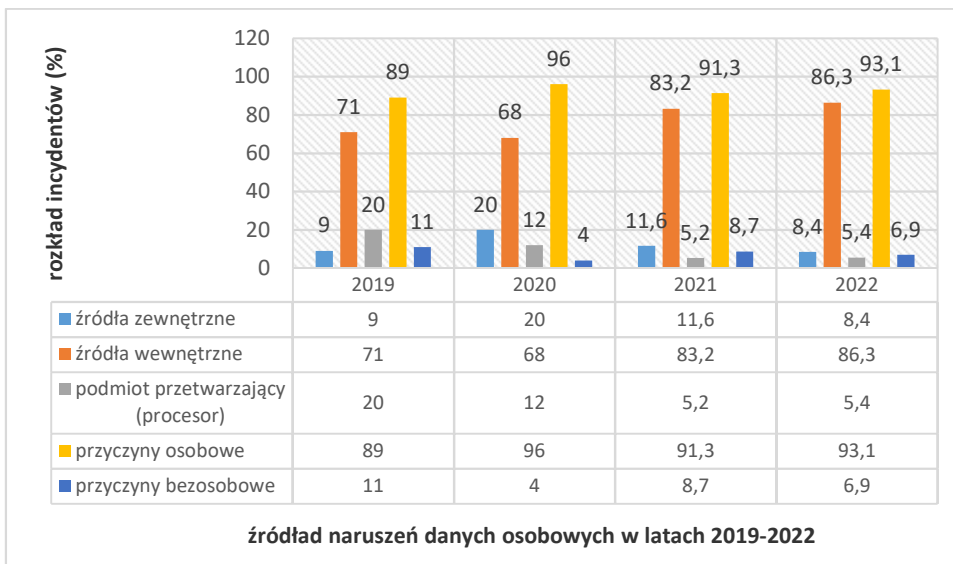
Legenda: ON (Organ Nadzorczy tj. Inspektor Ochrony Danych, Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych).

Rys. 1. Rozkład incydentów danych osobowych w polskich organizacjach w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Incydenty ochrony danych osobowych. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych*, za lata 2019, 2020, 2021 i 2022, www.zfodo.org.pl [01.09.2023].

zgłoszenia ON, co niejednokrotnie wymaga zaangażowania specjalistów z dziedziny prawa czy IT. Także ocena wagi naruszeń podlega indywidualnej ocenie a decyzje administratora/podmiotu przetwarzającego dane osobowe związane są z odpowiedzialnością wraz z konsekwencjami prawnymi. Z rys. 1. wynika, że „strony poinformowane” stanowiły 37,4% i odpowiednio „strony nie poinformowane”, (62,6%). Rozkład incydentów może wynikać z Rozporządzenia 2016/679, gdzie incydentów można nie zgłaszać, jeśli „Jest mało prawdopodobne, by naruszenie to skutkowało ryzykiem naruszenia praw lub wolności osób fizycznych” (art. 33 ust 1 RODO) lub sytuacji „Jeżeli naruszenie danych osobowych może spowodować wysokie ryzyko naruszenia praw i wolności osób fizycznych” (art. 34 RODO). Wydaje się, że bez względu na okoliczności wystąpienia incyduentu, występuje etyczna konieczność poinformowania osoby objętej naruszeniem. Analizowany okres wskazuje na widoczny spadek „incydentów umyślnych”. Z jednej strony mogło wynikać to z faktu, iż działania umyślne mogą być coraz trudniejsze do wykrycia niż zamierzone a błędy mogą być ograniczane za porozumieniem stron, co w efekcie zaniża statystykę. Powszechnie znane i w przyszłości nieuniknione incydenty to błędnie adresowana poczta elektroniczna, błędne dane, ataki hakerskie, kradzieże nośników informacji, wyludzanie danych, udostępnianie danych osobom nieuprawnionym, czy brak kopii ukrytej, natomiast z drugiej strony,

wskazuje to na wzrost świadomości i doświadczenia stron odpowiedzialnych za przestrzeganie i wdrażanie zasad bezpieczeństwa ochrony danych osobowych wynikających z wymogów prawnych i administracyjnych oraz skuteczności wdrażanych systemów technicznych i organizacyjnych wspomagających bezpieczeństwo informacji. Naruszenie zasad bezpieczeństwa ochrony danych osobowych wynika najczęściej z zachowań człowieka, gdyż „człowiek jest najsłabszym ogniwem w łańcuchu bezpieczeństwa” (Kelvin Mitick). Rozkład incydentów ze względu na źródła ich pochodzenia w latach 2019-2022 prezentuje rys. 2.

Rys. 2. Rozkład incydentów ze względu na źródła naruszeń danych osobowych w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych w latach 2019, 2020, 2021, 2022 www.zfodo.org.pl [01.09.2023].

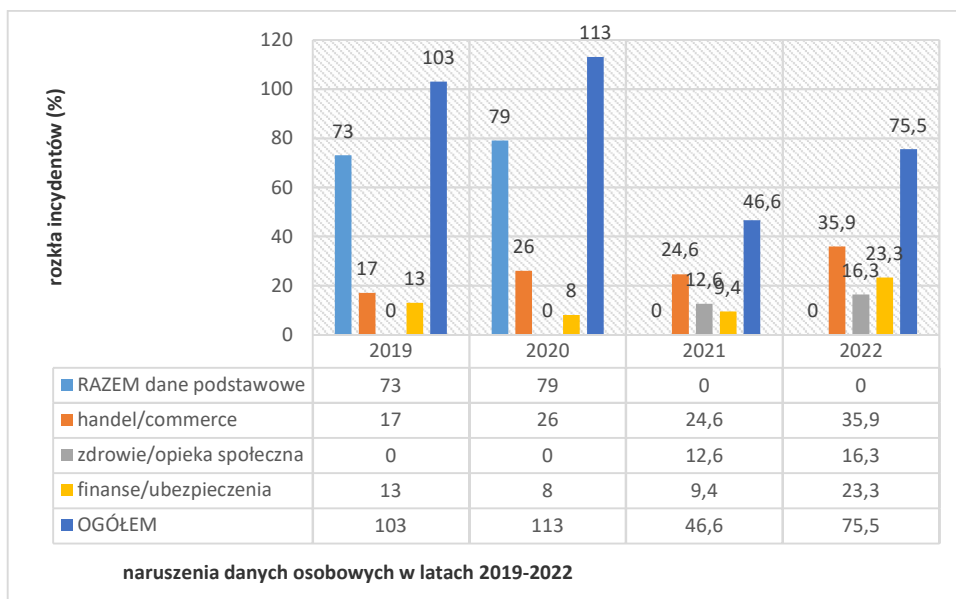
Z rys. 2. wynika, że dominowały incydenty generowane przez źródła wewnętrzne, które stanowili pracownicy i współpracownicy organizacji, a ich wzrost następował sukcesywnie r/r., wynosząc średnio za analizowany okres 77%. Odpowiednio incydenty zewnętrzne stanowiły 12,2%. Analiza naruszeń pochodzących z otoczenia zewnętrznego organizacji, wskazuje na spadek liczby incydentów od 2020 r., co może potwierdzać wdrażanie przez administratorów nowocześniejszych zabezpieczeń infrastruktury informatycznej oraz stosowanie bardziej adekwatnych i skutecznych rozwiązań organizacyjnych niż w początkowych latach stosowania RODO. Na przestrzeni analizowanych lat w 1515 organizacjach administratorzy danych osobowych nie radzili sobie z odpowiednim zapewnieniem bezpieczeństwa powierzonych im ochronie danych, co wskazuje rosnący r/r odsetek

ich naruszeń. Odwrotnie wyglądała statystyka związana z zabezpieczeniem danych osobowych powierzonych podmiotom przetwarzającym (procesorom), co stanowiło 10,6% w skali wszystkich zarejestrowanych incydentów od chwili wprowadzenia (RODO).

Do incydentów osobowych zaliczono czynnik ludzkiego działania, w tym działania umyślne osób zewnętrznych oraz niezawinione pomyłki pracowników organizacji. Stanowiły one średnio 92,3% zdarzeń za analizowany okres. Wzrost incydentów od 2020 r. sugeruje konieczność wykonywania pracy jako prywatność w projektowaniu, prywatność domyślna (*privacy by design, privacy by default*) czy analiz ryzyka wykorzystywanych narzędzi. Wypadkowa ryzyka stosowanych technologii i zachowań człowieka jest znaną powszechnie kategorią, ale nową w przedmiotowych rozważaniach, natomiast w dającej się przewidzieć przyszłości należy spodziewać się wzrostu jej znaczenia, wraz z rozwojem nowych technologii m.in. sztucznej inteligencji. Do działań minimalizujących błędy ludzkie należy zaliczyć m.in. rygorystyczne przestrzeganie przyjętych w organizacjach standardów bezpieczeństwa ochrony danych osobowych, przekaz informacji oraz cykliczną aktualizację baz danych np. rocznych kontroli ochrony informacji. Incydenty nieosobowe, wynosiły średnio za analizowany okres 7,6%, spowodowane były awaryjnym działaniem stosowanych technologii IT i sytuacjami niezależnymi od woli człowieka. Także złudna wydaje się wiara, że wdrażanie nowych technologii IT zapewni bezpieczeństwo danych osobowych bez udziału człowieka. Nowoczesna technologia w odróżnieniu od czynnika ludzkiego, zawodzi rzadko, natomiast klucz do bezpiecznego operacjonalizowania danymi osobowymi tkwi w kwalifikacjach i empatiach ludzi odpowiedzialnych za bezpieczeństwo danych osobowych wspomaganych nowoczesną technologią zarządzania przestrzenią teleinformatyczną i cyfrową. Rozkład incydentów z podziałem na kategorie zestawiono na rys. 3.

W analizie rys. 3 uwzględniono dane osobowe podstawowe, które jako incydenty zostały zgłoszone do ZFODO, w tym PESEL, imię i nazwisko, dane adresowe, adres e-mail oraz dane pracownicze. Incydenty były rozdzielnie rozpatrywane w latach 2019-2020 i stanowiły 76%. Powszechne zainteresowanie budzą incydenty związane z naruszeniem PESEL, który zaliczany jest do danych osobowych podstawowych, to wraz z innymi danymi osoby fizycznej może rodzić szereg zagrożeń, mogących skutkować ich wykorzystaniem np. w celu wyłudzenia kredytu, świadczeń społecznych, ubezpieczenia lub brakiem realizacji praw obywatelskich²⁷. Najwięcej naruszeń danych osobowych dotyczyło „imienia i nazwiska” (33,5%) oraz „adresów e-mail” (21%). W latach 2021-2022 incydenty

²⁷ Obserwacja działań Prezesa UODO, także utwierdza w przekonaniu, że jedną z ważnych danych jest numer PESEL. Mimo, że formalnie nie znajduje się on w katalogu szczególnych kategorii (art. 9 RODO) i jest w powszechnym użyciu, a jego niejawnosc wydaje się być utopijna, z jednej strony, z drugiej natomiast, jest to numer nadawany na całe życie i stosowany aktywnie w ciągu zdarzeń życiowych jednostki. Stąd wywołuje szereg kontrowersji, a urzędowe opinie skłaniają do

Rys. 3. Rozkład incydentów podziałem na kategorie w latach 2019-2022

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów *Incydenty ochrony danych osobowych*. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych w latach 2019, 2020, 2021, 2022 www.zfodo.org.pl [01.09.2023].

naruszenia danych osobowych zostały zakwalifikowane do innych dziedzin działalności gospodarczej organizacji. W analizowanym okresie nie wystąpił żaden przypadek naruszenia danych wrażliwych²⁸. Najliczniejsza ilość incydentów

uznawania naruszeń z nim związanych, za naruszenia o wysokim ryzyku, R. Śmiejek, *Jak ocenić wagę naruszenia ochrony danych?* <file:///C:/Users/Admin/Desktop/NARUSZENIA%20RODO%20DO%20NOWEGO%20ART.%20RZESZOW/jak-ocenic-wage-naruszenia-ochrony-danych,46.htm> [20.09.2023].

Z dniem 17 października 2023 r. aplikacja mObywatel wzbogaciła się o nową funkcjonalność, tj. możliwość zastrzeżenia numeru PESEL. To prewencyjna ochrona przed konsekwencjami kradzieży tożsamości, Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia niektórych skutków kradzieży tożsamości (Dz.U. 2023 poz. 1394).

²⁸ Do danych wrażliwych (szczególnej kategorii) zalicza się: dane ujawniające pochodzenie rasowe lub etniczne, opinie polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność do związków zawodowych, jak i dane dotyczące zdrowia i życia seksualnego (art. 8 RODO) oraz czynniki określające fizyczną, fizjologiczną, genetyczną, psychiczną, ekonomiczną, kulturową lub społeczną tożsamość osoby fizycznej (art. 4 pkt 1 RODO). W Polsce przypadkiem naruszenia danych osobowych była dymisja ministra zdrowia A. Niedzielskiego w sierpniu 2023 r. m.in. za ingerencję w system ochrony zdrowia. Jednak zdecydowanie szerszym echem w przestrzeni publicznej rozbrzmiała sprawa, kiedy to 6 stycznia 2023 r. na polecenie Prokuratury Regionalnej w Szczecinie, agenci CBA wynieśli karty medyczne wszystkich pacjentek z prywatnego gabinetu ginekologicznego, zawierające historie chorób i leczenia kobiet z okresu 30 lat. (Zob.: J. Kowalewska, *Prokuratura działa bezprawnie? Akcja CBA u ginekolożki*, Gazeta Wyborcza, SZCZECIN TY-GODNIK, z dnia 03.02.2023, s. 1, program TVN24 „Wstajesz i wiesz” z dnia 19.09.2023 r.).

w aspekcie naruszenia danych osobowych przypadła w latach 2021-2022 i wyniosła średnio 14,3%. Największa skala incydentów dotyczyła sektora „handel/e-commerce” w latach 2019-2022 (25,9%), a w latach 2021-2022 (30,2%) oraz w sektorze „finanse”, w tym ubezpieczenia stanowiło to 16,3%. Na ilość incydentów w przedmiotowym sektorze wywarła prawdopodobnie pandemia COVID i zwiększona sprzedaż on-line. W kategorii „pozostałe” rozkład incydentów dominował w latach 2019-2021 i średnio wyniósł 24,4% a obejmował takie obszary działalności jak: sektor prywatny, sądownictwo, mieszkalnictwo, fundacje, transport, samorząd, bankowość.

O ile ryzyko naruszenia danych osobowych może potencjalnie wystąpić w każdej organizacji, istotnego znaczenia nie ma rodzaj własności, tj. publiczny czy niepubliczny, to o tyle znaczenie ma rodzaj gromadzonych przez organizację danych osobowych oraz stopień bezpieczeństwa ich przetwarzania i organizacja zarządzania nimi. Znaczenie mają także ograniczenia podmiotowe prowadzenia działalności gospodarczej a związane z zakazem sprawowania funkcji w innych podmiotach, mają związek z łączeniem sprawowania określonych funkcji publicznych z równoczesnym prowadzeniem działalności gospodarczej lub też wiąże się z zakazem prowadzenia działalności mającej charakter konkurencyjny²⁹. Akty prawne przewidują odszkodowania zarówno za szkodę majątkową, jak i niemajątkową. Pierwsza z wymienionych może mieć wymiar finansowy, natomiast strata niemajątkowa obejmuje krzywdę, doznana wskutek niezgodnego z prawem przetwarzania danych osobowych³⁰. Odpowiedzialność odszkodowawcza spoczywa na administratorze lub podmiocie przetwarzającym. Każdy administrator uczestniczący w przetwarzaniu danych odpowiada za szkody spowodowane przetwarzaniem danych naruszającym RODO. Podmiot przetwarzający odpowiada za szkody spowodowane przetwarzaniem danych wyłącznie, gdy nie dopełnił obowiązków, które RODO nakłada bezpośrednio na podmioty przetwarzające lub działał poza zgodnymi z prawem instrukcjami administratora lub wbrew tym instrukcjom³¹.

Bariery technologiczne i społeczne mogą stanowić zarówno wyzwanie, jak i przesłankę dla zapewnienia bezpiecznego korzystania z zasobów danych osobo-

²⁹ Przedmiotowe zagadnienia reguluje ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne* (Dz.U. 1997 Nr 106 poz. 679 z późn. zm.), ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. *o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz.U. 2023 poz. 1689), art. 13 ust. 2 pkt 2, art. 19 ust. 2 pkt 2.

³⁰ W 2022 r. organ nadzorczy nałożył 13 administracyjnych kar finansowych na łączną sumę 6 150 933 zł. W 2021 r. stanowiło to 14 kar na łączną sumę 2,2 mln zł. W 2020 r. było to 10 kar pieniężnych na kwotę 3,5 mln zł., natomiast w 2019 r. nałożono 8 kar administracyjnych na kwotę ponad 4 mln zł. W latach 2019-2022 suma kar pieniężnych nałożonych przez Prezesa UODO wyniosła ponad 16 mln zł. za 45 wykroczeń. Zob.: M. Cwynar, M. Soczko (red.), *Kary finansowe za naruszenie RODO – podsumowanie roku 2022*, Soczko&Partnerzy (31 stycznia 2023) <https://www.soczko.pl/iod-soczko-partnerzy-blog-ochrona-danych/kary-finansowe-za-naruszenie-rodod-podsumowanie-roku-2022/> [27.09.2023].

³¹ Rozporządzenie 2016/679, art. 82 ust. 2, art. 79 ust. 2, ustawa z dnia 10 maja 2018 r. *o ochronie danych osobowych*... op.cit., rozdz. 10 i 11.

wych w organizacjach. Do typowych barier technologicznych należy zaliczyć³²: brak odpowiednich narzędzi technologicznych, złożoność infrastruktury IT, aktualizację oprogramowania i wyposażenia technicznego. Do klasycznych barier społecznych należy³³: brak świadomości na temat zagrożeń lub ich lekceważenie, niedostosowanie kultury organizacyjnej z priorytetem ochrony danych, brak zaufania i akceptacji społecznej w kontekście ochrony danych osobowych. Współczesne organizacje w burzliwym otoczeniu muszą dysponować zdolnością do przewidywania zagrożeń, wyzwań i szans w przyszłości. Na kluczowe wyzwania, które będą miały lub mogą mieć wpływ na obszar ochrony danych osobowych należy m.in. wskazać na³⁴: rozwój technologii, procesy integracyjne i globalizacyjne, nowe uregulowania prawne, świadomość społeczna i edukacja, wzrost zagrożeń w cyberprzestrzeni, zarządzanie dostawcami usług chmurowych i bezpieczeństwa danych w tym środowisku, odpowiedzialność za przetwarzanie danych, rozwój narzędzi metod ataków w złożonym krajobrazie przestrzeni cyfrowej, przeciwdziałanie naruszeniom i incydentom w aspekcie danych osobowych.

2.5. Zakończenie

W świetle sumarycznej analizy przeprowadzonych przez ZFODO badań nad bezpieczeństwem ochrony danych osobowych w polskich organizacjach w okresie 2019-2022, należy wyartykułować, że ochrona danych jest kluczową kwestią zarówno dla organizacji, jak i dla społeczeństwa jako całości. Podejmowanie odpowiednich środków bezpieczeństwa, świadomość wyzwań, szans i zagrożeń, w tym przestrzeganie norm prawnych i etycznych standardów stają się nieodzowne we współczesnym świecie cyfrowym. Na uwagę zasługuje fakt, że sumaryczna analiza incydentów nie tylko ukazuje wyzwania i zagrożenia związane z przetwarzaniem danych osobowych, ale również dostarcza wskazówek dotyczących działań w dającej przewidzieć się przyszłości. Podmioty, które inwestują w wiedzę, kreatywność i innowacje, szanują i rozwijają swoje wartości organizacyjne, nie tylko wypełniają wymogi prawno-organizacyjne, ale zaufanie klientów, partnerów biznesowych i społecznych, co w efekcie może przyczynić się do ich długoterminowych sukcesów. Także w otoczeniu społecznym, w wymiarze wieloaspektowym i wielopoziomowym, powinna być rozwijana świadomość w obszarze bezpieczeństwa systemów teleinformatycznych i ochrony danych osobowych oraz wspieranie i zachęcanie organizacji do stosowania i wdrażania najlepszych praktyk wspartych

³² Przedmiotową problematykę reguluje ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie zharmonizowania przepisów dotyczących sprawiedliwego dostępu do danych i ich wykorzystania (2022/0047/COD).

³³ Ł. Wojciechowski, *Studia dualne jako szansa na zwiększenie kompetencji pracowników w aspekcie ochrony danych osobowych*, (w) S. Skrzypek-Ahmed (red.), *Studia dualne szansą na wdrażanie innowacji i rozwój gospodarki*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Wydawnictwo Innovatio Press, Lublin 2019, s. 28-29.

³⁴ Czy RODO stanowi barierę dla nowych technologii, CRÉDIT AGRICOLE <https://elf.pl/pl/biznes-i-ty/artykuly/czy-rodostanowi-bariere-dla-nowych-technologii> [25.09.2023].

inwestycjami w bezpieczeństwo danych. Takie działania będą generowały korzyści z cyfrowego świata, jednocześnie zachowując prywatność jednostki i integralność danych osobowych. Badania nad bezpieczeństwem danych osobowych powinny być nieustannym procesem, a wyniki tych badań niech będą wykładnią dla zachowań organizacji w przyszłości. Ochronę danych osobowych nie powinno traktować się jako obowiązek i wymóg prawny, ale także jako wartość, którą ze społecznego punktu widzenia należy pielęgnować, dla budowania lepszej i bardziej bezpiecznej przyszłości w cyberprzestrzeni.

Bibliografia

- [1] Argandona A., *Fostering Values in Organizations*, „Journal of Business Ethics”, 2003, nr 45.
- [2] Cegielski P., *Wartości organizacyjne jako czynnik sukcesu przedsiębiorstwa*, ACTA UINIVERSITATIS NICOLAI COPERNICI, ZARZADZANIE XLIII, 2016, nr 1.
- [3] Czy RODO stanowi barierę dla nowych technologii, *CRÉDIT AGRICOLE* <https://elf.pl/pl/biznes-i-ty/artykuly/czy-rodostanowi-bariere-dla-nowych-technologii>
- [4] Cwynar M., Soczko M. (red.), *Kary finansowe za naruszenie RODO – podsumowanie roku 2022*, Soczko&Partnerzy (31 stycznia 2023) <https://www.soczko.pl/ioid-soczko-partnerzy-blog-ochrona-danych/kary-finansowe-za-naruszenie-rodostanowi-bariere-dla-nowych-technologii>
- [5] Frąckiewicz E., Rudawska E., *Zarządzanie relacjami z klientami z wykorzystaniem koncepcji Customer Relationship Management*, „Przegląd Organizacji. Marketing”, 2004, nr 7-8.
- [6] Fajgielski P., *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (w:) Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych*. Komentarz, wyd. II, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2022.
- [7] Gawroński M., Kunda M., *Prawo do usunięcia danych osobowych, prawo do bycia zapomnianym (art. 17 RODO) (w) M. Gawroński (red.), Ochrona danych osobowych. Przewodnik po ustawie i RODO z wzorami*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2018.
- [8] Grudzewski W.M., Hejduk I.K., Sankowska A., Wańtuchowicz M., *Sustainability w biznesie, czyli przedsiębiorstwo przyszłości. Zmiany paradygmatów i koncepcji zarządzania*, Warszawa 2010.
- [9] *Incydenty ochrony danych osobowych. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2018-maj 2019*, www.zfodo.org.pl
- [10] *Incydenty ochrony danych osobowych. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2019-maj 2020*, www.zfodo.org.pl
- [11] *Incydenty ochrony danych osobowych. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2020-maj 2021*, www.zfodo.org.pl
- [12] *Incydenty ochrony danych osobowych. Raport Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, maj 2021-maj 2022*, www.zfodo.org.pl
- [13] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz.U. Nr 78 poz. 483 ze zm.).
- [14] Kowalewska J., *Prokuratura działa bezprawnie? Akcja CBA u ginekolożki*, *Gazeta Wyborcza*, SZCZECIN TYGODNIK z dnia 03.02.2023.

- [15] Morawska K., *Sprzeciw wobec przetwarzania danych osobowych jako wyraz prawa do prywatności*, „Człowiek w Cyberprzestrzeni”, 2018, nr 4.
- [16] Mroziewski M., *Style kierowania i zarządzania. Wybrane koncepcje*, Difin, Warszawa 2005.
- [17] Mikołajczyk A., *Problemy etyczne w badaniach naukowych* (w:) B. Sobczak, H. Zgólkowej (red.), *Retoryka i etyka*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2009.
- [18] Newell S., *Etyka biznesu*, BIZNES, tom 1, Zarządzanie Firmą, część 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- [19] Płoszajski P. (red.), *Strategie społecznej odpowiedzialności polskich spółek giełdowych*. Oficyna Wydawnicza SHG, Warszawa 2013.
- [20] Program TVN24 „Wstajesz i wiesz” z dnia 19.09.2023 r.
- [21] Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie przygotowania i przeprowadzenia kontroli stanu zabezpieczenia informacji niejawnych (Dz.U. Nr 93, poz. 541).
- [22] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz.U. 2012, poz. 562).
- [23] ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) w sprawie zharmonizowania przepisów dotyczących sprawiedliwego dostępu do danych i ich wykorzystania (2022/0047/COD).
- [24] Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 11 maja 2023 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie danych osobowych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości (Dz.U. 2023, poz. 1206).
- [25] ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o danych osobowych) (L 119/1).
- [26] Sprostowanie do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (OJ L 127/2).
- [27] Statut Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, Kodeks etyki członków ZFODO.
- [28] Śmiejek R., *Jak ocenić wagę naruszenia ochrony danych?* file:///C:/Users/Admin/Desktop/NARUSZENIA?20RODO%20DO%20NOWEGO%20ART.%20RZESZOW/jak-ocenic-wage-naruszenia-ochrony-danych,46.htm
- [29] Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2019 r., poz. 1000).
- [30] USTAWA z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o danych osobowych) (Dz.U. 2019, poz. 730).
- [31] Ustawa z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców (Dz.U. 1991, Nr 55, poz. 235).
- [32] Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. 1997, Nr 106, poz. 679 z późn. zm.).

- [33] Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. 2023, poz. 1689).
- [34] Ustawa z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia niektórych skutków kradzieży tożsamości (Dz.U. 2023, poz. 1394).
- [35] Wasiuta O., Klepka R. (red.), *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, Instytut Nauk o Bezpieczeństwie, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków 2019.
- [36] Wojciechowski Ł., *Studia dualne jako szansa na zwiększenie kompetencji pracowników w aspekcie ochrony danych osobowych* (w) S. Skrzypek-Ahmed (red.), *Studia dualne szansą na wdrażanie innowacji i rozwój gospodarki*, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Wydawnictwo Innovatio Press, Lublin 2019.

SECURITY OF PERSONAL DATA PROTECTION IN POLISH ORGANIZATIONS IN THE LIGHT OF RESEARCH IN THE YEARS 2019-2022

Technological progress, intensive utilization of the global digital landscape, and social and economic integration resulting from the functioning of the internal market have led to an increase in cross-border flows of personal data, generating new challenges and threats in the field of personal data security. The analysis of research aims to highlight and understand the challenges and threats in the security of personal data that have arisen in Polish organizations in the years 2019-2022. The article attempts to provide a comprehensive assessment of incidents and the effectiveness of actions taken by organizations to secure them. A comprehensive analysis of the research can be useful in predicting future trends for organizations and regulatory bodies in the implementation of best practices related to personal data protection in Polish entities.

Keywords: security, personal data, ethics, organizations, incidents.

CZĘŚĆ DRUGA
BEZPIECZEŃSTWO ZDROWOTNE
I OCHRONA RODZINY

Rozdział 3.

KRYTYCZNE UWAGI DO WSPÓŁCZESNEGO MODELU DBAŁOŚCI O ZDROWIE W KONTEKŚCIE PRZYKŁADOWYCH BADAŃ I ANALIZ

Zagrożenia współczesnej cywilizacji agregują sytuacje wcześniej nie spotykane, co zmusza do intensyfikacji opracowań w zakresie ich profilaktyki, działania powstrzymującego i przywracania stanu pożądanego. Ujęcie bezpieczeństwa z perspektywy obowiązującego i rygorystycznie przestrzegane modelu dbałości o zdrowie stanowiącego kompilację realizacji leczenia jako przywracania zdrowia, metod objawowego ustalenia rodzaju choroby a następnie wyuczonego w sztuce lekarskiej zachowania medycznego oraz standardowego protokołu leczenia w konfrontacji ze stanem faktycznym stanowią płaszczyznę badań. Uzupełnienie stanowią zmiany zachodzące w strukturze międzynarodowych podmiotów wspierających opiekę medyczną na świecie. Pojęcie zdrowia i jego stanu podlega zmianom i zmierza w stronę unifikacji. W obecnym czasie czyli w okresie pisania niniejszego artykułu dostrzega się liczne ich kierunki. Wymienione zagadnienia budzą zainteresowania badawcze wielu dziedzin i dyscyplin naukowych. Niniejszy artykuł poświęca się krytycznym uwagom do współczesnego modelu dbałości o zdrowie w kontekście przykładowych badań analiz.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, zdrowie, opieka medyczna, Światowa Rada Zdrowia WCH.

3.1. Wprowadzenie

Nauka to układ otwarty, przede wszystkim debata i fakty oraz ich prezentacja. Medycyna (łac. medicina „sztuka lekarska”) – nauka empiryczna (oparta na doświadczeniu) obejmująca całość wiedzy o zdrowiu i chorobach człowieka oraz sposobach ich zapobiegania, oraz ich leczenia². W ostatnich latach coraz częściej stosuje się tzw. medycynę opartą na faktach/dowodach. W piśmiennictwie dla jej określenia używany jest też skrót EBM, pochodzący od angielskiej nazwy evidence based medicine. Najprościej da się ją wytłumaczyć jako korzystanie w procesie leczniczym z wiarygodnych dowodów świadczących o bezpieczeństwie

¹ dr Sławomir Stanisław Dębski, Akademia Nauk Stosowanych w Grudziądzu, Legionów 57 A, 86-300 Grudziądz, e-mail: slawodebs23@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0287-695X.

² K. Zieliński, H. Zalewska-Jura, *Słownik pochodzenia nazw i określeń medycznych. Antyczne i nowożytnie dzieje chorób w ich nazwach ukryte*, Alfa Medica Press, Bielsko-Biała, 2004, s. 353.

i skuteczności wybranego postępowania. Działanie w ramach EBM przebiega w następujący sposób: sprowadzenie problemu do pytania, zdobywanie najlepszych dowodów, krytyczna ocena spójności dowodów (wzięcie pod uwagę m.in. błędów systematycznych, oddziaływania wielkości próby na wyniki badania, możliwości uogólniania wyników badania), zastosowanie wyników w praktyce, ocena skuteczności.

Lekarzem jest osoba posiadająca właściwe kwalifikacje, potwierdzone wymaganymi dokumentami, do udzielania świadczeń zdrowotnych, w szczególności do: badania stanu zdrowia, rozpoznawania chorób i zapobiegania im, leczenia i rehabilitacji chorych, udzielania porad lekarskich, a także wydawania opinii i orzeczeń lekarskich, w zakresie swojej specjalizacji³.

Pragmatyka wskazuje, iż w procesie realizacji działań lekarsko-medycznych mamy do czynienia z kilkoma zagadnieniami posiadającymi nazewnictwo i definicję, wymieniamy tu: Leczenie⁴ to znaczy przywracanie zdrowia komuś lub jakiemuś narządowi za pomocą leków lub zabiegów. Leczenie objawowe⁵ – celem jest poprawienie jakości życia chorych w danym stadium choroby. Uzyskanie tego efektu jest możliwe dzięki łagodzeniu objawów choroby, eliminowaniu lub ograniczaniu bólu oraz dolegliwości pojawiających się w trakcie rozwoju zasadniczego procesu chorobowego. Zainteresowania badawcze budzą także w tym zakresie aplikacje elektroniczne dostępne nieodpłatnie wyłącznie dla lekarzy – pierwsza wskazująca objawowo rodzaj choroby a druga po wpisaniu choroby – wskazująca leki do zapisania pacjentowi. To jednak odrębny dział badawczy, który moglibyśmy nazwać – internetowym. Obie aplikacje są na bieżąco aktualizowane. Ujednolicony protokół leczenia zlecający podejmowanie czynności lekarskich, bezwzględnie, w sposób ściśle ustalony. Naruszenie protokołu może skutkować ukaraniem lekarza.

3.2. Kształtujący się dualizm modelu dbałości o zdrowie – charakterystyka

Leczenie objawowe z udziałem protokołu staje się dominującą metodą w pragmatyce lekarskiej. Najprościej ujmując tę kwestię, pacjent zgłasza się do lekarza, który pyta o objawy. Zapytujący o objawy słucha wypowiedzi pacjenta i na ich podstawie wstępnie ocenia sytuację zdrowotną a następnie przeprowadza podstawowe badanie przy użyciu tzw. stetoskopu. Stetoskop⁶ znany również jako

³ Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry. (Dz.U. z 2011 r., nr 113, poz. 658) i Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2022 r., poz. 1731).

⁴ <https://wsjp.pl/haslo/podglad/27921/leczy/3937039/pacjenta/> [23.01.2024].

⁵ https://www.onkonet.pl/dp_oppaliatywna.php/ [23.01.2024].

⁶ W. Thompson, W. The Stethoscope: Its Various Forms, and the Different Modes of Using it. Cambridge: Cambridge University Press 2016.; <https://promedyczny.pl/category/stetoskopy/> [23.01.2024].

fonendoskop – to nic innego, niż „słuchawka lekarska”, czyli jedno z najpopularniejszych narzędzi diagnostycznych wykorzystywanych przez medyków różnych specjalności. Użycie innych, kosztownych usług diagnostycznych ograniczają sami lekarze, stosując własną, prywatną ocenę wartości na zasadzie czy pacjent wygeneruje zyski z kosztownego zabiegu lub operacji czy też straty z użycia kosztownej metody diagnostycznej. To prowadzi m.in. do zapisów badania z użyciem drogich narzędzi i instrumentów medycznych długoterminowo np. za kilka lat. Innym zjawiskiem obecnie powszechnym jest wypisywanie recept na konkretny lek. Lekarz wypisujący w sytuacji uzyskania odpowiednio dużej liczby wypisanych recept na ten, konkretny lek uzyskuje dodatkowe wynagrodzenie od firmy produkującej preparat poprzez pośrednika, który w pierwszej fazie nakłania lekarza do tego procederu. Powszechnym zjawiskiem stało się także formalizowanie leczenia poprzez uogólnione protokoły leczenia, ukształtowane przez WHO czyli Światową Organizację Zdrowia na potrzeby firm farmaceutycznych i wytycznych, nie mających nic wspólnego ze zdrowiem wg opinii lekarzy leczących innymi metodami.

Leczenie holistyczne

Wyróżnia się wyodrębniane podejścia do zdrowia i opieki poprzez tzw. holistyczną opiekę zdrowotną⁷. Holistyczni lekarze starają się wzmocnić i wspierać całe ciało i umysł, a nie naprawiać poszczególnych systemów, jak gdyby ludzie byli samochodem z płaską oponą. Mówią, że pacjenci nie są liczbami, więc konsultacje są dłuższe niż powszechnie lekarskie. Wynika to z faktu, że jako „funkcjonalni” lekarze starają się zwrócić do całej osoby, w tym z jej emocjonalnym spojrzeniem. Interesują się nawet rodziną i otoczeniem społecznym, wykorzystują badania krwi, tradycyjną historię fizyczną, a czasami kilka drogich maszyn diagnostycznych. Do leczenia, jednym z jej głównych narzędzi jest zdrowe odżywianie. Ich podejście jest ograniczone tylko dzięki wiedzy o tym, jak alternatywne terapie mają zastosowanie do chorób, a setki dostępnych jest bez recepty ziół i suplementów. W ich ocenie stan zapalny, a czasem problemy emocjonalne są źródłem wielu chorób.

3.3. Zmiany instytucjonalne w zakresie zdrowia wobec wyzwań współczesności

W obecnym czasie czyli w okresie pisania niniejszego artykułu dostrzega się liczne kierunki zmian, w szczególności dotyczących organizacji międzynarodowych kształtujących pojęcia, definicje i pragmatykę leczniczą. Wcześniej ukonstytuowana WHO World Health Organization - Światowa Organizacja Zdrowia traci społeczne zaufanie i swoje znaczenie na arenie międzynarodowej. Dowodem jest obecny sprzeciw 11 państw, członków ONZ w przedmiocie podpisania tzw.

⁷ R. Yoho MD, Holistyczny lekarz, opis praktyki – https://robertyoho.substack.com/?utm_campaign=email-home&r=10r48i&utm_source=substack&utm_medium/ [23.01.2024].

traktatów pandemicznych WHO. Zaczniemy od przyjrzenia się pewnym sprzecznościom w najnowszym projekcie Traktatu Pandemicznego: Najnowszy projekt traktatu pandemicznego z 30 października 2023 r. zawiera termin „infodemia” umieszczony w treści w art. 1, definiując jako nadmiar informacji, informację fałszywą lub informację wprowadzającą w błąd. Ocena co stanowi nadmiar informacji nie została ustalona jak i definicja pojęcia „informacja wprowadzająca w błąd”. Dalej czytamy: każdy musi kontrolować infodemię (nadmierną ilość informacji lub niechcianych informacji) na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym. W treści Traktatu obiecuje się przejrzystość w zakresie kontraktów rządowych na leki i szczepionki. W tygodniu, w którym WHO opublikowało swoją nowelizację w/w traktatu Parlament Europejski i parlament Kanady głosowały za dalszym ukrywaniem przed swoimi obywatelami umów na szczepionki przeciwko Covid-19. W Polsce znowelizowano w 2023 r. ustawę Kodeks Karny wprowadzając zapis, wg którego karą co najmniej 8 lat więzienia będzie zagrożone prowadzenie dezinformacji, polegającej na rozpowszechnianiu nieprawdziwych lub błędnych informacji, mających na celu wywołanie poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce lub też powstrzymanie instytucji publicznych od realizacji zadań. Z perspektywy lat 2020-2022 w Polsce wprowadzono obowiązki zdrowotne na zlecenie WHO bez uzasadnienia faktycznego, ukrywając skład produktów oraz umowy ich dotyczące. W tym samym czasie WHO zmieniło dwukrotnie definicję „szczepionki” w obecnym stanie eliminując z jej treści pojęcie „ochrony”. Nowelizacja KK budzi obawy co do intencji. Dlatego wytyczne WHO i wypracowane pojęcia wraz z definicjami zaczynają intencjonalnie oraz faktycznie budzić wątpliwości, schodząc na drugi plan.

Aktywizowała się organizacja powołana przez lekarzy i naukowców – Światowa Rada Zdrowia czyli World Council for Health WCH⁸. Na stronach internetowych wymienionej organizacji czytamy: pilne doniesienia eksperckie z raportów zanieczyszczenia DNA w szczepionkach mRNA w świetle ostatnich obaw dotyczących DNA bakteryjnego i sekwencji genetycznych w szczepionkach mRNA. Światowa Rada Zdrowia zorganizowała panel ratunkowy międzynarodowych ekspertów w celu zbadania tych raportów. Przesłuchanie, moderowane przez członków Komitetu Sterującego WCH, dr Marka Trozziego i Christofa Plothe odbyło się praktycznie 9 października 2023 roku i dotyczyło konsekwencji tych ustaleń dla wszystkich ludzi na całym świecie. Ponadto lekarze, członkowie Rady uczestniczą w formie ekspertów podczas debat Rządowych wielu krajów a także debat dotyczących zdrowia organizowanych przez Unię Europejską. Briefy polisy i/lub krótkie podsumowania dotyczące możliwych przedsięwzięć są dostępne do pobrania w wielu językach na stronie internetowej Rady oraz organizacji współpracujących. W Polsce organizacją współpracującą jest m.in. PSNLiN – Polskie Stowarzyszenie Niezależnych Lekarzy i Naukowców i PTN – Polskie Towarzystwo Nauk. Dla WCH (Światowej Rady Zdrowia) inauguracyjna Konferencja Better

⁸ <https://worldcouncilforhealth.org/> [23.01.2024].

Way, która odbyła się w maju 2022 r. w Bath w Wielkiej Brytanii, była forum skupiającym ludzi, aby współtworzyć nowe sposoby życia i pracy, które promują zdrowie i dobre samopoczucie. Wśród uczestników znaleźli się eksperci ds. zdrowia, prawa i ochrony środowiska, obrońcy praw człowieka, niezależni dziennikarze i inni z całego świata, zarówno osobiście, jak i online.

Rys. 1. Zasady postępowania WCH

Źródło: <https://worldcouncilforhealth.org/better-way-charter/> [23.01.2024].

3.4. Przykładowe badania i analizy

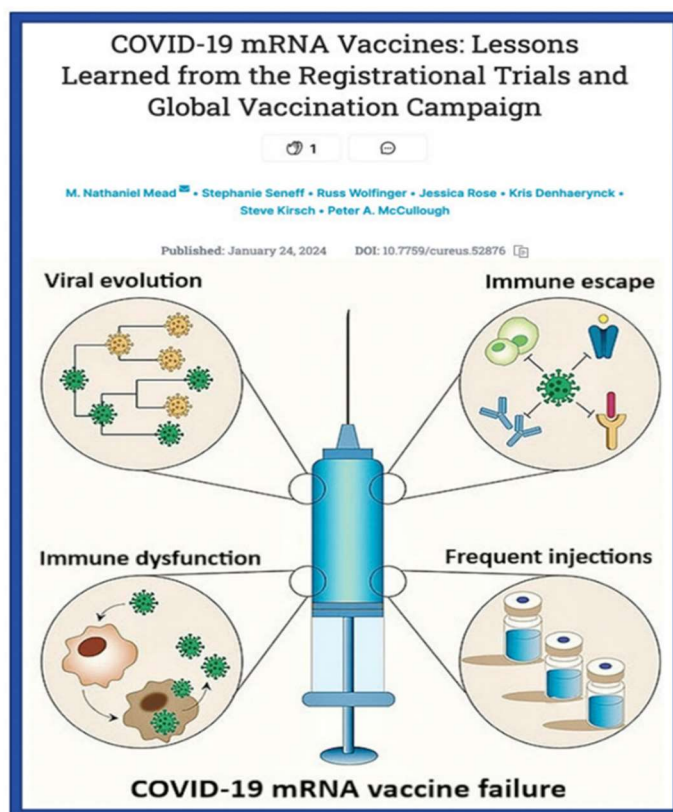
W latach 2020 do 2023 prawie wszystkie miejsca zamieszkałe przez ludzi stały się terenem eksperymentu z udziałem produktów farmakologicznych. Wciąż trwają dyskusje, debaty i liczne wystąpienia społeczne kwestionujące ten czas i jego efekty. Administracja publiczna poddała społeczności restrykcjom w niespotykanej dotąd skali wykorzystując do realizacji podporządkowane sobie służby

mundurowe i nie mundurowe w tym wojsko, policję i innych dzięki wprowadzaniu przez siebie prawu, powszechnie naruszając gwarantowane relacje demokratyczne. Wprowadzono zakazy poruszania się, zakazy turystyki, zamykano miejsca publiczne takie jak teatry, kina, kościoły, parki, lasy. Zobowiązano ludzi do wzięcia udziału w eksperymencie medycznym pod rygorem pozbawienia pracy a nawet praw emerytalnych w niektórych krajach. Zmieniono dwukrotnie definicję szczepionki. Umowy z producentami szczepionek objęto tajemnicą, w niektórych krajach utrzymywaną do chwili obecnej, tj. do czasu pisania niniejszego artykułu. Uruchomiło to aktywność naukową oraz badawczą w wielu dziedzinach i dyscyplinach nauk, która w tych aspektach została zapoczątkowana w Asilomar.

Asilomar 1975 zabezpieczona modyfikacja DNA⁹

Międzynarodowy Kongres na temat Rekombinowanych Cząsteczek DNA, odbył się w Asilomar Conference Center w Pacific Grove w Kalifornii w lutym 1975 r. Zorganizowany w celu omówienia potencjalnych zagrożeń biologicznych i regulacji biotechnologii, w szczególności zagrożeń biologicznych stwarzanych przez rekombinowany DNA. Naukowcy podzielili odpowiednie zabezpieczenia na trzy grupy, w tym bariery i różne poziomy zabezpieczeń dla laboratoriów pracujących z rekombinowanym DNA. Konferencja była znaczącym wydarzeniem w historii biotechnologii, doprowadzając do ustalenia wytycznych dla badaczy dotyczących kontynuowania pracy z rekombinowanym DNA w warunkach uznawanych za bezpieczne, przy jednoczesnym ustaleniu odpowiednich granic etycznych. Paul Berg był jednym z organizatorów Międzynarodowego Kongresu na temat cząsteczek rekombinowanego DNA, który odbył się w Asilomar w dniach 24–27 lutego 1975 r. Został emerytowanym profesorem biochemii Cahill i emerytowanym dyrektorem Beckman Center of Molecular and Genetic Medicine na Uniwersytecie Stanforda. Otrzymał Nagrodę Nobla w dziedzinie chemii w 1980 r. i Narodowy Medal Nauki Stanów Zjednoczonych w 1983 r. Na spotkaniu w Kalifornii ustanowiono standardy umożliwiające genetykom przesuwanie badań do granic możliwości bez narażania zdrowia publicznego. Uzgodniono, że badania powinny być kontynuowane, ale zgodnie z rygorystycznymi wytycznymi. Niektóre obawy związane z eksperymentami, z rekombinacją DNA wynikały z pracy z małpim wirusem 40 (SV40), który może powodować nowotwory u gryzoni. Celem było wykorzystanie SV40 do wprowadzenia nowych genów do komórek ssaków. Ponieważ DNA SV40 może integrować się z chromosomami zakażonych komórek, wyciągnięto wniosek, że wszelkie „obce DNA” z nim związane również stanie się częścią struktury genetycznej zakażonej komórki i w konsekwencji będziemy w stanie zbadać ekspresję obcego DNA w komórkach ssaków. Aby to przetestować, wprowadzono segment DNA zawierający trzy geny *Escherichia coli* odpowiedzialne za metabolizm galaktozy cukrowej do genomu wirusa małpiego.

⁹ P. Berga. *Natura* tom 455, strony 290–291 (2008); R.W. Malone MD, MS, Konferencja Asilomar na temat rekombinowanego DNA, https://substack.com/@rwmalonemd?utm_source=substack&utm_medium=email/ [23.01.2024].

Rys. 2. Niepowodzenia globalnej kampanii szczepionkowej
Źródło: <https://worldcouncilforhealth.org/better-way-charter/> [23.01.2024].

Obawiano się, że bakterie niosące DNA SV40 mogą się wydostać i spowodować raka u zakażonych osób, dlatego zdecydowano się odłożyć eksperymenty do czasu, aż będzie pewność, że ryzyko nie istnieje. Zalecono dobrowolne moratorium na niektóre eksperymenty z rekombinacją DNA, które uznano za potencjalnie niebezpieczne. Komitet zaniepokoił fakt, że wprowadzone geny mogą zmienić zwykle nieszkodliwe drobnoustroje w czynniki rakotwórcze lub w ludzkie patogeny odporne na antybiotyki lub zdolne do wytwarzania niebezpiecznych toksyn. Moratorium było powszechnie przestrzegane w akademickich i przemysłowych ośrodkach badawczych. Budziło zaskoczenie jak często naukowcy chętnie uznawali ryzyko związane z eksperymentami innych osób, ale nie z własnym. Dr Brenner wielokrotnie ostrzegał przed konsekwencjami braku działania, przewidując, że takie pozornie egoistyczne zachowanie zostanie publicznie potępione i nastąpi ingerencja rządu, a nawet ustawodawstwo. Tym, co odwróciło debatę, była sugestia, aby przypisać szacunkowe ryzyko różnym typom przewidywanych eksperymentów i zastosować wytyczne dotyczące bezpieczeństwa o różnej rygorystyczności

w zależności od stopnia ryzyka. System ten działał na dwóch poziomach. Pierwszą z nich była fizyczna ochrona, w ramach której stopień ryzyka był dostosowany do rodzaju wymaganego obiektu laboratoryjnego. Dr Brenner zasugerował, że należy to uzupełnić dodatkowym biologicznym poziomem ochrony, aby zminimalizować szkody w przypadku przedostania się organizmów zmodyfikowanych do środowiska. Zatem w eksperymentach klonowania, które uznano za obciążone niewielkim lub żadnym ryzykiem, badacze mogli pracować na stosunkowo nieszkodliwych organizmach, takich jak powszechnie stosowane laboratoryjne szczepy *E. coli* i *Bacillus subtilis*; w bardziej ryzykownych eksperymentach musiałyby zostać wykorzystane bakterie zmodyfikowane genetycznie, aby nie mogły przetrwać poza laboratorium. W ciągu 33 lat od czasu Asilomar naukowcy na całym świecie przeprowadzili niezliczone eksperymenty z rekombinowanym DNA bez zgłoszonych incydentów. Około 15% uczestników Asilomar pochodziło z mediów, opinia publiczna była dobrze poinformowana o obradach, a także kłótniach, oskarżeniach, wahaniach poglądów i ostatecznie konsensusie. W latach 70. większość naukowców zajmujących się badaniami nad rekombinacją DNA pracowała w instytucjach publicznych.

„Biorąc pod uwagę obszerne, dobrze udokumentowane dane publiczne i niedopuszczalnie wysoki stosunek strat do zysku, wzywamy rządy do poparcia światowego moratorium na zmodyfikowane produkty mRNA”¹⁰, Steve Kirsch 25.01.2024 r. Obecnie w recenzowanej literaturze znajduje się stwierdzenie, że szczepienia należy bezwzględnie przerwać. Zbyt wiele pytań bez odpowiedzi. Poza tym ludzie, którzy powinni odpowiadać na te pytania, po prostu nie chcą o tym rozmawiać. Z w/w artykułu: biorąc pod uwagę dobrze udokumentowane SAE i niedopuszczalny stosunek straty do zysku, wzywa się rządy do poparcia i egzekwowania globalnego moratorium na zmodyfikowane produkty mRNA do czasu uzyskania odpowiedzi na wszystkie istotne pytania dotyczące związku przyczynowego pozostałości DNA i nieprawidłowej produkcji białek.

Nowe dane Medicare¹¹

Definicje

HVE: Efekt zdrowego szczepienia. Zmniejsza to współczynnik śmiertelności obserwowany w ciągu około 30 dni po podaniu szczepionki. Powodem tego efektu jest to, że osobom przebywającym w hospicjach i szpitalach zazwyczaj nie podaje się szczepionek. Dlatego też śledzenie zgonów w ciągu pierwszych 30 dni po podaniu szczepionki zwykle wskazuje na niemożliwie niski współczynnik zgonów. Wysoki wskaźnik zgonów w dniu 0 stanowi zatem ostrzeżenie dotyczące bezpieczeństwa. Okres 30 dni obserwuje się w innych szczepionkach i innych krajach.

Wyjściowy współczynnik zgonów: najniższy współczynnik zgonów w okresie

¹⁰ https://open.substack.com/pub/stevekirsch/p/published-today-in-the-medical-peer?utm_source=email&redirect=app-store/ [23.01.2024].

¹¹ https://substack.com/redirect/4a4b0ea4-ddd5-4649-b7cc-410e56a38529?j=eyJ1oiMTByNDhpIn0.KrVli03P8fxDBNn05sw495cDW5vEotlBYELcd_Cy31A; <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

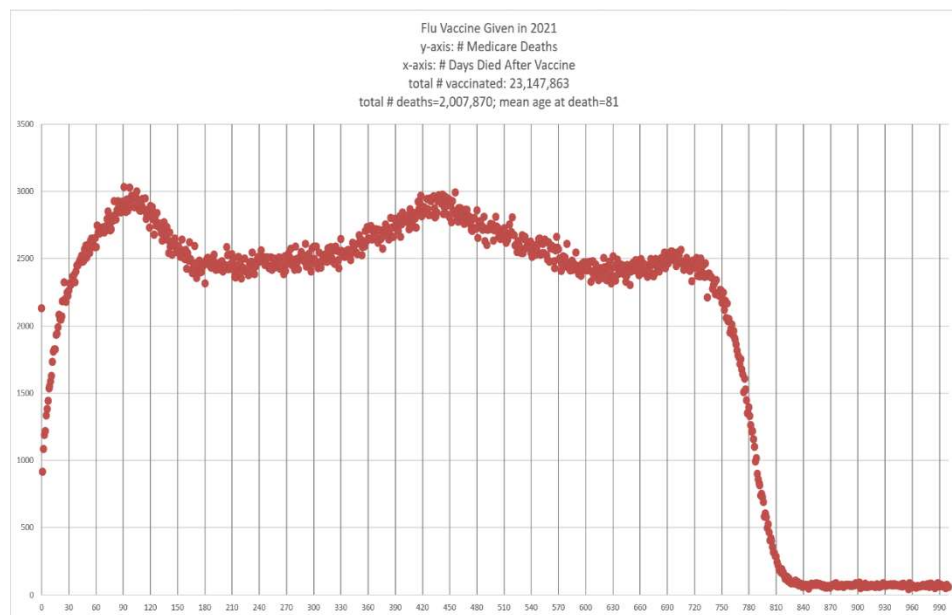
365 dni dla danej kohorty, np. współczynnik zgonów, gdy w tle nie dzieje się nic szczególnego. Nawet przy takich zdarzeniach jak Covid, ponieważ choroba zazwyczaj pojawia się falami, wskaźnik śmiertelności będzie zwykle utrzymywał się przez znaczną ilość czasu na poziomie wyjściowym lub w jego pobliżu w 365-dniowym cyklu rocznym.

Podsumowanie kluczowych punktów poniższej analizy

Poniższa analiza przedstawia stałą kohortę zdefiniowaną przez „osoby objęte Medicare w USA, które otrzymały pierwszy zastrzyk w marcu 2021 r.”. Śledzimy tę grupę ludzi na przestrzeni czasu i stwierdzamy, że ich wyjściowa śmiertelność wzrosła w porównaniu z wartością wyjściową zmierzoną wkrótce po otrzymaniu zastrzyku. Pokazujemy również, że efekt występuje na pewno w ciągu pierwszych 120 dni, ponieważ nachylenie dziennej liczby zgonów jest dodatnie, mimo że spada liczba zgonów ze wszystkich przyczyn (ze względu na sezonowość). Krótko mówiąc, jeśli dostaniesz zastrzyk, twoja śmiertelność rośnie, podczas gdy powinna spadać. Widzimy to także w innych krajach po zaszczepieniu.

Wykres 1: Dane dotyczące zgonów spowodowanych szczepionką przeciw grypie. Na podstawie danych dotyczących szczepionek przeciw grypie możemy obliczyć wyjściowy współczynnik umieralności 81-latków objętych Medicare, którzy zostali zaszczepieni. W następnym kroku użyjemy tego współczynnika jako jednego z dwóch sposobów obliczenia wyjściowej śmiertelności. Była to kohorta ze średnim wiekiem zgonów wynoszącym 81 lat, czyli o rok starsza od kohorty z Covid-19 w następnym kroku. **Wykres 2:** Dane dotyczące zgonów po szczepieniu na Covid. Uczestnicy Medicare zaszczepieni szczepionką na Covid-19 rozpoczęli od normalnego wyjściowego współczynnika zgonów (który dla pewności obliczamy na dwa niezależne sposoby), ale po zaszczepieniu ich „wyjściowy współczynnik zgonów” wzrósł o ponad 10%. Nachylenie krzywej zgonów w ciągu pierwszych 120 dni powinno być skierowane w dół. Oznacza to, że szczepionki powodują wyższą śmiertelność, niż można by się spodziewać na podstawie sezonowości (oraz wskaźników zgonów ze wszystkich przyczyn, jak pokazano na wykresie 3). **Wykres 3:** Dane dotyczące zgonów ze wszystkich przyczyn w ramach Medicare. Widzimy, że podstawowe dane dotyczące zgonów osób korzystających z Medicare od czasu wprowadzenia szczepionki są o około 10% wyższe, niż można by się spodziewać. **Wykres 4:** Dane dotyczące zgonów wśród osób nieszczepionych i zaszczepionych. Pokazuje to, że po kwietniu 2022 r. (kiedy nasza nieszczepiona kohorta będzie miała stabilną populację) nie będziemy świadkami żadnych fal Covid-19 i bardzo łagodną sezonową falę zgonów. Oznacza to, że szczepionki wspomagające Covid, nawet gdyby zadziałały, nie przyniosłyby żadnych korzyści, ponieważ ludzie nie umierają na Covid.

Wykres 1: Coroczna szczepionka przeciw grypie to skuteczny sposób na ustalenie wyjściowego współczynnika śmiertelności w ramach Medicare wśród osób, które zdecydują się na szczepienie.

Wykres 1. Dane dotyczące zgonów spowodowanych szczepionką przeciw grypie

Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Szczepionka przeciw grypie podana w 2021 r. Całkowita liczba zaszczepionych: 23 147 863. Średni wiek w chwili śmierci = 81. Wyjściowa średnia liczba zgonów dziennie pomiędzy 180 a 270 dniami wynosi 2457. Wzrost w ciągu 90 dni oznacza sezonowy wzrost zgonów, ponieważ szczepionki przeciw grypie podaje się zwykle w październiku. Zatem ten wzrost wynoszący 90 dni ma miejsce w okolicach stycznia 2022 r. i jest normalny. Ale kropki w dniu 0 nie powinno tam być. To nadmierna liczba zgonów spowodowanych szczepionką.

Wykres przedstawia dzienną liczbę zgonów pacjentów Medicare, którzy otrzymali szczepionkę przeciw grypie w 2021 r. (głównie w październiku). Oś x przedstawia dni po oddaniu zastrzyku. Oś Y to zgony tego dnia. Po pierwsze, wyraźnie widzimy, że szczepionka przeciw grypie jest „niebezpieczną szczepionką”, co oznacza, że zabija więcej niż 1 osobę na milion zaszczepionych osób. Widzisz dzień 0 zgonów? 2131 zgonów w dniu 0 w porównaniu z 914 (lub niższymi) wartościami wyjściowymi, co oznacza co najmniej 1217 dodatkowych zgonów spowodowanych przez szczepionkę.

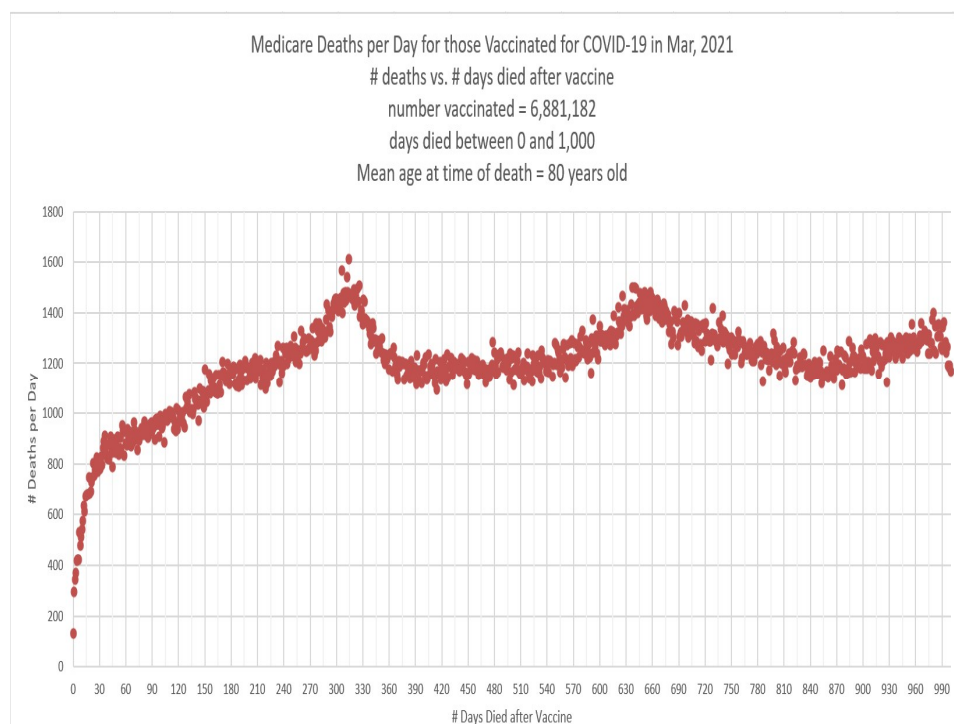
Ponieważ na wykresie wstrzyknięto 23 mln szczepionek, nigdy nie powinniśmy zaobserwować więcej niż 23 dodatkowych zgonów, jeśli szczepionka jest bezpieczna (ponieważ bezpieczny próg to 1 nadmiar zgonów na M dawek). W dniu 0 mamy 53 razy więcej zgonów niż jest to bezpieczne. Nie obserwujemy tego typu „efektu nadmiernej śmierci w dniu 0” w przypadku szczepionki przeciwko COVID w żadnej jurysdykcji, więc nie jest to jakiś artefakt. To zależy od szczepionki.

Możemy użyć statystyk przedstawionych na ryc. do obliczenia wyjściowego współczynnika zgonów, gdzie definiujemy „początkowy” współczynnik zgonów jako najniższy współczynnik zgonów w kohorcie oczekiwany w okresie 1 roku. Wyjściowy roczny współczynnik zgonów oblicza się na podstawie: bazowy współczynnik zgonów rocznie = (średnia liczba zgonów dziennie w najniższym okresie/całkowita liczba zaszczepionych)*365*100 Wypełniając liczby otrzymujemy: bazowy współczynnik zgonów rocznie = $2457/23\,147\,863 * 365 * 100 = 3,87\%$ Zatem roczny wskaźnik śmiertelności w grupie Medicare, która poddaje się szczepieniu, wynosi 3,87%, a średni wiek śmierci wynosi 81 lat. Najniższy poziom oblicza się od 180 do 270 dni po podaniu zastrzyku, aby uniknąć gwałtownego wzrostu sezonowości, który ma miejsce, ponieważ szczepionka jest zwykle podawana w październiku. Liczba ta jest niezwykle ważna. Określenie wskaźnika śmiertelności szczepionki przeciw grypie jest kluczowe z 3 powodów: Szczepionka przeciw grypie jest bardzo popularna, dlatego też liczba jej zachorowań jest bardzo duża. Patrząc na zgony w ciągu 90 dni (co zwiększa liczby), możemy obliczyć wyjściowy współczynnik zgonów, który jest niezwykle dokładny (95% pewności przy błędzie mniejszym niż 0,5%). Ponieważ liczby są duże (w Medicare jest tylko około 60 milionów osób, więc 23 miliony to dobra wielkość próby), prawdopodobnie nie będziemy patrzeć na niereprezentatywną próbę Jest to znacznie lepsze niż używanie ogólnych liczb zgonów w ramach Medicare, ponieważ zawsze zgadujesz mianownik współczynników zgonów w ramach Medicare. Stosowanie interwencji medycznej jako sposobu selekcji pacjentów (i ustalenia mianownika) jest metodą bardzo dokładną, ponieważ dokładnie znamy licznik i mianownik. Można także wyraźnie zaobserwować „efekt zdrowego zaszczepionego” (HVE), który obniża współczynnik zgonów na początku kampanii szczepień trwającej około 30 dni. Po tym punkcie współczynniki zgonów są porównywalne z tym, co można przewidzieć na podstawie wydłużenia krzywych śmiertelności. Efekt HVE utrzymuje się około 30 dni lub krócej we wszystkich krajach, w których dostępne są dane dotyczące „dni od dawki” szczepienia. Jest to szczególnie widoczne w przypadku szczepionek, które podaje się bardziej równomiernie w czasie, takich jak szczepionka przeciw pneumokokom; tam wskaźnik zgonów jest linią prostą, z wyjątkiem samego początku okresu. Nie ma dowodów na twierdzenie, że HVE trwa > 30 dni, w przypadku jakiegokolwiek szczepionki.

Kluczowe wnioski:

Wyjściowy współczynnik zgonów wynoszący 3,87% rocznej śmiertelności w nieograniczonej kohorcie Medicare ze średnim wiekiem zgonów wynoszącym 81 lat. Szczepionki przeciw grypie są niebezpieczne, ponieważ powodują nadmiar zgonów o 52 na M dawki, co przekracza próg bezpieczeństwa wynoszący 1 zgon na M dawki. Potwierdzenie, że HVE trwa 30 dni.

Wykres 2: Po zaszczepieniu początkowy współczynnik śmiertelności wzrasta o ponad 10% przez co najmniej rok.

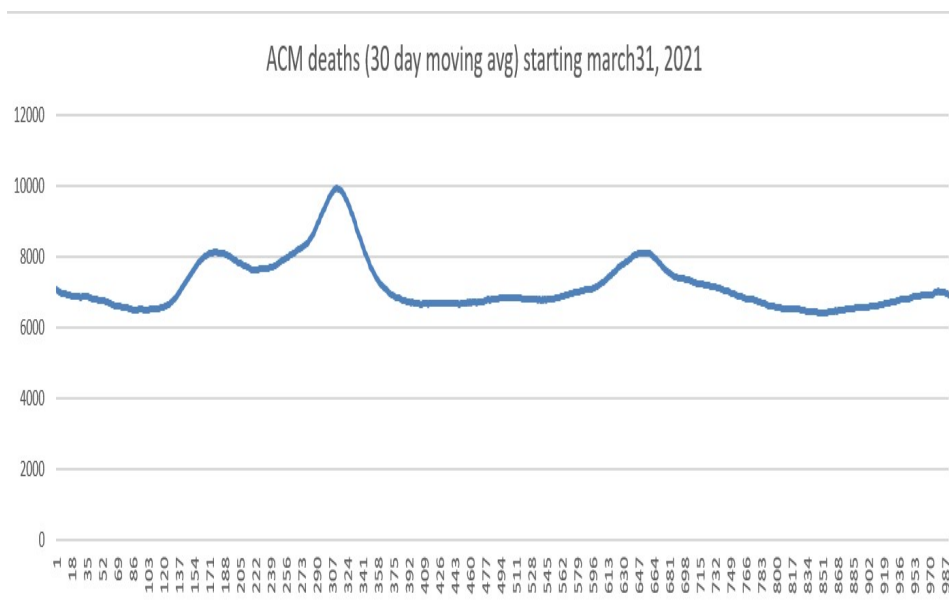

Wykres 2. Dane dotyczące zgonów po szczepieniu na Covid
 Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Wykres dotyczy osób objętych programem Medicare, które otrzymały szczepionkę przeciwko COVID w marcu 2021 r. Zaszczepionych było 6 881 182 osób. Średni wiek w chwili śmierci wynosił 80 lat. Należy zauważyć, że nachylenie w ciągu pierwszych 120 dni po zastrzyku rośnie. Pomimo, że podstawowa śmiertelność z jakiegokolwiek przyczyny spada ze względu na efekty sezonowości, jak widać na wykresie 3. Rycina 2 przedstawia liczbę osób, które zmarły każdego dnia po otrzymaniu pierwszej szczepionki przeciwko wirusowi Covid-19 w marcu 2021 r. Należy zauważyć, że mamy taki sam 30-dniowy efekt HVE, jak widzieliśmy powyżej w przypadku szczepionki przeciw grypie (z tego powodu nachylenie zmienia się dramatycznie po 30 dniach). Zatem bazowy współczynnik zgonów w tej grupie szacujemy na okres 30 dni po zakończeniu HVE, ponieważ jest to najniższy punkt danych. Wyjściowa liczba zgonów uśredniona od dnia 28 do 32 wynosi 791 zgonów dziennie. Zobaczymy, czego powinniśmy się spodziewać jako „wyjściowej liczby zgonów dziennie” w oparciu o roczny współczynnik zgonów wynoszący 3,87%, który zaobserwowaliśmy powyżej. Dotyczyło to średnio 81-latków, a nasza kohorta jest o 1 rok młodsza, więc przyjęcie 3,87% powinno oszacować nieco wyższą liczbę wyjściową niż rzeczywista wartość wyjściowa dla

tej kohorty. Zobaczmy, co otrzymamy. Wyjściowa liczba zgonów na dzień = całkowita liczba zaszczepionych, wyjściowy współczynnik zgonów rocznie $/(365*100)$. Wypełniając liczby otrzymujemy: wyjściowa liczba zgonów dziennie = $6881182 * 3,87 / (365*100) = 730$ zgonów dziennie oszacowana na podstawie wyjściowego współczynnika zgonów na gripę. Istnieje kilka możliwych przyczyn takiego stanu rzeczy: HVE w przypadku szczepionki na Covid jest krótszy niż w przypadku szczepionki na gripę. Jest to prawdopodobne, ponieważ pośpieszono z podaniem wszystkim szczepionki na Covid-19, pod pozorem ochrony innych ludzi. Nie inaczej jest w przypadku szczepionki przeciw grypie. W pomiarach mogą występować szumy statystyczne. Odchylenie standardowe dla 791 zgonów dziennie wynosi 28, więc w naszych szacunkach różnią się nieco ponad 2 odchyleniami standardowymi. Dajmy szczepionkę na korzyść i wybierzmy najbardziej konserwatywny punkt odniesienia, który oznacza wyższą liczbę: 791 zgonów dziennie. Jak widać na wykresie, wyjściowe liczby po pierwszym szczycie sezonowym wynoszą co najmniej 1093 zgonów dziennie, co stanowi aż o 38% wzrost wyjściowego współczynnika zgonów po zaszczepieniu. Powinno to być powodem do niepokoju. Ludzie wyraźnie zaczęli umierać w tempie poniżej 800 zgonów dziennie, a obecnie umierają w tempie ponad 1000 zgonów dziennie. To ta sama grupa ludzi. Jest to stały wzrost wyjściowego wskaźnika zgonów w przypadku zaszczepienia się. Inną ważną cechą jest nachylenie linii w ciągu pierwszych 120 dni. Widać, jak się wznosi.

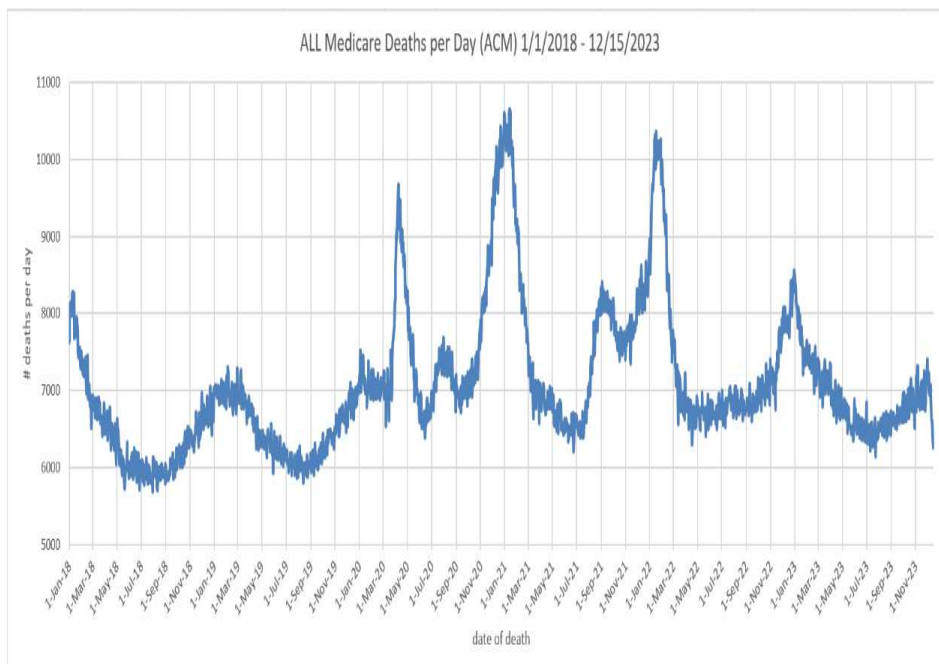
Przyjrzyjmy się teraz **Wykresowi 3** poniżej, ale uśrednionemu z 30 dni.

Wykres 3. Dane dotyczące zgonów ze wszystkich przyczyn w ramach Medicare

Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Wykres poniżej, uśredniony z 30 dni, a następnie dzienna 30-dniowa średnia krocząca. Nachylenie maleje w ciągu pierwszych 120 dni, Ale na rysunku powyżej jest nachylony w górę. Oznacza to, że po oddaniu zastrzyku ryzyko śmierci wzrasta. Na podstawie danych dotyczących umieralności ze wszystkich przyczyn widać wzrost wyjściowej śmiertelności. Ten sam wzrost ma miejsce w innych krajach. Innym sposobem sprawdzenia, co się dzieje, jest przyjrzenie się podstawowym współczynnikom zgonów ze wszystkich przyczyn przed i po podaniu zastrzyków. Jest to przybliżony wskaźnik, jeśli coś jest nie tak i wymaga wyjaśnienia. Stwierdziłmy znaczny wzrost całkowitej śmiertelności z dowolnej przyczyny.

Wykres 4. Zgony ze wszystkich przyczyn przed i po podaniu zastrzyków

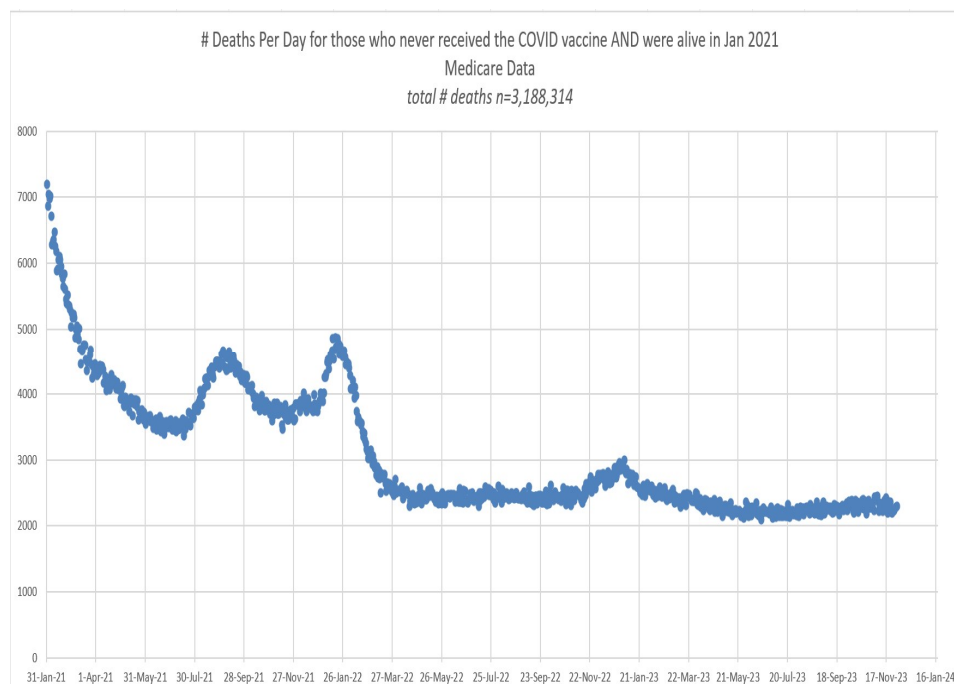
Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Dzienna liczba zgonów we wszystkich przypadkach w ramach Medicare. Wyjściowy współczynnik zgonów znacznie wzrósł w 2021 r., gdy w 2022 r. był jeszcze większy, w 2023 r. zaczął wracać do normy. Są to wyjściowe współczynniki zgonów, a nie skoki zachorowań na Covid-19. Widzimy więc poważny wzrost podstawowej śmiertelności po wprowadzeniu szczepionek, podobnie jak w innych krajach po wprowadzeniu szczepionek na Covid-19. Czy ten wzrost liczby zgonów może wynikać z następstw samego wirusa Covid? Nie, ponieważ, jak dowiedzieliśmy się z pracy Denisa Rancourta, nadmierna liczba zgonów nie była spowodowana samym wirusem, ale różnymi protokołami leczenia Covid-19 stosowanymi w różnych krajach. W tym przypadku zastosujemy bardziej konserwatywną bazową

śmiertelność z 2019 r., wykorzystując średnią dzienną liczbę zgonów w lipcu: Lipiec 2019 r. (wartość bazowa): 6065; Lipiec 2021 r.: 6627 (wzrost o 9,2% w stosunku do wartości wyjściowych); Lipiec 2022 r.: 6811 (wzrost o 12,3% w stosunku do wartości wyjściowych); Lipiec 2023 r.: 6425 (wzrost o 5,9% w stosunku do wartości wyjściowych).

Ponadto dla celów porównawczych do wykorzystania w następnej sekcji średnia wartość szczytowa na koniec 2022 r. wyniosła 8384, co stanowi wzrost o 23% w porównaniu z wartością bazową z 2022 r. Jest to więc wzrost „śmiertelności sezonowej”. Jest to kolejne potwierdzenie, że śmiertelność wzrasta.

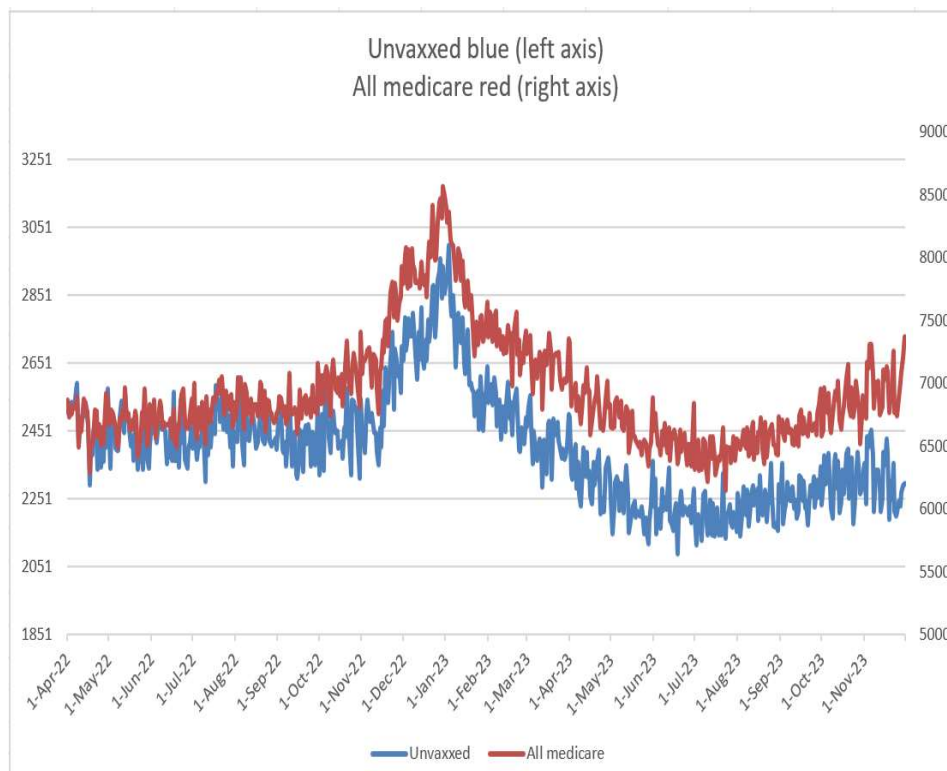
Wykres 5: Osoby nieszczone lepiej sobie poradziły niż zaszczepione. Ostateczna liczba to liczba zgonów osób, które nie otrzymały szczepionki od 2021 r. i zmarły. Nie było to idealne kryterium, ponieważ „wybiega w przyszłość”, a nie określa bardziej obiektywne kryteria, takie jak „nieszczenie do końca 2021 r.”. Ponieważ kryteria te dotyczą przyszłości, istnieje ogromny artefakt powodujący szybki spadek liczby zgonów aż do około marca 2022 r., kiedy wskaźniki się ustabilizują. Powodem jest: gdybyśmy znormalizowali wykres zgonów według całkowitej liczby nieszczepionych żywych każdego dnia, wyeliminowalibyśmy artefakt. Tak więc pierwszy „garb” na poniższym wykresie to prawdopodobnie liczba zgonów delta w wyniku Covid-19, wyolbrzymiona wielkością kohorty, a drugi szczyt to szczyt z grudnia 2021 r., ponownie zawyżony przez wielkość kohorty.

Wykres 5. Zachorowalność na covid osoby nieszczone

Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Wykres 5. Po 1 kwietnia 2022 r. nie odnotowano żadnych gwałtownych wzrostów zgonów z powodu Covid-19. Standardowy sezonowy skok. Szczyt sezonowej śmiertelności na powyższym wykresie na koniec 2022 r. wynosi 2913 w porównaniu z wcześniejszą wartością bazową (lipiec 2022 r.) wynoszącą 2456. Zatem szczyt sezonowy wyniósł 18,6% powyżej wartości wyjściowej w przypadku nieszczepionych osób, podczas gdy szczyt sezonowy wyniósł 23% w przypadku wszystkich.. Można to zobaczyć wyraźniej, gdy na tej samej osi umieści się zarówno nieszczepionych, jak i „all Medicare”. Lewa oś jest skalowana przez 2,7 aby uwzględnić różną wielkość grup w dniu 1 kwietnia. Z biegiem czasu można zauważyć, że osoby nieszczepione umierają rzadziej, a szczyt sezonowy jest niższy.

Wykres 6. Dzienna liczba zgonów osób nieszczepionych i wszystkich osób objętych ubezpieczeniem Medicare

Źródło: <https://www.medicover.com/site-preference/> [23.01.2024].

Ten wykres porównuje dzienną liczbę zgonów osób nieszczepionych i wszystkich osób objętych ubezpieczeniem Medicare. Z biegiem czasu liczba zgonów wśród osób nieszczepionych różni się od zgonów „wszystkich objętych

Medicare”. W miarę upływu czasu liczba osób niezaszczepionych umiera coraz rzadziej.

Nie ma możliwości uznać, że te dane są zgodne z hipotezą, że szczepionki na Covid-19 są bezpieczne. 10% wzrost umieralności ze wszystkich przyczyn przekłada się na około 350 000 dodatkowych zgonów rocznie spowodowanych szczepionkami. Dzisiaj w USA, po tym jak zaledwie dwójka dzieci zmarła z powodu odżywkę dla niemowląt, zamknięto fabrykę. Jednak po tym, jak nowatorska szczepionka „wprowadzona na rynek z szybkością osnowy” zabija ponad 750 000 Amerykanów, rząd ignoruje wszystkie posiadane dane dotyczące niekorzystnego bezpieczeństwa i nalega, aby ludzie regularnie ją wstrzykiwali. Urzędnik ds. zdrowia publicznego: generał chirurg Florydy Joseph Ladapo zajął stanowisko w sprawie szczepionek. Napisał: „Te szczepionki nie są odpowiednie do stosowania u ludzi”. Dane potwierdzają stanowisko Ladapo. Nikt na świecie nie ma pewności, że zastrzyki ratują życie.

3.5. Zakończenie

Międzynarodowy Kongres na temat rekombinowanego DNA, który odbył się w lutym 1975 r. umożliwił po raz pierwszy wypracowanie warunków bezpieczeństwa względem badań, wykorzystania medycznego i uwolnienie do populacji ludzkiej wymienionych produktów. Uczestnik konferencji i aktywny działacz na rzecz praw człowieka w medycynie R.W. Malone MD, MS stwierdza – nadszedł czas, aby skupić się na zmianach w prawie publicznym, które mogą zmniejszyć ryzyko, że ludzkość będzie narażona na działanie kolejnego zmodyfikowanego i uzbrojonego patogenu choroby zakaźnej. Osobiście, jako punkt wyjścia i w interesie ludzkości jako całości, wskazuje trzy początkowe priorytety polityki publicznej: 1. Zakazać badań wirusologicznych o „podwójnym celu” i stworzyć organizację przypominającą Międzynarodową Agencję Energii Atomowej, której zadaniem będzie inspekcja, weryfikacja i zalecanie sankcji wobec podmiotów państwowych i niepaństwowych, które złamią ten zakaz. 2. Renegocjować „Konwencję o broni biologicznej”, która nie zakazuje broni biologicznej, aby zakazać proliferacji i rozmieszczania wszelkiej broni biologicznej (w tym „środków obeszczepiających”). 3. Stany Zjednoczone i podobnie myślące suwerenne państwa narodowe powinny opuścić WHO i wycofać jej fundusze, która została przechwycona przez Billa Gatesa i jego model biznesowy „filantropii wysokiego ryzyka” i Światowe Forum Ekonomiczne (WEF). Z Asilomar płynie lekcja dla całej nauki: najlepszym sposobem zareagowania na obawy wywołane pojawiającą się wiedzą lub technologiami na wczesnym etapie jest znalezienie przez naukowców z instytucji finansowanych ze środków publicznych sposobu uregulowań o charakterze zabezpieczającym i odpowiedzialnym tak wcześnie, jak to możliwe – „Kiedy naukowcy z korporacji zaczną dominować w przedsiębiorstwie badawczym może być za późno na względy bezpieczeństwa”.

Bibliografia

- [1] Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 2005.
- [2] Brückner A., Kadlec K., Niederle L., *Początki kultury słowiańskiej*, G. Gebethner i Sp. Kraków 1912.
- [3] Thompson W., *The Stethoscope: Its Various Forms, and the Different Modes of Using it*. Cambridge: Cambridge University Press 2016.
- [4] Zieliński K., Zalewska-Jura H., *Słownik pochodzenia nazw i określeń medycznych. Antyczne i nowożytne dzieje chorób w ich nazwach ukryte*, Alfa Medica Press, Bielsko-Biała, 2004.
- [5] Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry (Dz.U. z 2022 r., poz. 1731).
- [6] Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry. (Dz.U. z 2011 r., nr 113., poz. 658).
- [7] Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o zasadach uznawania kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich Unii Europejskiej (Dz.U. z 2023 r., poz. 334).
- [8] <https://www.medicover.com/site-preference/>
- [9] https://open.substack.com/pub/stevekirsch/p/published-today-in-the-medical-peer?utm_source=email&redirect=app-store/
- [10] <https://promedyczny.pl/category/stetoskopy/>
- [11] https://robertyoho.substack.com/?utm_campaign=email-home&r=10r48i&utm_source=substack&utm_medium/
- [12] https://substack.com/redirect/4a4b0ea4-ddd5-4649-b7cc-410e56a38529?j=eyJ1oiMTByNDhpln0.KrVli03P8fxDBNn05sw495cDW5vEotlBYELcd_Cy31A/
- [13] <https://worldcouncilforhealth.org/>
- [14] <https://wsjp.pl/haslo/podglad/27921/leczyz/3937039/pacjenta/>
- [15] https://www.onkonet.pl/dp_oppaliatywna.php/

CRITICAL REMARKS TO THE MODERN MODEL CARING FOR HEALTH IN THE CONTEXT OF SAMPLE ANALYSIS RESEARCH

The threats of modern civilization aggregate situations previously not encountered, which forces the intensification of studies in the scope of their prevention, stopping and restoring the desired state. Covering safety from the perspective of the applicable and rigorously observed model of care for health constituting a compilation of treatment as a health restoration, methods of symptomatic determination of the type of disease and then medical behavior learned in medical art and the standard treatment protocol in confrontation with the actual state are a study plane. The changes are completed in the structure of international entities supporting medical care in the world. The concept of health and its condition is subject to changes and is heading towards unification. At present, i.e. during the writing of this article, numerous directions are noticed. These issues arouse research interests of many fields and scientific disciplines. This article is devoted to critical remarks to the modern model of health care in the context of sample analysis research.

Keywords: security, health, medical care, World Council for Health.

Rozdział 4.

BEZPIECZEŃSTWO PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH POMOCY SPOŁECZNEJ

Jednostki organizacyjne pomocy społecznej zatrudniają pracowników socjalnych do wykonywania pracy z osobami i rodzinami, które są zagrożone marginalizacją, są agresywne, posiadają nałogi, znajdują się w przejściowych lub długotrwałych kłopotach finansowych. Ponadto pomagają osobom aby przy wykorzystaniu własnych możliwości i zasobów tkwiących w środowisku wyszły z trudnej sytuacji. Tym samym zapewnienie bezpieczeństwa pracownikom jest kluczowe by w sposób oddany mogli wykonywać swoje obowiązki bez poczucia zagrożenia.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, pracownicy socjalni, praca socjalna, zagrożenie.

4.1. Wprowadzenie

Bezpieczeństwo pracowników socjalnych, a raczej jego brak jest tematem, który nigdy do końca nie zostanie zgłębniony i rozwiązany. Może to wynikać z faktu, iż jest to zawód, który po pierwsze jest mocno feminizowany i niedoceniany przez władarzy, pomimo zapewnień z ich strony, że jest bardzo potrzebny i przynosi pozytywne efekty. Na przestrzeni lat odnotowuje się spadek poczucia dumy z wykonywanej pracy. Wpływ na poprawę tej sytuacji mogłyby mieć wyższe płace (zawód ten jest jednym z najgorzej opłacanych), czy określenie pracy socjalnej jako zawodu zaufania publicznego i przydzielenie samochodu służbowego. Ponadto po kilku latach pracy zaczyna pojawiać się syndrom wypalenia zawodowego.

W niniejszym opracowaniu skupiono się na przedstawieniu zagrożeń jakie niesie za sobą wykonywanie pracy pracownika socjalnego i zapewnieniu mu odpowiedniego bezpieczeństwa. Materiałem źródłowym, który posłużył do przedstawienia danych był Raport Najwyższej Izby Kontroli *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach. Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r.*

¹ dr Ewelina Reczek, adiunkt, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi. Filia w Jasle, ul. Szkolna 38, 38-200 Jasło, e – mail: ewelinareczek@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-2460-4316>.

Wykorzystano również opracowania, artykuły i netografię odnoszącą się do podjętej problematyki.

4.2. Pomoc społeczna, praca socjalna – ustalenia terminologiczne

Pojęcie praca socjalna po raz pierwszy znalazło swoje miejsce w praktyce i teorii w 1917 r. Jedną z pierwszych prób definicji jest ta przedstawiona przez W. Boehma, według którego „praca socjalna dąży do wzmocnienia społecznego funkcjonowania jednostek, znajdujących się w warunkach indywidualnych i grupowych, poprzez działania skupione na ich stosunkach społecznych konstytuujące interakcje między człowiekiem oraz jego środowiskiem. Te działania mogą być uporządkowane według trzech funkcji: przywracania osłabionych możliwości, zabezpieczania indywidualnych i społecznych zasobów oraz zapobiegania społecznym dysfunkcjom”². W Polsce natomiast początek profesjonalizacji pracy socjalnej datowany jest na rok 1925, w którym to okresie powstało Studium Pracy Społeczno – Oświatowej Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie kierowane przez H. Radlińską³. Według autorki praca społeczna polega na „(...) wydobywaniu i pomnażaniu sił ludzkich, na ich usprawnianiu i organizacji wspólnego działania dla dobra ludzi”⁴. Upatrywała ona sens pracy społecznej w działaniach kompensacyjnych umożliwiających przewyższanie i wyrównywanie braków środowiskowych⁵.

Z kolei E. Marynowicz-Hetka pojmuje pracę socjalną jako „działalność o charakterze pomocy w rozwoju jednostce, grupie i społeczności; działalność, która poprzez ulepszenie lub przekształcenie środowiska optymalizuje rozwój wychowanka, podopiecznego”⁶.

Kluczową definicją dla praktyki pracy socjalnej w Polsce jest ta występująca w ustawie z 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, według której pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przewyższanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości⁷. Instytucja pomocy społecznej ma charakter celowy. Wpływa na nią personel, zasoby instytucji, środki materialne oraz kontekst społeczno-kulturowy. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia

² K. Frysztacki, *Socjologia i praca socjalna: kilka uwag o wzajemnych związkach* [w:] K. Piątek (red.), *Socjologia a edukacja socjalna*, Toruń 1996, s. 12.

³ J. Szczepkowski, *Praca socjalna – podejście skoncentrowane na rozwiązaniach*, Wyd. Edukacyjne „Akapit”, Toruń 2010, s. 16.

⁴ H. Radlińska, *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1961, s. 354-356.

⁵ J. Szczepkowski, *Praca socjalna – podejście skoncentrowane na rozwiązaniach*, Podaje za: A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1976, s. 16.

⁶ E. Marynowicz-Hetka, *Istota pracy socjalnej*, „Praca socjalna” 1986, nr. 1, s. 14.

⁷ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2023, poz. 901, 1693, 1938, 2760, art. 2.

niezbędnych potrzeb i umożliwiał im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka⁸.

Głównym podejściem pracy socjalnej w przypadku wsparcia osób i rodzin jest założenie, że aby było ono skuteczne powinno być komplementarne i interdyscyplinarne. Powinno się czerpać z doświadczenia i kompetencji różnych osób i instytucji pomocowych w celu zorganizowania pomocy dla osób wymagających tego wsparcia. S. Kawula pisał o „spirali życzliwości” podkreślając konieczność kształtowania się sieci społecznego wsparcia, która sprzyja rodzinie i jej członkom. Wskazywał, że pomoc to nie tylko wsparcie w sytuacjach kryzysu, ale również edukacja dążąca do kształtowania samodzielności, ciągłego budowania spójności społecznej i wzmacniania więzów międzyludzkiej solidarności⁹.

Praca socjalna polega na pomocy osobom z pewnymi deficytami. Dotyczy ona wsparcia jednostki czy grupy w celu przywrócenia ich do właściwego funkcjonowania w społeczeństwie. W rozumieniu potocznym dotyczy wszelkich rodzajów pomocy udzielanej jednostce, w postaci filantropii, miłosierdzia czy rozmowy i poświęcenia swojego czasu. Jest zinstytucjonalizowaną formą wsparcia ludzi potrzebujących pomocy.

Nadto praca socjalna interpretowana jest jako „profesja wspierająca zmiany społeczne, rozwiązywanie problemów powstających w relacjach międzyludzkich oraz wzmacnianie (*empowerment*) i wyzwalamie ludzi dla wzbogacania ich dobrostanu. Wykorzystując teorie ludzkich zachowań i systemów społecznych, praca socjalna interweniuje w miejscach, gdzie ludzie wchodzi w interakcje ze swoim środowiskiem. Fundamentami dla pracy socjalnej są zasady praw człowieka i sprawiedliwości społecznej [...]. Praca socjalna występuje przeciw barierom, nierówności i niesprawiedliwości, które istnieją w społeczeństwie. Odpowiada zarówno na nagłe sytuacje kryzysowe, jak i na codzienne osobiste i społeczne problemy. Praca socjalna wykorzystuje różnorodność doświadczeń, technik i praktyk zgodnych z holistycznym zorientowaniem na osoby oraz ich środowiska. Interwencje w pracy socjalnej dotyczą w pierwszej kolejności skoncentrowanych głównie na osobie procesów psychospołecznych aż po zaangażowanie w politykę społeczną, planowanie i rozwój. Mieści się w tym poradnictwo, kliniczna praca socjalna, praca grupowa, społeczno-pedagogiczna, pomoc rodzinie i jej terapia, jak również starania zmierzające do tego, aby pomóc ludziom w uzyskaniu usług i dostępu do zasobów społeczności lokalnej. Interwencje obejmują także administrowanie placówkami służb socjalnych, organizowanie społeczności lokalnej i angażowanie w społeczne i polityczne działania mające wpływ na politykę społeczną i rozwój gospodarczy. Holistyczne zorientowanie pracy jest uniwersalne, ale priorytety

⁸ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2023, poz. 901, 1693, 1938, 2760, art. 3.

⁹ S. Kawula, *Pomocniczość i wsparcie. Kategorie pedagogiki społecznej*, Wyd. „Kastalia”, Olsztyn 2002, s. 79-80.

w jej praktyce różnią się w zależności od kraju, czasu, są uzależnione od warunków kulturowych, historycznych i społeczno-ekonomicznych”¹⁰.

Idea pomocy społecznej i pracy socjalnej niezależnie od jej definiowania jest zawsze skierowana na człowieka i jego ochronę przez zapewnienie mu bezpieczeństwa i godnego życia w danym społeczeństwie. Szczególnie poprzez redukcję i rozwiązywanie problemów, które zaburzają jej prawidłowe funkcjonowanie i wspomaganie istniejącego potencjału zarówno w jednostce i jej środowisku.

4.3. Pracownik socjalny – ambiwalencja roli w kontekście zagrożenia bezpieczeństwa

Przemoc kierowana wobec pracowników socjalnych nie jest niczym nowym. Słyszane nagminne sytuacje zagrożenia życia i zdrowia pracowników oraz niejednokrotnie utraty życia powodują, iż zaczynamy się zastanawiać nad rolą jaką pełni pracownik socjalny we współczesnym społeczeństwie i czy warto w ogóle wykonywać ten zawód skoro często jest tzw. ”kulą u nogi” samorządów lokalnych.

Jako państwo stworzyliśmy system państwa opiekuńczego, działający na rzecz osób, rodzin, dzieci, niepełnosprawnych będących w trudnej sytuacji życiowej. Zadaniem pracownika socjalnego jest udzielenie pomocy w trudnych, nieraz kryzysowych sytuacjach, kiedy osoby i rodziny nie są w stanie same znaleźć rozwiązania. Pracownik często kontaktuje się z ludźmi, organizacjami, instytucjami związanymi z funkcjonowaniem w środowisku lokalnym wzmacniając zdolność samodzielnego rozwiązywania problemów i funkcjonowania jednostki w społeczeństwie.

Od pracownika socjalnego wymagana jest szeroka wiedza z różnych dziedzin nauki, zobowiązany do nieustannego podnoszenia swoich kwalifikacji i zdobywania wiedzy poprzez udział w kursach i szkoleniach. Ponadto do wykonywania tego zawodu nie wystarcza wiedza zawodowa, koniecznym jest aby pracownik socjalny posiadał takie cechy osobowe, jak empatia, życzliwość, bezstronność, łatwość nawiązywania kontaktu, komunikatywność, cierpliwość czy umiejętność panowania nad emocjami, szczególnie w sytuacjach zagrożenia spowodowanymi agresją klienta.

Pracownik socjalny po wykonaniu swojej pracy biurowej wychodzi w teren, a to oznacza, że odwiedza klientów w domu, kontaktuje się z organizacjami czy instytucjami, takimi jak szkoły, świetlice, organizacje charytatywne, szpitale, domy dla bezdomnych często wspiera klienta, towarzysząc mu podczas wizyt w urzędach. Swoją pracę wykonuje indywidualnie z około kilkudziesięcioma do ponad stu osobami czy rodzinami potrzebującymi pomocy z różnorodnych przyczyn, takich jak np.: ubóstwo, samotne macierzyństwo, wielodzietność, uzależnienia, niepełnosprawność, przemoc.

¹⁰ I. Krasiejko, *Metodyka działania asystenta rodziny. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach w pracy socjalnej*, Wyd. naukowe „Śląsk”, Katowice 2010, s. 29-30.

Zgodnie z art. 119 pkt 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej do zadań i obowiązków pracownika socjalnego należy:

- 1) praca socjalna,
- 2) dokonywanie analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej oraz kwalifikowanie do uzyskania tych świadczeń,
- 3) udzielanie informacji, wskazówek i pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych osobom, które dzięki tej pomocy będą zdolne samodzielnie rozwiązywać problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej; skuteczne posługiwanie się przepisami prawa w realizacji tych zadań,
- 4) pomoc w uzyskaniu dla osób będących w trudnej sytuacji życiowej poradnictwa dotyczącego możliwości rozwiązywania problemów i udzielania pomocy przez właściwe instytucje państwowe, samorządowe i organizacje pozarządowe oraz wspieranie w uzyskiwaniu pomocy,
- 5) udzielanie pomocy zgodnie z zasadami etyki zawodowej,
- 6) pobudzanie społecznej aktywności i inspirowanie działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych osób, rodzin, grup i środowisk społecznych,
- 7) współpraca i współdziałanie z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenie skutków ubóstwa,
- 8) inicjowanie nowych form pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową oraz inspirowanie powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin,
- 9) współuczestniczenie w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia¹¹.

Z kolei przy wykonywaniu swoich zadań pracownik socjalny jest zobowiązany do tego, by:

- 1) kierować się zasadami etyki zawodowej,
- 2) kierować się zasadą dobra osób i rodzin, którym służy, poszanowania ich godności i prawa tych osób do samostanowienia,
- 3) przeciwdziałać praktykom niehumanitarnym i dyskryminującym osobę, rodzinę lub grupę,
- 4) udzielać osobom zgłaszającym się pełnej informacji o przysługujących im świadczeniach i dostępnych formach pomocy,
- 5) zachować w tajemnicy informacje uzyskane w toku czynności zawodowych, także po ustaniu zatrudnienia, chyba że działa to przeciwko dobru osoby lub rodziny,

¹¹ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. Dz.U.2023 poz. 901, 1693, 1938, 2760., art. 119 pkt 1.

- 6) podnosić swoje kwalifikacje zawodowe poprzez udział w szkoleniach i samokształcenie¹².

Pracownik socjalny zobowiązany do ciągłego podnoszenia swoich kompetencji i realizowania coraz to nowych zadań ustawowych zaczyna ginąć w gąszczu obowiązków, a ilość zadań przekłada się na jakość ich wykonywania. Pracownicy socjalni niemal codziennie mają do czynienia z roszczeniowymi i agresywnymi klientami, którzy bez konsekwencji w sposób wulgarny odnoszą się do nich.

Narażeni są w swojej pracy na wiele niebezpieczeństw, poprzez kontakt z osobami, które przejawiają różne zachowania, czasem trudne do przewidzenia. Pracownik socjalny wchodzi do środowiska klienta i często nie wie czego może się tam spodziewać, liczy się z tym, że może doświadczyć oporu ze strony klienta, że zamiast współpracy spotka się z jego agresją albo też klient będzie pozostawał pod wpływem środków psychoaktywnych. Inne sytuacje trudne wiążą się z podejmowaniem interwencji, podczas której pracownik socjalny także narażony jest na potencjalne ryzyka. Niestety, jak podkreśla Marcin Boryczko „w dalszym ciągu uważa się, że doświadczanie przemocy ze strony klienta stanowi element zawodu pracownika socjalnego i nie jest ono traktowane na tyle poważnie, aby stać się chociażby elementem publicznej debaty na temat warunków pracy pracowników socjalnych. Każdego roku ginie na całym świecie wielu pracowników socjalnych. Choć trudno przytoczyć dokładne dane, to jedno jest pewne, że biorąc pod uwagę wskaźniki, skala przemocy fizycznej i werbalnej, kierowanej wobec pracowników socjalnych narasta i prawdopodobnie będzie narastać”¹³.

W roku 2019 Najwyższa Izba Kontroli opublikowała Raport na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach. Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* Kontrola objęła 24 ośrodki pomocy społecznej, w których zatrudnionych było 468 pracowników socjalnych. Ponadto w ogólnopolskim badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK wzięło udział 4206 z 19 610 pracowników socjalnych, czyli niemal jedna czwarta wszystkich zatrudnionych przez OPS¹⁴.

Badanie NIK pokazało, że wielu pracowników socjalnych nie czuje się bezpiecznie w trakcie wykonywania czynności służbowych (66% pracowników nie ma poczucia bezpieczeństwa podczas pracy w terenie, a 37% w biurze). Pracownicy przyznali, że zdarza się im doświadczać agresji ze strony klientów (na agresję

¹² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2023, poz. 901, 1693, 1938, 2760, art. 119, pkt 2.

¹³ M. Boryczko, *Pracownik socjalny – ambiwalencja roli w kontekście problemu przemocy w społeczeństwie i zagrożenia bezpieczeństwa*, [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 18-26.

¹⁴ Raport Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach. Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf> [05.02.2024]

psychiczną wskazało 86% badanych, a na fizyczną prawie 50%). Pojawiają się także przypadki agresji kierowanej wobec pracowników socjalnych poza ich pracą, zwłaszcza gdy mieszkają w małych miejscowościach. Najczęściej takie przejawy agresji muszą zgłaszać z powództwa cywilnego, co świadczy, że nie są właściwie chronieni jako funkcjonariusze publiczni. Pracownicy socjalni podkreślali również, że istotnym problemem jest brak szkoleń, które są im potrzebne (zwłaszcza dotyczące umiejętności radzenia sobie z zagrożeniami w pracy, ze stresem i wypaleniem zawodowym). Ponad połowa ankietowanych (53%) nie uczestniczyła w żadnym takim szkoleniu. Okazało się także, że niemal 60% pracowników nie miała zapewnionego wsparcia psychologicznego i superwizji. Tylko w sześciu z 24 skontrolowanych OPS były zamontowane kamery, a w 10 przycisk antynapadowy¹⁵.

Większość pracowników socjalnych swoją pracę wykonuje w pokojach wieloosobowych (np. w pokojach 4–6 osobowych pracuje 56,9% respondentów, a w pokojach 7–11 osobowych aż 7,7% pracowników). Taka sytuacja utrudnia indywidualny kontakt z klientem, zwłaszcza, że ponad 75% kontrolowanych ośrodków nie dysponuje oddzielnym pokojem do rozmów z klientami. Ponadto 78,3% pracowników nie ma służbowego telefonu komórkowego, 13,8% komputera w pracy, a 29,8% osób pozbawionych jest dostępu do potrzebnego sprzętu biurowego (np. ksera, drukarki). Ponadto aż w 16 skontrolowanych przez NIK jednostkach brakowało procedury antymobbingowej i regulacji dotyczących równego traktowania. Przepis art. 943 § 1 Kodeksu pracy zobowiązuje pracodawcę do przeciwdziałania mobbingowi. Istotnym wyrazem zrealizowania tego ustawowego obowiązku pracodawcy jest opracowanie, a następnie wdrożenie procedur antymobbingowych w zakładzie pracy¹⁶.

Tabela 1. Zabezpieczenie pomieszczeń biurowych, a poczucie bezpieczeństwa

Wyszczególnienie	Poczucie bezpieczeństwa			
	liczba		Odsetek	
	tak	nie	tak	nie
Ogółem	2629	1577		
Kraty w oknach	314	247	11,9	15,7
Przycisk bezpieczeństwa	622	256	23,7	16,2
Monitoring wizyjny	88	26	3,4	1,7
Brak ww. zabezpieczeń	1708	1096	65,0	69,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf>

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Raport Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf> [05.02.2024].

Ponadto Ankieta została przygotowana w postaci elektronicznego kwestionariusza i skierowana w systemie badań internetowych Lime Survey do dyrektorów wszystkich ośrodków i oddziałów OPS w Polsce w liczbie 2520. Ankietę mógł wypełnić każdy pracownik ośrodka. Badanie było prowadzone w dniach od 31 października 2018 r. do 30 listopada 2018 r. Kwestionariusz został wypełniony przez 4206 pracowników ośrodków pomocy społecznej. Na jego podstawie zostały sformułowane dane przedstawione w tabeli 1.

Ponadto pracownicy socjalni zwracali uwagę, iż są ofiarami przemocy fizycznej i psychicznej ze strony klientów pomocy społecznej. Szczegółowe dane prezentuje tabela 2 i tabela 3.

Tabela 2. Czy wobec Pani/Pana miały miejsce poniższe formy agresji werbalnej?

Wyszczególnienie	Groźenie	Wyzwiska	Poniżanie	Pomówienia	Donosy
	liczba	liczba	liczba	liczba	liczba
nigdy	727	603	1329	1048	1649
kilka razy w całej karierze zawodowej	2200	1808	1549	1928	1887
kilka razy w roku	966	1175	861	846	508
kilka razy w miesiącu	273	492	383	311	95
kilka razy w tygodniu	40	128	84	73	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.*
<https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf>

Tabela 3. Czy wobec Pani/Pana miały miejsce poniższe formy agresji fizycznej?

Wyszczególnienie	Liczba osób	nigdy	kilka razy w całej karierze zawodowej	kilka razy w roku	kilka razy w miesiącu	kilka razy w tygodniu
		Liczba	3394	749	52	4
Popchnięcie	Liczba	3964	230	10	5	7
Uderzenie/kopnięcie	Liczba	2753	1355	77	12	9
Groźenie użyciem niebezpiecznego narzędzia	Liczba	2176	1835	162	21	12
Blokowanie wyjścia	Liczba	3079	977	114	25	11
Szczucie psem	Liczba	3885	286	20	5	10
Molestowanie seksualne	Liczba	3613	539	40	5	9
Niszczenie mienia	Liczba	2588	1484	116	12	6
Niszczenie dokumentów	Liczba					

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.*
<https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf>

Kolejne z istotnych badań jakie zostało przeprowadzone dotyczące amerykańskich pracowników socjalnych w zakresie doświadczenia aktów przemocy ze strony klientów zostało zaprezentowane w książce Christiny Newhill *Client Violence in Social Work Practice. Prevention, Intervention, and Research*. Autorka, na podstawie wypowiedzi 660 respondentów, prezentuje następujące wyniki badań. 58% respondentów doświadczyło incydentu związanego z przemocą przynajmniej jednokrotnie w ciągu swojej kariery zawodowej. 50% respondentów zgłosiło groźby kierowane pod ich adresem, 25% niszczenie mienia, a 24% próbę lub faktyczny atak fizyczny. Połowa respondentów zgłaszających doświadczenie przemocy, deklarowała występowanie więcej niż jednego rodzaju przemocy. Dotyczyło to 86% przypadków groźenia, 43% przypadków zniszczenia mienia oraz 42% próby lub faktycznego wystąpienia ataku fizycznego¹⁷.

4.4. Bezpieczeństwo i zdrowie pracowników socjalnych

Pracownik socjalny to specjalista, którego głównym zadaniem jest udzielanie pomocy osobom doświadczającym różnych problemów. Fundamentem tego działania musi być jednak zbudowanie właściwej relacji z klientem opartej na szacunku, autentyczności, uczciwości i zaufaniu. Proces ten wymaga czasu i nie zawsze przynosi oczekiwane rezultaty. Zdarza się bowiem, że podczas współpracy mogą się pojawić sytuacje trudne i konfliktowe. Wówczas należy zadbać nie tylko o potrzeby klienta, ale także o potrzeby pracownika socjalnego. Eliminowanie potencjalnych zagrożeń i zapewnienie bezpieczeństwa to priorytety w tej pracy.

Przeciwdziałanie przemocy w różnych sytuacjach wiąże się z umiejętnością szacowania i przewidywania potencjalnie niebezpiecznych zdarzeń. Warto zatem zastanowić się na tym, w jaki sposób można przewidzieć potencjalnie niebezpieczne zachowanie klienta. Wiedza i umiejętności związane z radzeniem sobie z „trudnymi” beneficjentami pomocy społecznej stanowi skromny wycinek programu nauczania. Pracownicy socjalni muszą bardzo szybko swoją wiedzę teoretyczną zastosować w praktyce i umiejętnie radzić sobie w sytuacjach związanych z przemocą i agresją klientów. Dochodzić może do sytuacji, kiedy to właśnie pracownik socjalny zmuszony jest dokonać oceny zachowania klienta i skierować go na przymusowe leczenie uzależnienia od alkoholu. Wiąże się to z ogromną odpowiedzialnością z jednej strony, z drugiej zaś, z niebezpieczeństwem i zagrożeniem, jakie mogą wiązać się z pracą z klientem niestabilnym emocjonalnie¹⁸.

¹⁷ Ch. Newhill, *Client Violence in Social Work Practice. Prevention, Intervention, and Research*, The Guilford Press, New York i London 2003, s. 46 i n. [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 17.

¹⁸ A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 31.

W przeprowadzonych badaniach pracownicy socjalni zapytani o zmiany, jakie miałyby nastąpić, by zwiększyć ich bezpieczeństwo, wskazali przede wszystkim na:

- poprawienie warunków pracy (np. usunięcie krat w oknach czy zamontowanie kamer i alarmów);
- wyposażenie każdego pracownika socjalnego w telefon i samochód służbowy oraz podstawowe środki czystości (np. chusteczki);
- udzielanie wsparcia ze strony kierownictwa (większe zainteresowanie i szacunek do pracy pracowników socjalnych, ich problemów i sytuacji trudnych, jakich doświadczają podczas wykonywania swych obowiązków);
- możliwość wychodzenia w teren po dwie osoby dla zwiększenia bezpieczeństwa oraz odmowy wejścia do lokalu, gdy istnieje potencjalne zagrożenie;
- zwiększenie współpracy z policją i strażą miejską (wspólne interwencje, czy szybkie reagowanie tych służb w sytuacjach zgłaszania przemocy wobec pracowników socjalnych);
- podniesienie prestiżu zawodu pracownika socjalnego, np. poprzez zwiększenie wymagań kwalifikacyjnych dotyczących osób chcących wykonywać tę pracę;
- zatrudnianie większej liczby pracowników socjalnych, zwłaszcza mężczyzn;
- szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i komunikacji z klientem;
- wprowadzenie obowiązku superwizji i terapii własnej specjalistów pracy socjalnej;
- przygotowanie ustawy o zawodzie pracownika socjalnego;
- zwiększenie środków finansowych na ochronę pracowników socjalnych i ich pensje;
- eliminowanie negatywnych przekonań na temat pracowników pomocy społecznej poprzez prezentowanie w mediach ich codziennej pracy¹⁹.

Rekomendacje dotyczące bezpieczeństwa pracowników socjalnych pojawiły się również po nagłośnieniu problemu przemocy stosowanej wobec pracowników socjalnych i tragicznych wydarzeniach w Makowie. Wówczas w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej doszło do spotkań z pracownikami pomocy społecznej, w wyniku których udało się opracować zalecenia dotyczące bezpieczeństwa pracowników socjalnych. Najważniejsze kwestie dotyczyły: możliwości prowadzenia wywiadu środowiskowego i innych działań w terenie przez dwoje pracowników socjalnych; asysty policji lub straży miejskiej w sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu pracownika socjalnego; zgłaszania przez kierowników ośrodków

¹⁹ M. Boryczko, A. Dunajska, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego – analiza wyników badań* [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016, s. 39-105.

każdego aktu przemocy wobec pracowników socjalnych; zapewnienia bezpieczeństwa w ośrodkach pomocy społecznej, w tym sprawdzenie dróg ewakuacji, stworzenia pokoi do bezpiecznych rozmów i montaż przycisków bezpieczeństwa oraz szkolenia dla pracowników socjalnych²⁰.

Z kolei Najwyższa Izba Kontroli we wspomnianym już Raporcie z 2019 roku zaleciła m.in.: stworzenie Standardów Pracy Socjalnej; przygotowanie przepisów dotyczących standardów BHP dla pracowników socjalnych; zwiększenie dostępu do superwizorów; obowiązkowe wpisywanie do wywiadu środowiskowego informacji o sytuacjach zagrażających bezpieczeństwu pracownika socjalnego²¹.

Ciekawe rozwiązania dotyczące bezpieczeństwa pracowników socjalnych zaproponowała także amerykańska organizacja National Association of Social Workers, która określiła 11 standardów:

1. kultura bezpieczeństwa i ochrona pracownika socjalnego (zobowiązanie przełożonych do zapewnienia bezpieczeństwa pracownikom, powołanie zespołu ds. bezpieczeństwa, gromadzenie informacji o zagrożeniach bezpieczeństwa pracowników);
2. profilaktyka (analizowanie przypadków przemocy wobec pracowników socjalnych – ich rodzaju i okoliczności wystąpienia oraz zapobieganie kolejnym incydentom);
3. bezpieczeństwo w instytucji (systemy alarmowe w pokojach, specjalne pomieszczenia dla spotkań z klientami, którzy mogą być agresywni lub obecność innego pracownika socjalnego, przedmioty potencjalnie stanowiące zagrożenie nie mogą być dostępne dla klientów – np. nożyczki, zszywacz itp., dobrze oświetlone wszystkie pomieszczenia);
4. wykorzystanie technologii służącej bezpieczeństwu (przyciski napadowe, kamery bezpieczeństwa, mobilne urządzenia zawierające możliwość nagrywania);
5. posiadanie telefonów komórkowych, ładowarek, zapasowych akumulatorów;
6. ocena ryzyka podczas wizyty u klienta (pracownik przed wyjściem w teren powinien sprawdzić – adres klienta, określić, czy istnieją jakieś czynniki, które zwiększają ryzyko przemocy, np. dzielnica, pora odwiedzin, kto może być obecny podczas wizyty, czy klient wcześniej wykazywał jakieś zachowania ryzykowne);
7. przewóz klientów (ocena stanu klienta i stanu pojazdu);
8. przygotowywanie informacji na temat pracy w terenie (adresy wizyt, szacunkowy czas przebywania u klienta);

²⁰ <https://www.portalbhp.pl/aktualnosci-bhp/minister-pracy-w-trosce-o-bezpieczenstwo-pracownikow-socjalnych-5909.html> [05.02.2024].

²¹ Raport Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf> [05.02.2024].

9. opracowywanie raportów powypadkowych (przygotowywanie protokołu w sytuacji ujawnienia przemocy wobec pracowników socjalnych);
10. udział pracowników socjalnych w szkoleniach dotyczących bezpieczeństwa;
11. edukacja studentów pracy socjalnej na temat bezpieczeństwa²².

Dodatkowo wspomnieć należy, że zarówno ustawa o pomocy społecznej, jak i ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej dają pracownikom socjalnym, jak i asystentom rodziny, ochronę przewidzianą przepisami prawa dla funkcjonariusza publicznego. Oznacza to, że w przypadku przestępstwa skierowanego przeciwko osobom wykonującym te zawody traktowane jest ono jak przestępstwo przeciwko funkcjonariuszowi publicznemu, a ściganie odbywa się w związku z czynem określonym w Rozdziale XXIX Kodeksu karnego (Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego)²³.

4.5. Zakończenie

Poczucie bezpieczeństwa jest podstawą wykonywania dobrze swojej pracy. Szczególnie, kiedy dotyczy to osób wykonujących tak ważny zawód jak pracownik socjalny, polegający na niesieniu pomocy i wsparcia najsłabszym jednostkom w społeczeństwie. Każdy wykonując swoje obowiązki chce czuć, że jego praca jest nie tylko ważna ale również i bezpieczna. Na poczucie bezpieczeństwa wpływają działania, które będą zróżnicowane w zależności od konkretnego zakładu pracy. Planując je warto odnieść się do oczekiwań i problemów pracowników danej jednostki oraz uwarunkowań lokalnych. Podstawowym elementem poprawy stanu bezpieczeństwa i higieny pracy zarówno w zakresie zapobiegania zagrożeniom, jak i ich skutkom w postaci wypadków przy pracy i chorób zawodowych są szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy.

Tematyka obligatoryjnego szkolenia pracowników socjalnych w dziedzinie bezpieczeństwa powinna zawierać nie tylko zagadnienia zawarte w ramowych programach, ale także praktyczną wiedzę na temat: specyfiki zagrożeń występujących w środowisku pracy, ryzyka zawodowego związanego z wykonywaną pracą, zasad i środków ochrony przed zagrożeniami, przyczyn powstawania wypadków przy pracy, przyczyn powstawania chorób zawodowych, szkolenie z policjantem z samoobrony lub możliwość posiadania i użycia w razie potrzeby gazu pieprzowego.

Bezpieczeństwo i zdrowie jest kluczowym elementem, gdyż praca socjalna jest współpracą z osobą i rodziną oraz jej społecznością lokalną. Prawidłowe relacje powodują świadome uczestnictwo tych osób w procesie zmiany i poprawy

²² Guidelines for Social Work Safety in the work place, National Association of Social Workers (2013), <https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=6OEdoMjcNC0%3D&portalid=0>, [05.02.2024].

²³ Zapewnienie bezpieczeństwa pracowników socjalnych w trakcie wykonywania czynności zawodowych. Projekt konkursowy pt. „Kompetencje plus”, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, s. 13.

własnej sytuacji życiowej. Ważnym jest skoncentrowanie uwagi na wypracowaniu z rodziną konkretnego planu wskazującego kierunek rozwoju i ustaleniu zasad pracy, aby wykorzystać w pełni pozytywne doświadczenia oby stron.

Bibliografia

- [1] Boryczko M., Dunajska A., *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego – analiza wyników badań* [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- [2] Boryczko M., *Pracownik socjalny – ambiwalencja roli w kontekście problemu przemocy w społeczeństwie i zagrożenia bezpieczeństwa*, [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- [3] Dunajska A., Boryczko M., Grodzicka A., Krause M., *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- [4] Frysztacki K., *Socjologia i praca socjalna: kilka uwag o wzajemnych związkach* [w:] K. Piątek (red.), *Socjologia a edukacja socjalna*, Toruń 1996.
- [5] Guidelines for Social Work Safety in the work place, National Association of Social Workers (2013), <https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=6OEdoMjcNC0%3D&portalid=0>
- [6] <https://www.portalbhp.pl/aktualnosci-bhp/minister-pracy-w-trosce-o-bezpieczenstwo-pracownikow-socjalnych-5909.html>
- [7] Kawula S., *Pomocniczość i wsparcie. Kategorie pedagogiki społecznej*, Wyd. „Kastalia”, Olsztyn 2002.
- [8] Krasiejko I., *Metodyka działania asystenta rodziny. Podejście skoncentrowane na rozwiązaniach w pracy socjalnej*, Wyd. naukowe „Śląsk”, Katowice 2010.
- [9] Marynowicz – Hetka E., *Istota pracy socjalnej*, „Praca socjalna” 1986, nr. 1.
- [10] Newhill Ch., *Client Violence in Social Work Practice. Prevention, Intervention, and Research*.
- [11] Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Warszawa 1961.
- [12] Raport Najwyższej Izby Kontroli na temat pracy pracowników socjalnych: *Organizacja i warunki pracy pracowników socjalnych w gminach, Od 1 stycznia 2016 r. do 30 czerwca 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli Warszawa, listopad 2019 r.* <https://www.nik.gov.pl/plik/id,21566,vp,24215.pdf>
- [13] Szczepkowski J., *Praca socjalna – podejście skoncentrowane na rozwiązaniach*, Wyd. Edukacyjne „Akapit”, Toruń 2010.
- [14] The Guilfor Press, New York i London 2003, s. 46 i n. [w:] A. Dunajska, M. Boryczko, A. Grodzicka, M. Krause, *Bezpieczeństwo pracy pracownika socjalnego. Niech ktoś nas wysłucha*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2016.
- [15] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. 2023, poz. 901, 1693, 1938, 2760.
- [16] *Zapewnienie bezpieczeństwa pracowników socjalnych w trakcie wykonywania czynności zawodowych*. Projekt konkursowy pt. „Kompetencje plus”, realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

SAFETY OF SOCIAL WORKERS IN SOCIAL WELFARE ORGANIZATIONAL UNITS

Social welfare organizational units employ social workers to work with people and families who are at risk of marginalization, are aggressive, have addictions, or are in temporary or long-term financial problems. In addition, they help people to overcome difficult situations using their own capabilities and resources in the environment. Therefore, ensuring the safety of employees is crucial so that they can perform their duties faithfully without feeling threatened.

Keywords: safety, social workers, social work, threat.

CZĘŚĆ TRZECIA
BEZPIECZEŃSTWO EKONOMICZNE

Rozdział 5.

WPŁYW POLSKIEGO SYSTEMU PODATKOWEGO NA BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE

Artykuł przedstawia opodatkowanie przedsiębiorstw w Polsce. Analizowany system podatkowy stanowi istotny element krajowego systemu podatkowego, ponieważ wpływa bezpośrednio na kształtowanie przedsiębiorczości oraz wzrostu i rozwoju gospodarczego. W praktyce oznacza całokształt działań, które są nakierowane na podjęcie określonego postępowania przez osoby prowadzące działalność gospodarczą poprzez zarządzanie dysponowanymi czynnikami produkcji. Obowiązujące uwarunkowania gospodarcze stanowią zbiór rozwiązań społecznych, politycznych i ekonomicznych, które stanowią szanse i bariery rozwoju krajowych podmiotów gospodarczych. Rodzaj i zakres instrumentów podatkowych obciążających funkcjonowanie polskich przedsiębiorstw wpływa na rodzaj podejmowanych decyzji przez ich właścicieli m.in. w zakresie planowania przyszłych przedsięwzięć inwestycyjnych. Główny cel został poświęcony analizie systemu podatkowego z uwzględnieniem programu rządowego Polski Ład wprowadzonego w 2022 roku i jego wpływu na sytuację finansową przedsiębiorstw w Polsce.

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwo, Nowy Ład, podatek dochodowy, składka zdrowotna.

5.1. Wprowadzenie

Podatki są sprężyną państwa – rozwijając myśl Cycerona, można powiedzieć, że umiejętne kreowanie, zarządzanie systemem podatkowym i odpowiednio przemyślane regulacje prawne mogą stać się motorem napędowym państwa i odwrotnie – nieprzemyślane działania podejmowane w obszarze systemu podatkowego mogą i niejednokrotnie powodują oprócz niezamierzonych reakcji podatników, spowolnienie rozwoju gospodarczego państwa, czy wręcz stagnację, jak również zubożenie społeczeństwa². Dlatego też, problematyka dotycząca podatków już od

¹ Dr Elżbieta Ważna, Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim, e-mail: elzbieta.wazna@twojestudia.pl, ORCID: 0000-0002-9174-4376

² M. Mucha, *Rola podatków w realizacji celów społecznych*, E-Wydawnictwo, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2014, s. 161.

dawna fascynowała zarówno teoretyków, jak i praktyków gospodarczych. Zainteresowanie tą tematyką jest wyjątkowo ważne z wielu względów³.

Sprawny i efektywny system podatkowy⁴ państwa w gospodarce rynkowej jest filarem finansów publicznych, zapewniający stały dopływ środków na finansowanie ciągle rosnących potrzeb budżetowych. Poza zapewnieniem dochodów budżetowych, podatki wspólnie pełnią wiele ważnych funkcji pozafiskalnych – wykorzystywane są bowiem do łagodzenia nadmiernych nierówności społecznych czy motywowania podmiotów gospodarczych do podejmowania społecznie pożądanych działań. Politykę podatkową jako integralną część polityki fiskalnej wykorzystuje się jako czynnik oddziaływania na aktywność podmiotów gospodarczych i kształtowanie ogólnej koniunktury. Od tego, w którym kierunku zmierza polityka podatkowa państwa zależy, w jaki sposób i jaka działalność gospodarcza będzie się rozwijała⁵.

Podatki mogą wpływać przede wszystkim na zysk przedsiębiorstwa będąc jednym z elementów jego podziału. W tej roli występują podatki dochodowe. Podatki obrotowe i do pewnego stopnia podatki dochodowe mogą kształtować płynność finansową firmy. Dotyczy to zarówno przedsiębiorstw małych jak i dużych. System podatkowy może więc oddziaływać na przedsiębiorstwo wielokierunkowo. Rozważania na temat uwarunkowań polskiego systemu podatkowego na kształtowanie sytuacji przedsiębiorstw należy oceniać w sposób interdyscyplinarny m.in. pod kątem: konieczności systematycznego ponoszenia kosztów podatkowych, obowiązku dostosowania się do zmieniających się przepisów prawnych, wdrożenia skutecznej organizacji bieżących procesów pod względem spełnienia wytycznych znajdujących się w przepisach podatkowych, zapewnienia odpowiedniej infrastruktury przez przedsiębiorcę. Złożoność wymienionych elementów stała się przesłanką do napisania niemniejszego rozdziału pracy⁶. W pracy postanowiono odpowiedzieć na następujące pytanie badawcze: Czy program rządowy Nowy Ład przyczynił się do utrzymania stabilności przedsiębiorstw w Polsce oraz zwiększenia ich rentowności i redukcji obciążeń finansowych.

5.2. Przedsiębiorstwa a system podatkowy

Obowiązujący system podatkowy stanowi czynnik decydujący w znacznym stopniu o m.in. skłonności przedsiębiorstw do realizacji przedsięwzięć inwestycyj-

³ A. Kowal-Pawul, *Ekonomiczne uwarunkowania i konsekwencje cyfryzacji podatku od towarów i usług w Polsce*, praca doktorska Uniwersytet Rzeszowski 2022, s. 9.

⁴ System podatkowy rozumiany jako całokształt prawno-organizacyjnych form opodatkowania, którego elementami są poszczególne podatki, a w ich ramach równe elementy tych konstrukcji (stawki podatkowe, ulgi, zwolnienia itp.), (zob. G. Szczodrowski, *Polski system podatkowy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 27).

⁵ S. Owsiak, *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie*, PWN, Warszawa 2017, s. 493-494.

⁶ J. Uchman, *Opodatkowanie dochodów a inwestycje w przedsiębiorstwie*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” nr 106, 2014, s. 45-56.

nych. W praktyce polityka podatkowa prowadzona przez polski rząd wpływa bezpośrednio na kształtowanie zdolności rozwojowej krajowych jednostek gospodarczych w sferze finansowej i realnej. Założenia krajowego systemu podatkowego w wyniku zastosowania rozmaitych odmian opodatkowania działalności gospodarczej (np. VAT i podatek dochodowy) powodują, że wpływa on wielotorowo na kształtowanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa. Zadaniem problematycznym jest wyznaczenie zamkniętego katalogu następstw wywoływanych różnicowaniem podatków. Specjaliści dokonują empirycznej analizy konkretnych podmiotów gospodarczych w celu weryfikacji stopnia oddziaływania czynników zależnych od nich z zamiarem wyznaczenia rozwiązań umożliwiających ich optymalne opodatkowanie. Osoby odpowiedzialne za zarządzanie finansami przedsiębiorstw mają wpływ na kształtowanie ich kondycji finansowej m.in. poprzez zastosowanie kosztów obniżających wartość wyniku finansowego brutto obciążanego podatkiem dochodowym. Opodatkowanie działalności gospodarczej wpływa bezpośrednio na zdolność przedsiębiorcy do terminowego regulowania posiadanych zobowiązań⁷.

Złożoność polskiego systemu podatkowego powoduje, że przedsiębiorcy są zobowiązani do ponoszenia rozmaitych obciążeń podatkowych wpływających na końcowy wynik finansowy zarządzanej przez nich działalności gospodarczej.

Tabela 1. Wybrane rodzaje obciążeń podatkowych, które są regulowane przez krajowe podmioty gospodarcze

Lp.	Kategorie podatków	Przykłady
1	Opodatkowanie dochodów	<ul style="list-style-type: none"> • Podatek dochodowy od osób fizycznych • Podatek dochodowy od osób prawnych
2	Opodatkowanie majątku	<ul style="list-style-type: none"> • Podatek od nieruchomości • Podatek od środków transportu • Podatek rolny • Podatek leśny
3	Opodatkowanie czynności	<ul style="list-style-type: none"> • Podatek od czynności cywilnoprawnych • Opłaty skarbowe
4	Opodatkowanie obrotu	<ul style="list-style-type: none"> • VAT • Akcyza
5	Inne opłaty	<ul style="list-style-type: none"> • Opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska • Opłata drogowa • Opłata produktowa • Opłata za usunięcie własnego drzewa

Źródło: K. Wach, *Systemy podatkowe krajów Unii Europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005, s. 271.

⁷ J. Uchman, *Opodatkowanie dochodów a inwestycje w przedsiębiorstwie*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 106, 2014, s. 45-46.

Polski system podatkowy zbudowany jest z zespołu obciążeń podatkowych, które obowiązują na terenie określonego państwa wpływając na funkcjonowanie przedsiębiorstw pod względem ekonomicznym i prawnym. W praktyce składa się z określonego zakresu aktów prawnych oraz instytucji finansowych, które określają wysokość i sposób poboru poszczególnych świadczeń podatkowych⁸. Niestabilność polskiego systemu podatkowego jest jednym z czynników wpływających na realizację funkcji gospodarczej przez organy władzy krajowej poprzez zastosowanie narzędzi podatkowych umożliwiających skuteczne pobudzenie wzrostu gospodarczego. Oznacza to w konsekwencji, że stabilność systemu podatkowego wpływa na koniunkturę gospodarczą w zależności od zastosowanej polityki fiskalnej (aktywnej lub pasywnej). Analizowany obszar funkcjonowania państwa wpływa na kształtowanie uwarunkowań oddziałujących na rozwój krajowych przedsiębiorstw. Rysunek 1 przedstawia znaczenie systemu podatkowego pod względem czynników wpływających na stymulowanie i ograniczanie rozwoju podmiotów gospodarczych.

Rysunek 1. Determinanty rozwoju przedsiębiorstw

Źródło: P. Felis, *Wybrane współczesne społeczno-ekonomiczne uwarunkowania reformy systemu podatkowego*, [w:] *Dylematy reformy systemu podatkowego w Polsce*, H. Dzwonkowski, J. Kulicki (red.), Kancelaria Sejmu, Warszawa 2016, s. 126.

Zadaniem państwa jest prowadzenie skoordynowanej polityki finansowej, która uwzględni czynniki wewnętrzne i zewnętrzne oddziałujące na funkcjonowanie krajowych przedsiębiorstw. W praktyce cele fiskalne i pozafiskalne realizowane za pomocą poszczególnych podatków oddziałują w sposób globalny (ograniczanie inflacji, zmiany aktywności gospodarczej, kształtowanie siły nabywczej)

⁸ J. Pach, *Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości w teorii i praktyce gospodarczej*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Nr 30/2016, s. 76.

lub selektywny (zastosowanie ulg i zwolnień podatkowych, wprowadzenie zwyczajek podatkowych) na gospodarczą sferę funkcjonowania kraju⁹.

Polski system podatkowy stanowi istotny element funkcjonowania krajowej gospodarki, ponieważ odpowiada za gromadzenie dochodów budżetu państwa. Zapewnienie stabilnej i skutecznej organizacji procedury fiskalnej wpływa na efektywność stosowanych rozwiązań przez organy podatkowe. Czynnikiem wpływającym m.in. na stabilność wprowadzanych uwarunkowań prawnych jest zastosowanie nowoczesnej technologii, która sprzyja uszczelnieniu obowiązującego systemu podatkowego.

5.3. Charakterystyka polskiego systemu podatkowego

Reforma polskiego systemu podatkowego obowiązująca od 2022 roku określana jest mianem Polskiego Ładu. Wprowadzona przez polski rząd Ustawa przyczyniła się do zmiany w 26 ustawach, w tym kluczowych dla prowadzenia działalności gospodarczej, m.in. w: ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, ustawie z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa, ustawie z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawie z dnia 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne, ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, ustawie z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej, finansowanych ze środków publicznych, ustawie z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej oraz w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców. Najistotniejsze zmiany wprowadzone ustawą „Polski Ład” przedstawiono w tabeli 2, gdzie zestawiono je w porównaniu do aktualnie obowiązujących przepisów.

Tabela 2. Porównanie zmian wynikających z przepisów ustawy „Polski Ład” do rozwiązań obowiązujących według stanu prawnego do 31.12.2021 roku

Rozwiązania wynikające z aktualnie obowiązujących przepisów	Rozwiązania wynikające z przepisów ustawy „Polski Ład”
Możliwość odliczenia 7,75% składki zdrowotnej od podatku (brak możliwości odliczenia 1,25%)	Brak możliwości odliczenia 9% składki zdrowotnej od podatku
Kwota wolna w wys. 8 tys. zł	Podniesienie kwoty wolnej od podatku PIT do 30 tys. zł

⁹ P. Felis, *Elementy teorii i praktyki podatków majątkowych. Poszukiwanie ładu w opodatkowaniu nieruchomości w Polsce z perspektywy przedsiębiorców oraz jednostek samorządu terytorialnego*, SGH, Warszawa 2012, s. 62-63.

Tabela 2 (cd.). Porównanie zmian wynikających z przepisów ustawy „Polski Ład” do rozwiązań obowiązujących według stanu prawnego do 31.12.2021 roku

Rozwiązania wynikające z aktualnie obowiązujących przepisów	Rozwiązania wynikające z przepisów ustawy „Polski Ład”
Próg podatkowy na poziomie 85 528 zł, po przekroczeniu którego ma zastosowanie 32-procentowa stawka PIT	Podwyższenie do 120 tys. zł progu dochodów, po przekroczeniu którego ma zastosowanie 32-procentowa stawka PIT
Możliwość skorzystania z preferencyjnego rozliczenia przez samotnego rodzica (uznanie dziecka jako członka rodziny i rozliczenie się łącznie z nim)	Likwidacja preferencyjnego rozliczenia dla samotnych rodziców i zastąpienie go odliczeniem 1500 zł rocznie od podatku
Traktowanie osób powracających z zagranicy tak samo jak innych podatników; możliwość wyłączenia dochodów zagranicznych z opodatkowania / skredytowania podatku zapłaconego za granicą na podstawie umów o unikaniu podwójnego opodatkowania	Wprowadzenie ulgi PIT na powrót dla osób powracających z zagranicy, co oznacza, że osoby te przez cztery lata mogą korzystać ze zwolnienia z podatku dochodowego do wysokości 85 528 zł rocznie
Możliwość rozliczania się przez przedsiębiorców w formie karty podatkowej umożliwiającej m.in. zwolnienie z prowadzenia ksiąg, składania zeznań podatkowych oraz z wpłacania zaliczek na podatek dochodowy	Likwidacja karty podatkowej; nadal będą mogli ją stosować tylko podatnicy, którzy rozliczali się w formie karty w 2021 r., ale jeżeli z tej możliwości zrezygnują, to w kolejnych latach nie będą już mogli powrócić do karty (przedłużenie to nie będzie dotyczyć lekarzy na kontraktach)
Możliwość rozliczenia na zasadzie ryczału ewidencjonowanego wg aktualnych stawek ustawowych	Obniżenie niektórych stawek ryczału od przychodów ewidencjonowanych (np. dla niektórych usług IT obniżka z 15 proc. do 12 proc.)
Możliwość odliczenia w ramach ulgi na badania i rozwój 150% lub 100% kosztów pracowniczych	Możliwość odliczenia w ramach ulgi na badania i rozwój 200% kosztów pracowniczych
Zwolnienie z PIT jedynie należności głównej (np. odszkodowania)	Zwolnienie z PIT odsetek za zwłokę, gdy należność główna (np. odszkodowanie) też jest zwolniona w podatku
Traktowanie równo wszystkich podatników zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, którzy mają powyżej 26. roku życia – opodatkowanie stawką 17% dochodów do poziomu 85 528 zł i stawką 32% nadwyżki; możliwość odliczenia 7,75% zapłaconych składek na ubezpieczenie zdrowotne	Wprowadzenie „ulgi dla klasy średniej” mającej na celu zniwelowanie negatywnych skutków braku odliczania składki zdrowotnej dla podatników: - zatrudnionych na podstawie stosunku pracy uzyskujących z tych źródeł miesięczne przychody w wysokości od 5701 zł do 11 141 zł, - osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą, które rozliczają się na skali podatkowej i zarabiają do 13 tys. zł.
Brak obowiązku uiszczania składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne dla członków zarządu lub prokurentów otrzymujących wynagrodzenia na podstawie pełnienia danej funkcji	Obowiązkowa składka zdrowotna w wysokości 9% bez możliwości jej odliczenia dla członków zarządu lub prokurentów otrzymujących wynagrodzenia na podstawie pełnienia danej funkcji

Tabela 2 (cd.). Porównanie zmian wynikających z przepisów ustawy „Polski Ład” do rozwiązań obowiązujących według stanu prawnego do 31.12.2021 roku

Rozwiązania wynikające z aktualnie obowiązujących przepisów	Rozwiązania wynikające z przepisów ustawy „Polski Ład”
Jednakowa wysokość składki zdrowotnej ustalana rocznie dla przedsiębiorców stosujących różne formy opodatkowania: skalę podatkową, podatek liniowy, ryczałt (niezależnie od stawki) oraz możliwość odliczenia jej od podatku w wys. 7,75% podstawy wymiaru	Zróżnicowana wysokość składki zdrowotnej w zależności od wybranego sposobu opodatkowania i brak możliwości odliczenia składki od podatku: - osoby opodatkowane stawką progresywną (17-32%), zapłacą składkę 9% od dochodu, ale z możliwością zastosowania ulgi dla klasy średniej; - osoby opodatkowane liniową stawką 19%, zapłacą składkę zdrowotną w wysokości 4,9% dochodu; - osoby stosujące zryczałtowaną stawkę, zapłacą składkę 9% obliczoną w zależności od wysokości przychodów uzyskiwanych w roku podatkowym przez przedsiębiorcę, - osoby opodatkowane na zasadzie karty podatkowej, zapłacą składkę 9% od kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ciechoński T., *Polski Ład: Ulgi i zmiany podatkowe od stycznia 2022 roku*, „Gazeta Prawna, Podatki i Księgowość” z dnia 09.02.2024.

Celem programu było złagodzenie konsekwencji kryzysu finansowego i gospodarczego wywołanego rozwojem pandemii COVID-19. Założenia opracowanego systemu podatkowego miały w konsekwencji przyczynić się do obniżenia kosztów podatkowych ponoszonych przez około 18.000.000 Polaków oraz zwiększenia wartości dochodu pozostającego do ich dyspozycji. Dodatkowo premier zaznaczył w wielu wystąpieniach publicznych, że opisywane rozwiązanie pozwoli na stworzenie przez krajowych przedsiębiorców ponad 500.000 nowych miejsc pracy.

5.4. Korzyści i zagrożenia Polskiego Ładu z punktu widzenia polskich przedsiębiorstw

Wprowadzenie od 1 stycznia 2022 roku licznych reform polskiego systemu podatkowego spowodowało powstanie korzyści i zagrożeń z punktu widzenia krajowych przedsiębiorstw. Główne kontrowersje wokół projektu Polski Ład były spowodowane powstaniem wielu niedociągnięć w obowiązujących przepisach. W tabeli 3 zaprezentowano główne korzyści i zagrożenia analizowanego programu.

Wprowadzenie zmian polskiego systemu podatkowego w wyniku wdrożenia projektu Polski Ład przyczyniło się do zaburzenia funkcjonowania polskich podmiotów gospodarczych. Zdecydowana większość krajowych jednostek gospodarczych prowadzi działalność w sektorze małych, mikro i średnich przedsiębiorstw i decyduje się na powierzanie prowadzenia ewidencji księgowej i rozliczeń podat-

kowych zewnętrznym podmiotom. Jednocześnie to podatnik ponosi pełną odpowiedzialność prawną za poprawność składanych przez siebie deklaracji podatkowych. Szczegółową kalkulację dla przedsiębiorstw przedstawiono w tabeli 4.

Tabela 3. Korzyści i zagrożenia programu Polski Ład z punktu widzenia przedsiębiorstw

Polski Ład	Wyjaśnienie
Korzyści	<ul style="list-style-type: none"> • podwyższenie wartości kwoty wolnej od podatku do 30.000,00 zł • zmiana wartości drugiego progu podatkowego na 120.000,00 zł
Zagrożenia	<ul style="list-style-type: none"> • sposób prowadzenia obciążenia składki zdrowotnej • obniżenie minimalnej wartości prowadzonych rozliczeń bezgotówkowych • brak możliwości preferencyjnego rozliczania się na podstawie PIT osób samotnie wychowujących dziecko • zmiany w zakresie sprzedaży środków trwałych zakupionych na podstawie umowy leasingu operacyjnego • zasady ustalania wartości wprowadzanych środków trwałych pochodzących z majątku prywatnego przedsiębiorcy • brak możliwości amortyzacji lokali mieszkalnych • wprowadzenie możliwości rozliczenia najmu prywatnego mieszkania jedynie na ryczałcie • zmiany ustalania ulgi dla klasy średniej

Źródło: <https://ksiegowosc.infor.pl/podatki/pit/pit/rozliczenia/5644170,polski-lad-a-system-podatkowy-2024.html>, [02.02.2024].

Tabela 4. Polski Ład – przykładowa kalkulacja zmian dla przedsiębiorstw

	60 000 PLN rocznie dochodu		144 000 PLN rocznie dochodu	
	Obecnie	Propozycja	Obecnie	Propozycja
PODATEK LINIOWY				
Podatek	11 400 PLN	11 400 PLN	27 360 PLN	27 360 PLN
Składka zdrowotna	co najmniej 4 581,72 PLN	5 400 PLN	co najmniej 4 581,72 PLN	12 960 PLN
Netto (bez ZUS)	47 964 PLN	43 200 PLN (10%)	116 004 PLN	103 680 PLN (11%)
SKALA PODATKOWA				
Podatek	9 675 PLN	5 100 PLN	33 250,80 PLN	22 340 PLN
Składka zdrowotna	co najmniej 4 581,72 PLN	5 400 PLN	co najmniej 4 581,72 PLN	12 960 PLN
Netto (bez ZUS)	49 689 PLN	49 500 PLN (0,4%)	110 113 PLN	108 700 PLN (1,2%)
RYCZAŁT (PRZYKŁAD USŁUG BUDOWLANYCH)				
Podatek	10 200 PLN	8 400 PLN	24 480 PLN	20 160 PLN
Składka zdrowotna	co najmniej 4 581,72 PLN	2 800 PLN	co najmniej 4 581,72 PLN	6 720 PLN
Netto (bez ZUS)	49 164 PLN	48 800 PLN (0,7%)	118 884 PLN	117 570 PLN (1,1%)

*w kalkulacjach pomijamy składki ZUS, ponieważ te nie ulegają zmianie, aby nie komplikować wyliczenia

Opracowanie Panasiuk & Partners: Wpływ zmian podatkowych propozycji "Polski Ład" 08.2021

Źródło: <https://panasiuk.com.pl/polski-lad-oczami-przedsiębiorcy/> [09.02.2024].

Problemem dla sporej części podmiotów gospodarczych prowadzących działalność gospodarczą w sektorze mikro, małych i średnich przedsiębiorstw było nagłe wprowadzenie zmian dotyczących wielu elementów wpływających na ustalanie wartości obciążeń składkowo-podatkowych. Przesłanką podwyższenia drugiego progu podatkowego i kwoty wolnej od podatku był systematyczny wzrost wartości średniego wynagrodzenia w Polsce. Tego typu zmiany należy ocenić pozytywnie z punktu widzenia przedsiębiorców, ponieważ doprowadziły one do:

- uproszczenia systemu ustalania dochodu w obu przedziałach progu podatkowego,
- poprawy sytuacji osób najmniej zarabiających (wzrost płacy netto),
- wdrożenia mechanizmu „waloryzacji” w przyszłych latach podatkowych kwoty wolnej od podatku.

Największa grupa polskich przedsiębiorstw rozlicza się z urzędem skarbowym na podstawie skali podatkowej. Analizowana forma rozliczania się Polaków z właściwym organem podatkowym, ze względu na miejsce zamieszkania dotyczy również osób osiągających dochody z innych źródeł niż prowadzenie własnej działalności gospodarczej m.in. z tytułu:

- umowy o pracę,
- umowy zlecenia,
- umowy o dzieło,
- emerytur,
- rent.

Dodatkowo przedsiębiorcy będący w związku małżeńskim mają możliwość dokonywania rocznych rozliczeń podatkowych wspólnie z małżonkiem w celu obniżenia wartości ponoszonych kosztów podatkowych. Tego typu rozwiązanie jest korzystne z punktu widzenia małżeństw, gdzie kobieta rocznie zarabia np. 50.000,00 zł a jej mąż 190.000,00 zł. W takim przypadku korzystniejszym rozwiązaniem jest wspólne rozliczenie, ponieważ w przypadku wypełnienia przez analizowane małżeństwo dwóch deklaracji podatkowych może doprowadzić do poniesienia wyższych obciążeń podatkowych. Wprowadzone instrumenty Polskiego Ładu stanowią wprowadzenie wdrożenia przyszłych rozwiązań, które zmierzają do rozwoju innowacyjnej gospodarki. Zastosowanie skali podatkowej od 2022 roku związanej jest z regulowaniem wyższej wartości składki zdrowotnej w porównaniu do wykorzystania podatku liniowego¹⁰.

5.5. Zakończenie

Podsumowując zaprezentowane rozważania należy stwierdzić, że obowiązujący system podatkowy ma znaczący wpływ na sposób funkcjonowania polskich

¹⁰ A. Chmielecka, A. Szulc, *Analiza wpływu zmian wprowadzonych przez ustawę „Polski Ład” na obciążenia podatkowo-składkowe podmiotów sektora MMP*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo”, 2020, 18/II, s. 96-97.

przedsiębiorstw. Współczesne jednostki gospodarcze zmuszone są do ciągłego monitorowania obowiązujących przepisów w celu zastosowania najkorzystniejszych rozwiązań wpływających na wartość osiąganych wyników z prowadzonej działalności gospodarczej po uregulowaniu wszystkich obciążeń podatkowych wobec właściwego organu skarbowego.

Wprowadzenie ustawy dotyczącej rządowego programu Polski Ład przyczyniło się do zaburzenia stabilnego systemu podatkowego poprzez zmianę lub likwidację powszechnie stosowanych rozwiązań w zakresie rozliczania podatku dochodowego przez przedsiębiorców. Wysoki stopień skomplikowania wdrożonych przepisów wpływa negatywnie na rozwój gospodarczy oraz wdrażanie przedsięwzięć inwestycyjnych przez jednostki gospodarcze. Dodatkowo dostosowanie wykorzystywanych rozwiązań informatycznych wspierających prowadzenie ewidencji księgowej przedsiębiorstw związane jest z koniecznością aktualizacji oprogramowania z powodu obowiązku prowadzenia kalkulacji zgodnie z nowymi uwarunkowaniami prawnymi. Koszty przygotowania podmiotów gospodarczych do prowadzenia rozliczeń podatkowych na nowych zasadach całkowicie są ponoszone przez właścicieli przedsiębiorstwa.

Bibliografia

- [1] Chmielecka A., Szulc A., *Analiza wpływu zmian wprowadzonych przez ustawę „Polski Ład” na obciążenia podatkowo-składkowe podmiotów sektora MMP*, „Przestrzeń, Ekonomia, Społeczeństwo” 2020.
- [2] Felis P., *Elementy teorii i praktyki podatków majątkowych. Poszukiwanie ładu w opodatkowaniu nieruchomości w Polsce z perspektywy przedsiębiorców oraz jednostek samorządu terytorialnego*, SGH, Warszawa 2012.
- [3] Konopczak K., Łożykowski A., *Efekt fiskalny uszczelniania systemu podatkowego w Polsce: próba oszacowania w zakresie podatku CIT*, „Ekonomista” 2021, nr 1.
- [4] Kopczyński M., *Podatki w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Pieniądz i Społeczeństwo Na Ziemiach Polskich*, 2019.
- [5] Mucha M., *Rola podatków w realizacji celów społecznych*, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2014.
- [6] Owsiak S., *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie*, PWN, Warszawa 2017.
- [7] Pach J., *Podatkowe uwarunkowania przedsiębiorczości w teorii i praktyce gospodarczej. Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, Nr 30/2016.
- [8] Schmidt M., *Niestabilność prawa podatkowego jako czynnik ograniczający zaufanie podatników do systemu prawa*, *Studia Prawnicze. Rozprawy i Materiały* 2018, nr 1 (22).
- [9] Uchman J., *Opodatkowanie dochodów a inwestycje w przedsiębiorstwie*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, nr 106, 2014.
- [10] Wach K., *Systemy podatkowe krajów Unii Europejskiej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005.
- [11] <https://panasiuk.com.pl/polski-lad-oczami-przedsiębiorcy/>, [09.02.2024].
- [12] <https://panasiuk.com.pl/polski-lad-oczami-przedsiębiorcy/>, z dnia 1.02.2024.
- [13] <https://www.podatki.gov.pl/dzialalnosc-gospodarcza/forma-opodatkowania/>, z dnia 09.02.2024.

THE IMPACT OF THE POLISH TAX SYSTEM ON FINANCIAL SECURITY IN POLAND

The article presents business taxation in Poland and is an important element of the national tax system, as it directly affects the formation of entrepreneurship and economic growth and development. In practice, it means the totality of measures that are directed at taking a certain course of action by business people through the management of the available factors of production. The prevailing economic conditions are a set of social, political; and economic solutions that represent opportunities and barriers to the development of domestic business entities. The type and scope of tax instruments that burden the operation of Polish businesses affect the type of decisions made by their owners, among others, in planning future investment projects. The main objective was devoted to the analysis of the tax system, taking into account the government's Polish Deal program introduced in 2022 and its impact on the financial situation of businesses in Poland.

Keywords: enterprises, New Deal, income tax, health contribution.

CZĘŚĆ CZWARTA
BEZPIECZEŃSTWO SPOŁECZNE
I PORZĄDEK PRAWNY PAŃSTWA

Rozdział 6.

PRZECIWDZIAŁANIE PRZESTĘPSTWOM PRZETARGOWYM W KONTEKŚCIE BEZPIECZEŃSTWA SEKTORA ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH

Kontrolowanie jest niezbędnym elementem prawidłowego funkcjonowania sektora zamówień publicznych. Kontrola w odniesieniu do zamówień publicznych nie ogranicza się jedynie do aspektów technicznych i formalnych, lecz angażuje się także w analizę procesów decyzyjnych. W kontekście dalszych badań nad tą tematyką, ważne jest uwzględnienie różnorodnych aspektów kontroli oraz rozwój narzędzi i metod monitorowania procesów przetargowych. Należy więc wskazać, iż z funkcjonowaniem systemu zamówień publicznych ściśle i nieodłącznie wiąże się kontrola działań podmiotów uczestniczących w tym procesie a rolą, jaką pełnią wszelkie instytucje kontrolne w tym zakresie, jest zapewnienie przestrzegania przepisów obowiązującego prawa oraz prawidłowego i rzetelnego gospodarowania środkami finansowymi.

Słowa kluczowe: przestępczość przetargowa, zamówienia publiczne, przetarg publiczny, kontrola prawna, kontrola finansowa.

6.1. Wprowadzenie

W analizie omawianej problematyki, istotne jest przypisanie szczególnego znaczenia dwóm kluczowym pojęciom: „kontroli” oraz „zamówieniom publicznym”. Te dwie sfery łączy istotny punkt styczności, wynikający z ich wzajemnego oddziaływania. Zamówienia publiczne, będące obszarem interakcji między sektorem publicznym a prywatnym, stanowią przedmiot szczególnej uwagi w kontekście kontroli nad prawidłowym i efektywnym wydatkowaniem publicznych środków budżetowych. Kontrola w odniesieniu do zamówień publicznych nie ogranicza się jedynie do aspektów technicznych i formalnych, lecz angażuje się także w analizę procesów decyzyjnych, etyki postępowania oraz zgodności z zasadami uczciwości i przejrzystości. Ta symbioza między kontrolą a zamówieniami publicznymi stanowi centralny punkt analizy w niniejszym opracowaniu, które

¹ mgr Jakub Skowroński, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, 20-031 Lublin, Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 5, e-mail: jakubskowronski01@wp.pl, ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-9996-2118>.

skupia się na istocie monitorowania działań administracji publicznej w obszarze wydatkowania środków publicznych. W kontekście dalszych badań nad tą tematyką, ważne jest uwzględnienie różnorodnych aspektów kontroli oraz rozwój narzędzi i metod monitorowania procesów zamówień publicznych w celu zapewnienia transparentności, uczciwości i efektywności wydatkowania publicznych środków².

Powszechnie przyjęte jest stwierdzenie, że kontrola stanowi istotny aspekt każdego uporządkowanego ludzkiego działania. Często stanowi ono punkt wyjścia dla dyskusji dotyczących procesu kontroli i nadzoru. Jak wskazuje S. Jędrzejewski „kontrola i nadzór należą do terminów najczęściej używanych w aktach prawnych dotyczących ustroju i działania organów administracji państwowej...”. Zauważalność i częstość używania tych terminów, jak również ich treść, sugerują, że proces kontrolowania odgrywa istotną rolę w państwie demokratycznym – w państwie prawa³.

W związku z powyższym należy wskazać, iż z funkcjonowaniem systemu zamówień publicznych ściśle i nieodłącznie wiąże się kontrola działań podmiotów uczestniczących w tym procesie a podstawową i zarazem najważniejszą rolę, jaką pełnią wszelkie instytucje kontrolne w tym zakresie, jest zapewnienie przestrzegania przepisów obowiązującego prawa oraz prawidłowego i rzetelnego gospodarowania środkami finansowymi. Niniejsza praca ma na celu wykazanie zarówno niebezpieczeństwa płynącego z przestępstw przetargowych jak i wagi mechanizmów kontroli w tym sektorze. Co warte jest jednak podkreślenia kontrola ta powinna być postrzegana nie tylko przez pryzmat przepisów i rozmaitych procedur ale również zorganizowanego i sprawnie funkcjonującego aparatu państwowego w postaci wyszczególnionych organów państwa i instytucji publicznych.

6.2. Mechanizmy prewencji przestępstw przetargowych

Przetargi publiczne są integralną częścią funkcjonowania sektora publicznego, pełniąc istotną rolę w procesie zakupu dóbr, usług oraz robót budowlanych. Jednakże, ze względu na ich znaczną złożoność, procesy przetargowe narażone są na różnorodne ryzyka związane z korupcją, nadużyciami oraz innymi nieprawidłowościami, które mogą znacząco wpłynąć na uczciwość, przejrzystość i efektywność tychże procesów. Przestępstwa związane z przetargami, takie jak nepotyzm, łapówkarstwo, korupcja, fałszowanie dokumentów czy nieuczciwe praktyki w zakresie wyboru wykonawców, mają potencjał generowania strat finansowych dla

² P. Szustakiewicz, *Czy istnieje system kontroli zamówień publicznych?*, [w:] T. Kocowski, J. Sadowski (red.), *Kontrola zamówień publicznych. VI Konferencja naukowa 17–18 czerwca 2013 r.*, Wrocław, Wrocław–Warszawa 2013, s. 39.

³ S. Jędrzejewski, *W kwestii ustawowej definicji pojęcia „nadzór”*, *Organizacja-Metody-Technika*, 1989, nr 8-9, s. 2.

budżetu publicznego, naruszania renomy instytucji publicznych oraz podważania zaufania społecznego do sektora publicznego⁴.

W kontekście walki z przestępstwami przetargowymi, istotnym elementem są mechanizmy prewencji, definiowane jako zbiór działań podejmowanych w celu minimalizacji ryzyka ich popełnienia. Mechanizmy te obejmują zarówno środki prawne, jak i działania organizacyjne, techniczne oraz edukacyjne, których celem jest zapobieganie takim przestępstwom i kreowanie środowiska sprzyjającego przeprowadzaniu przetargów publicznych w sposób uczciwy, transparentny oraz zgodny z obowiązującym prawem⁵.

Pierwszym istotnym motywem wdrażania mechanizmów przeciwdziałania przestępczości przetargowej jest zapewnienie uczciwości procedur przetargowych. Uczciwe przetargi gwarantują, że najlepsi dostawcy, wykonawcy i usługodawcy są wybierani do realizacji kontraktów, co z kolei ma bezpośredni wpływ na jakość i efektywność prowadzonych projektów. Eliminacja nieuczciwych praktyk, takich jak korupcja czy nepotyzm, przyczynia się do stworzenia równych warunków dla wszystkich uczestników przetargów oraz promuje zdrową konkurencję⁶.

Kolejnym istotnym czynnikiem uzasadniającym wprowadzenie mechanizmów przeciwdziałania przestępczości przetargowej jest efektywne wykorzystanie publicznych środków finansowych. Wdrażane mechanizmy mają na celu minimalizowanie ryzyka nieprawidłowości, nadużyć oraz strat finansowych związanych z procesami przetargowymi. Poprzez zapewnienie przejrzystości, uczciwości oraz konkurencyjności, możliwe jest uniknięcie nadmiernych wydatków na usługi i towary oraz skierowanie publicznych środków finansowych w sposób zgodny z ich pierwotnym przeznaczeniem⁷.

Również ochrona procesów przetargowych przed nadużyciami posiada kluczowe znaczenie dla kształtowania zaufania społecznego. W przypadku ujawnienia korupcji lub nieuczciwych praktyk w ramach przetargów, zaufanie do instytucji publicznych oraz organów decyzyjnych może ulec znacznemu zachwianiu. Implementacja skutecznych mechanizmów przeciwdziałania przestępczości przetargowej ma na celu przywrócenie zaufania społecznego oraz zapewnienie uczciwego oraz transparentnego funkcjonowania sektora publicznego⁸.

⁴ J. Kowalski, *Zagrożenia przestępstwami przetargowymi w sektorze publicznym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego. Studia Prawnicze”, nr 45, s. 123-145.

⁵ L. Zacharko, *Tradycyjne a współczesne pojęcie kontroli i jej zasięg*, [w:] A. Ziolkowska, A. Gronkiewicz (red.), *Administracyjne procedury kontrolne. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2016, s. 15.

⁶ K. Świączkowska-Pietraszkiewicz, *Zapewnienie uczciwości w procesach przetargowych jako instrument przeciwdziałania przestępczości przetargowej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2016, nr 2 (9), s. 58-68.

⁷ J. Kowalski, *Zagrożenia przestępstwami...*, s. 145 i n.

⁸ K. Szczucka-Lasota, *Prewencja i ochrona przed nadużyciami w zamówieniach publicznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej”, 2014, nr 3(36), s. 95-102.

W kontekście walki z korupcją, przeciwdziałanie przestępczości przetargowej stanowi także istotny aspekt, mający znaczący wpływ na rozwój gospodarczy oraz integralność struktur państwowych. Korupcja nie tylko szkodzi gospodarce, lecz także narusza fundamenty etyczne i osłabia instytucje państwowe. W szczególności, w kontekście przetargów publicznych, korupcja może mieć poważne konsekwencje. Praktyki korupcyjne mogą skutkować nieuczciwym przyznawaniem kontraktów na podstawie łapówek lub układów, sprzecznych z zasadami uczciwości i równości. W rezultacie, uczestnicy rynku niezdolni do przekazywania łapówek lub o mniejszym wpływie mogą być dyskryminowani w procesie przetargowym, pomimo oferowania najwyższej jakości usług lub najkorzystniejszych warunków finansowych. To zaś prowadzi do nieskutecznego wykorzystania publicznych środków finansowych, ogranicza innowacyjność oraz negatywnie wpływa na jakość realizowanych projektów. Wobec tego, konieczne jest wprowadzanie efektywnych mechanizmów przeciwdziałania korupcji w procesach przetargowych. Zalecane środki obejmują przejrzystość i uczciwość procedur przetargowych, eliminację nepotyzmu i protekcyjności, stosowanie środków ochrony, takich jak podpisy elektroniczne czy systemy identyfikacyjne, a także nadzór i kontrolę ze strony właściwych instytucji i organów nadzorczych⁹.

W świetle powyższego, należy zauważyć, że mechanizmy przeciwdziałania przestępczości przetargowej w Polsce reprezentują kluczową wartość ze względu na liczne korzyści, jakie za sobą niosą. Przede wszystkim, skuteczne przeciwdziałanie przestępczości przetargowej przyczynia się do ochrony interesów publicznych oraz gwarantuje równość szans dla wszystkich uczestników przetargów. W rezultacie możliwe jest wyłonienie najlepszych wykonawców i dostawców, co zapewnia wysoką jakość świadczonych usług i dostarczanych produktów, przy jednoczesnym efektywnym wykorzystaniu środków finansowych.

Istotnym aspektem jest także ochrona interesów podatników i społeczeństwa. Z uwagi na ograniczone zasoby publiczne, konieczne jest racjonalne i efektywne wykorzystanie publicznych środków finansowych. Działania mające na celu przeciwdziałanie przestępczości przetargowej przyczyniają się do minimalizacji ryzyka nieprawidłowości i nadużyć, co z kolei przekłada się na oszczędności i optymalne wykorzystanie środków publicznych¹⁰.

6.3. Kontrola prawna przetargów publicznych

6.3.1. Definicja i cele kontroli prawnej

Kontrola prawna w zakresie zamówień publicznych pełni kluczową rolę w zapewnieniu przestrzegania zasad, przepisów prawa oraz uczciwości w procesach zakupowych prowadzonych przez sektor publiczny. Pod pojęciem kontroli

⁹ Ibidem.

¹⁰ I. Kotowska, *Ustawowe zasady wydatkowania środków publicznych w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2018), nr 526, s. 137-146.

prawnej rozumie się analizę dokumentów, procedur oraz działań związanych z przetargami, mającą na celu ocenę ich zgodności z obowiązującymi przepisami prawnymi.

Głównym celem kontroli prawnej w kontekście zamówień publicznych jest zapewnienie przejrzystości, uczciwości oraz konkurencyjności w procesach przetargowych. Jej funkcją jest prewencja nadużyć, korupcji oraz innych nieprawidłowości, które mogą wystąpić w tym obszarze. Poprzez metodyczną analizę dokumentacji, procedur oraz działań związanych z przetargami, kontrola prawna identyfikuje potencjalne nieprawidłowości oraz naruszenia zasad postępowania¹¹.

Jak już zostało zaznaczone, kontrola prawna przetargów publicznych jest fundamentalnym elementem systemu zapewnienia uczciwości i transparentności w sektorze zamówień publicznych. W ramach tego procesu, który przeprowadzany jest przez różne podmioty, takie jak organy administracji publicznej, organy kontroli państwowej czy specjalistyczne firmy, analizowane są dokumenty i procedury związane z przetargiem w celu oceny ich zgodności z przepisami prawa. Istotnym aspektem jest możliwość realizacji kontroli prawnej na różnych etapach procesu przetargowego, obejmujących zarówno ogłoszenie o zamówieniu publicznym, jak i sam przebieg postępowania, włączając w to wybór wykonawcy. W zależności od instytucji odpowiedzialnej za kontrolę, przeprowadzane są audyty, inspekcje, analizy dokumentów, przesłuchania oraz stosowane są inne metody mające na celu zapewnienie zgodności postępowania z obowiązującymi przepisami prawa¹².

Kontrola prawna przetargów publicznych stanowi integralny element systemu zapobiegania oraz zwalczania nieuczciwych praktyk w sferze zamówień publicznych. Poprzez skrupulatne badanie zgodności procedur z obowiązującym prawem, odgrywa istotną rolę w eliminowaniu możliwości manipulacji, korupcji oraz nadużyć w procesach przetargowych. Pełni funkcję kluczowego narzędzia ochrony interesów finansowych państwa oraz budowania zaufania społecznego do instytucji publicznych. Wysoki stopień skrupulatności i rzetelności w realizacji kontroli prawnej przetargów publicznych umożliwia wykrywanie ewentualnych nieprawidłowości oraz podejmowanie efektywnych środków naprawczych, co w ostatecznym rozrachunku prowadzi do minimalizacji ryzyka występowania przestępstw przetargowych¹³.

6.3.2. Organizacje odpowiedzialne za kontrolę prawną postępowań przetargowych

W obszarze problematyki przetargów publicznych istnieje rozległy zespół organizacji, których funkcją jest sprawowanie kontroli prawnej nad procesami

¹¹ Więcej na ten temat: A. Kolańczyk, *Kontrola prawa zamówień publicznych w Polsce*, Warszawa 2020.

¹² M. Kicińska-Ziemba, *Kontrola prawa zamówień publicznych przez organy administracji publicznej*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu 2/2019, s. 105-121.

¹³ M. Szymańska, *Skuteczność kontroli przetargów publicznych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” nr 6(61), s. 151-168.

przetargowymi. Ich głównym celem jest zagwarantowanie zgodności z przepisami prawa zamówień publicznych oraz przestrzegania uczciwości w zakupowych procedurach sektora publicznego. Wśród najistotniejszych instytucji odpowiedzialnych za kontrolę prawną w zakresie postępowań przetargowych można wymienić następujące¹⁴:

1. Urząd Zamówień Publicznych (UZP) – stanowi centralny organ administracji publicznej, któremu przypada rola nadzoru nad prawidłowością przeprowadzanych procedur przetargowych. Jego kompetencje obejmują wydawanie interpretacji prawnych oraz wytycznych dotyczących przepisów prawa zamówień publicznych, śledzenie postępowań przetargowych, rozpatrywanie odwołań i skarg, a także prowadzenie rejestrów, baz danych oraz systemów informatycznych związanych z zamówieniami publicznymi.
2. Najwyższa Izba Kontroli (NIK) – reprezentuje autonomiczny organ kontroli państwowej, który sprawuje nadzór nad prawidłowością oraz efektywnością wykorzystywania środków publicznych. W zakresie przetargów publicznych, NIK posiada uprawnienia do prowadzenia kontroli zgodności przetargów z obowiązującymi przepisami prawa, wydawania rekomendacji w celu ulepszenia procedur oraz nakładania sankcji na podmioty, które naruszają zasady zamówień publicznych.
3. Sądy administracyjne – pełnią istotną funkcję w ramach kontroli prawnej procedur przetargowych. Ich zadaniem jest rozstrzyganie sporów oraz odwołań związanych z przetargami publicznymi. Sądy administracyjne posiadają kompetencje do dokonywania oceny zgodności działań organów zamawiających z przepisami prawa zamówień publicznych oraz podejmowania decyzji w kwestiach związanych z ewentualnym nieprawidłowym prowadzeniem przetargów.
4. Komisja Europejska – jako organ Unii Europejskiej, pełni funkcję monitorowania i kontroli przestrzegania przepisów prawa unijnego w obszarze zamówień publicznych. Jej głównym zadaniem jest ochrona interesów finansowych UE w kontekście przetargów publicznych. W przypadku stwierdzenia naruszeń przepisów, Komisja Europejska może podjąć działania, takie jak wszczęcie postępowania w sprawie naruszenia prawa oraz nałożenie sankcji na państwa członkowskie.

Organizacje odpowiedzialne za kontrolę prawną postępowań przetargowych pełnią znaczącą rolę w zapewnieniu uczciwości, przejrzystości oraz konkurencyjności w dziedzinie zamówień publicznych. Ich misją jest ochrona interesów publicznych oraz efektywne zarządzanie środkami finansowymi sektora publicznego. Poprzez przeprowadzanie kontroli prawidłowości procedur przetargowych, te instytucje przeciwdziałają nieprawidłowościom, nadużyciom oraz korupcji w obrębie sektora publicznego. Ich działania obejmują analizę dokumentacji

¹⁴ A. Ostrowska, *Kontrola prawa zamówień publicznych przez organy administracji publicznej*, Warszawa 2018, s. 82-99.

związanej z przetargami, ocenę zgodności z obowiązującymi przepisami prawa, wydawanie interpretacji oraz wytycznych, nadzór nad procesami przetargowymi, rozpatrywanie odwołań i skarg, a także egzekwowanie sankcji w przypadku stwierdzenia naruszeń¹⁵.

Współpraca między powyższymi instytucjami odgrywa kluczową rolę w skutecznej kontroli prawnej postępowań przetargowych. Stanowi ona integralny element zorganizowanej struktury mającej na celu wymianę informacji, analizę przypadków nieprawidłowości oraz nadużyć, jak również podejmowanie działań korygujących w celu doskonalenia procedur przetargowych. Wspólna praca umożliwia efektywne wykorzystanie zasobów oraz sprawną koordynację działań, co przyczynia się do skutecznego ścigania osób i podmiotów dopuszczających się przestępstw przetargowych¹⁶.

Kontrola prawna postępowań przetargowych stanowi fundamentalny aspekt w ramach systemu zamówień publicznych, odgrywając kluczową rolę w zapewnieniu uczciwości, przejrzystości oraz konkurencyjności w procesach nabywczych sektora publicznego. Mamy tu bowiem doczynienia z interesem publicznym¹⁷. W uregulowanym normami prawa publicznego życiu społecznym, istnienie kontroli prawnej uzasadnione jest przede wszystkim interesem publicznym. Prawna egzystencja mechanizmów kontroli ma swoje korzenie w potrzebie zapewnienia przestrzegania norm prawnych oraz ochrony interesów społeczeństwa jako całości¹⁸. Działanie zatem organizacji odpowiedzialnych za kontrolę prawną przyczynia się do ochrony interesów publicznych oraz kształtowania zaufania społecznego wobec procedur zamówień publicznych. Ich działania mają na celu zapewnienie zgodności przetargów z obowiązującymi przepisami prawa oraz skuteczne monitorowanie wykorzystywania środków publicznych na rzecz dobra społeczeństwa.

W ramach kontroli prawnej, powołane organizacje przeprowadzają szczegółową analizę dokumentacji przetargowej oraz procedur postępowania, oceniając ich zgodność z normami prawno-regulacyjnymi. Ich działania obejmują również wydawanie interpretacji prawa oraz wytycznych, które mają kluczowe znaczenie dla uczciwego przebiegu procesów przetargowych. Ponadto, organizacje te podejmują się monitorowania i oceny działań organów zamawiających w kontekście zgodności z przepisami prawa zamówień publicznych, a także rozpatrywania ewentualnych odwołań i skarg. Poprzez systematyczne działania kontrolne, organizacje te wspierają kształtowanie uczciwego i transparentnego środowiska w sektorze zamówień publicznych, co jest kluczowe dla zapewnienia sprawiedliwego i efektywnego funkcjonowania gospodarki.

¹⁵ M. Kuźmiński, *Kontrola prawa zamówień publicznych w Polsce – istota, rodzaje i znaczenie dla zapewnienia zgodności z prawem*, Warszawa 2015, s. 123-145.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1999, s. 79-82.

¹⁸ I. Niżnik-Dobosz, *Uwarunkowania cywilizacyjne pojęcia kontroli w prawie administracyjnym*, [w:] J. Zimmermann, P.J. Suwaj (red.), *Wpływ przemian cywilizacyjnych na prawo administracyjne i administrację publiczną*, Warszawa 2013, s. 717.

6.3.3. Proces kontroli prawnej przetargów

Proces kontroli prawnej przetargów jest skomplikowanym i wieloetapowym działaniem, które ma na celu zapewnienie zgodności postępowań przetargowych z obowiązującymi przepisami prawa.

Omawiany proces kontrolny nad przetargami publicznymi obejmuje sekwencję kluczowych etapów, które mają fundamentalne znaczenie dla zapewnienia zgodności postępowań z obowiązującymi przepisami prawnymi. Pierwszym etapem jest analiza dokumentów przetargowych, która stanowi nieodzowną procedurę wykonywaną przez odpowiednie instytucje nadzorcze. W tym kontekście, organa odpowiedzialne za kontrolę prawidłowości procesów przetargowych skrupulatnie przeglądają specyfikacje istotnych warunków zamówienia, ogłoszenia o przetargu, umowy oraz inne dokumenty o istotnym znaczeniu. Głównym celem tego etapu jest dokładna weryfikacja, czy przeprowadzone procedury przetargowe były zgodne z wymogami prawnymi, co stanowi istotny aspekt procesu zapewnienia uczciwości oraz przejrzystości w obszarze zamówień publicznych.

Kolejnym istotnym etapem w procesie kontroli prawnej przetargów publicznych jest ocena zgodności postępowania przetargowego z obowiązującymi przepisami prawa. Podczas tego etapu, kontrolerzy prawidłowości analizują kompleksowo, czy wszystkie wymagane formalności zostały należycie spełnione, czy procedury przetargowe przebiegały zgodnie z zasadami uczciwości, konkurencyjności oraz przejrzystości, a także czy obie strony – zamawiający i wykonawcy – respektowały obowiązujące normy prawne. W ramach tej analizy szczególną uwagę poświęca się również kryteriom oceny ofert oraz procesowi wyboru wykonawcy, aby zapewnić, że decyzje podejmowane były w oparciu o obiektywne i transparentne kryteria.

Organizacje kontrolne, w ramach swoich uprawnień, mają możliwość wydawania interpretacji prawnych oraz wytycznych dotyczących przepisów prawa z zakresu zamówień publicznych. Ich celem jest zapewnienie spójnego rozumienia przepisów przez wszystkie zaangażowane strony oraz funkcjonowanie jako wsparcie w unikaniu potencjalnych naruszeń prawa oraz konfliktów interpretacyjnych. W trakcie procesu kontroli prawnej, organa te prowadzą monitoring postępowań przetargowych, nadzorując ich przebieg pod kątem terminowości i zgodności z wymaganiami formalnymi. Dodatkowo, analizują wszelkie sygnały wskazujące na możliwe nieprawidłowości, aby w razie potrzeby podjąć odpowiednie działania naprawcze. Przeprowadzanie monitoringu ma na celu wykrycie ewentualnych nieprawidłowości oraz zapewnienie zgodności z obowiązującymi standardami prawnymi. Ponadto, organizacje odpowiedzialne za kontrolę prawną posiadają kompetencję do rozpatrywania odwołań oraz skarg związanych z przetargami publicznymi. Strony uczestniczące w tych procesach mają prawo do zaskarżenia wszelkich decyzji uznanych za nieprawidłowe.

Jeśli w trakcie kontroli prawnej zostaną wykryte poważne naruszenia przepisów prawa zamówień publicznych, organizacje kontrolne mają uprawnienie do

nałożenia sankcji na odpowiednie podmioty. Sankcje mogą obejmować karę finansową, wykluczenie z udziału w przetargach na określony czas, anulowanie postępowania przetargowego lub inne sankcje przewidziane przez przepisy prawne.

Wobec powyższego bezsprzeczny jest fakt, iż kontrola prawna przetargów jest fundamentalnym elementem zapewnienia uczciwości, przejrzystości oraz zgodności z przepisami prawa w procesach zamówień publicznych. Organizacje nadzorujące te procedury odgrywają kluczową rolę w monitorowaniu, ocenie oraz zapewnianiu zgodności postępowań przetargowych z obowiązującym krajowym i międzynarodowym prawem. Ich działalność stanowi istotny element w utrzymaniu uczciwości i transparentności, co ma na celu zagwarantowanie, że przetargi są przeprowadzane w sposób sprawiedliwy, konkurencyjny oraz zgodny z zasadami rynkowymi. Poprzez przeprowadzanie kontroli, możliwe jest wykrywanie i eliminowanie ewentualnych nieprawidłowości, co przyczynia się do minimalizowania ryzyka wystąpienia korupcji oraz budowania zaufania zarówno wśród uczestników rynku, jak i społeczności.

6.4. Kontrola finansowa przetargów publicznych

6.4.1. Definicja i cele kontroli finansowej

Kontrola finansowa w kontekście zamówień publicznych stanowi kluczowy mechanizm zapewniający rzetelność, efektywność oraz przejrzystość w wykorzystaniu środków publicznych. Jest to niezwykle istotny proces, który ma na celu monitorowanie oraz ocenę prawidłowości gospodarowania finansami publicznymi w ramach procesów przetargowych, a także zapobieganie nadużyciom, nieprawidłowościom i korupcji. Definiując kontrolę finansową w zamówieniach publicznych należałoby wskazać, iż obejmuje ona analizę, ocenę oraz sprawdzanie aspektów finansowych związanych z postępowaniami przetargowymi. Tak więc stwierdzić można, iż głównym zadaniem kontroli finansowej jest weryfikacja poprawności wykorzystania środków publicznych, zgodności z przepisami prawa finansowego oraz efektywnego zarządzania finansami w kontekście zamówień publicznych¹⁹.

Głównym celem kontroli finansowej jest eliminacja nieprawidłowości, nadużyć oraz korupcji poprzez szczegółową analizę działań finansowych i rozliczeń w zgodności z obowiązującymi przepisami prawa. Poprzez skrupulatne badanie rozliczeń finansowych, kontrola ta ma na celu minimalizację ryzyka marnotrawstwa, nadużyć finansowych oraz nieprawidłowości w wykorzystaniu środków publicznych. Dodatkowo, kontrola finansowa dąży do efektywnego zarządzania środkami publicznymi w ramach zamówień publicznych poprzez ocenę racjonalności oraz celowości wydatkowania tych środków. Jej celem jest sprawdzenie, czy środki te są wykorzystywane w sposób zgodny z zamierzonymi celami zamówienia oraz czy są zarządzane w sposób efektywny. Kontrola finansowa pełni także

¹⁹ M. Kuźmiński, *Kontrola prawa...*, s. 123-145.

istotną rolę w wspieraniu odpowiedzialności oraz rozwoju instytucji zaangażowanych w procesy zamówień publicznych poprzez identyfikację nieprawidłowości, formułowanie rekomendacji oraz sporządzanie raportów. Poprzez wskazywanie obszarów wymagających usprawnień oraz doskonalenia procedur, kontrola finansowa przyczynia się do poprawy systemu zarządzania finansami publicznymi oraz rozwijania kompetencji instytucji zaangażowanych w zamówienia publiczne.

Podsumowując, kontrola finansowa w kontekście zamówień publicznych ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia uczciwości, przejrzystości oraz ochrony interesów finansowych państwa i podatników. Jej efektywne wdrożenie przyczynia się do minimalizacji ryzyka nadużyć finansowych, nieprawidłowości oraz korupcji, co z kolei wpływa na efektywność procesów przetargowych oraz zgodność z zasadami uczciwości, równości oraz przejrzystości.

6.4.2. Organizacje odpowiedzialne za kontrolę finansową zamówień publicznych

W systemie zamówień publicznych istnieje szereg organizacji odpowiedzialnych za kontrolę finansową procesów przetargowych, których działania mają na celu zapewnienie uczciwości, przejrzystości oraz zgodności z prawem w wydatkowaniu środków publicznych. W niniejszym artykule omówione zostaną najważniejsze z tych organizacji oraz ich role w kontekście polskiego systemu zamówień publicznych.

W ramach wskazanego wyżej systemu zamówień publicznych istnieje kilka organizacji wprost odpowiedzialnych za kontrolę finansową procesów przetargowych. Najważniejsze z tych organizacji to Najwyższa Izba Kontroli (NIK), Urząd Zamówień Publicznych (UZP), Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA), Służba Celno-Skarbowa oraz sądy i prokuratura.

Najwyższa Izba Kontroli pełni istotną rolę jako niezależny organ odpowiedzialny za kontrolę finansową w Polsce. Jej głównym zadaniem jest sprawdzanie prawidłowości gospodarowania środkami publicznymi, w tym również w obszarze zamówień publicznych. NIK przeprowadza audyty, kontrole, analizy oraz oceny działań związanych z wydatkowaniem środków publicznych w procesach przetargowych.

Urząd Zamówień Publicznych pełni funkcję organu nadzorującego i regulującego zamówienia publiczne w Polsce. Jego głównym celem jest kontrola zgodności postępowań przetargowych z przepisami prawa oraz zapewnienie przestrzegania zasad uczciwej konkurencji. UZP sprawdza również prawidłowość rozliczeń finansowych związanych z zamówieniami publicznymi i ma kompetencję do nakładania sankcji na podmioty naruszające przepisy.

Centralne Biuro Antykorupcyjne jest kluczową organizacją odpowiedzialną za zwalczanie korupcji w kontekście zamówień publicznych. CBA prowadzi dochodzenia, ściga osoby podejrzane o korupcję i inne nieprawidłowości związane z procesami przetargowymi. Współpracuje również z innymi organami, takimi jak prokuratura czy sądy, w celu skutecznego ścigania przestępstw przetargowych.

Służba Celno-Skarbowa pełni istotną rolę w kontrolowaniu finansowym przepływu towarów, usług i środków finansowych między państwem a innymi podmiotami. W zakresie procesów przetargowych, Służba Celno-Skarbowa bada zgodność dokumentów finansowych z przepisami prawa celnego oraz sprawdza prawidłowość rozliczeń finansowych związanych z importem i eksportem towarów.

Sądy oraz prokuratura odgrywają kluczową rolę w kontroli finansowej w zakresie zamówień publicznych. Sądy rozstrzygają spory związane z zamówieniami publicznymi, a prokuratura prowadzi dochodzenia i ściga osoby podejrzane o przestępstwa przetargowe. Ich działania mają na celu zapewnienie przestrzegania przepisów finansowych oraz odpowiedzialności osób za nieprawidłowości finansowe.

Współpraca między tymi organizacjami odgrywa kluczową rolę w skutecznej kontroli finansowej w zamówieniach publicznych. Działają one w ścisłej współpracy, wymieniając informacje, analizując przypadki podejrzane o nieprawidłowości finansowe, podejmując działania naprawcze oraz ścigając osoby odpowiedzialne za przestępstwa przetargowe. Ważnym elementem efektywnej kontroli finansowej jest również współpraca zewnętrznych jednostek audytowych i doradczych. Organizacje takie jak niezależne firmy audytorskie, kancelarie prawne specjalizujące się w zamówieniach publicznych czy też organizacje pozarządowe mogą wspomagać organy kontrolne w przeprowadzaniu audytów, ocenach ryzyka, analizie dokumentacji finansowej oraz udzielaniu porad i wsparcia ekspertów²⁰.

6.4.3. Metody i techniki kontroli finansowej w przetargach

W ramach kontroli finansowej w zakresie zamówień publicznych, organy odpowiedzialne realizują szereg działań mających na celu osiągnięcie postawionych celów. Proces ten obejmuje kilka istotnych etapów, które wspomagają skrupulatne monitorowanie i ocenę zgodności działań finansowych z obowiązującymi przepisami prawa oraz zasadami przejrzystości i uczciwości w wykorzystaniu środków publicznych.

Pierwszym etapem kontroli finansowej jest analiza dokumentów finansowych związanych z danym postępowaniem przetargowym. W ramach tego etapu, organy kontrolne dokładnie przyglądają się fakturom, rachunkom, umowom oraz rozliczeniom finansowym. Celem analizy jest sprawdzenie zgodności tych dokumentów z obowiązującymi przepisami prawa, prawidłowością rozliczeń oraz zgodnością z postanowieniami umowy.

Kolejnym ważnym etapem jest ocena zgodności finansowej podejmowanych działań w ramach zamówienia publicznego. Organ kontrolujący analizuje, czy wydatki są zgodne z planem finansowym, czy realizowane są zgodnie z postanowieniami umowy oraz czy środki publiczne są wykorzystywane zgodnie z przepisami prawa. W ten sposób sprawdza się, czy finanse są odpowiednio zarządzane w kontekście zamówienia publicznego.

²⁰ Ibidem.

Identyfikacja nieprawidłowości stanowi kolejny istotny element kontroli finansowej. Organom kontrolnym zależy na wykryciu ewentualnych nieprawidłowości, nadużyć lub innych nieprawidłowości w zakresie gospodarowania środkami publicznymi w procesach przetargowych. W ramach tego etapu, analizuje się rozliczenia, dokumentuje wydatki oraz sprawdza równość traktowania wykonawców, a także podejmuje się działania w celu zweryfikowania ewentualnych podejrzeń o korupcję.

Po wykryciu nieprawidłowości, możemy mówić o kolejnym etapie kontroli. W nim organy kontrolne formułują rekomendacje i zalecenia dotyczące naprawy sytuacji. Mogą to być sugestie odnoszące się do poprawienia procedur, wzmocnienia kontroli wewnętrznej, wprowadzenia dodatkowych zabezpieczeń lub zmiany w przepisach prawnych, które mają na celu zwiększenie skuteczności kontroli finansowej. Działania naprawcze podejmowane są w celu minimalizacji ryzyka marnotrawstwa, nadużyć finansowych i nieprawidłowości w wykorzystaniu środków publicznych.

W przypadku poważnych naruszeń lub istotnych nieprawidłowości, organy kontrolne mają uprawnienia do nałożenia sankcji na podmioty odpowiedzialne za naruszenia zasad zamówień publicznych. Sankcje te mogą przybrać różne formy, takie jak kary finansowe, wykluczenie z udziału w przetargach czy też skierowanie sprawy do organów ścigania w przypadku podejrzeń o przestępstwa przetargowe. Przy podejmowaniu decyzji o sankcjach, organy kontrolne uwzględniają istotę naruszenia, skalę szkody finansowej oraz powtarzalność nieprawidłowości. Dodatkowo, podmiotom objętym kontrolą finansową przysługuje prawo odwołania od decyzji organu kontrolnego. W przypadku niezadowolenia z podejmowanych decyzji, podmioty mogą skorzystać z możliwości odwołania się do wyższych instancji lub organów sądowych w celu ponownej oceny sprawy i zapewnienia odpowiedzialności za ewentualne nieprawidłowości.

Poprzez analizę dokumentów finansowych, ocenę zgodności działań, identyfikację nieprawidłowości oraz podejmowanie działań naprawczych, organy odpowiedzialne weryfikują prawidłowość gospodarowania środkami publicznymi. Sankcje i środki odwoławcze stanowią dodatkowe mechanizmy mające na celu egzekwowanie przestrzegania zasad i sankcjonowanie naruszeń w systemie zamówień publicznych. Wskazane działania przyczyniają się właśnie do wzmocnienia odpowiedzialności instytucji za prawidłowe gospodarowanie środkami publicznymi, doskonalenie procedur oraz efektywne zarządzanie finansami publicznymi.

6.5. Znaczenie kontroli w sektorze zamówień publicznych

Zarówno kontrola prawna jak i kontrola finansowa stanowią niezwykle złożone zagadnienia, szczególnie trudne w praktycznym zastosowaniu. Wyjątkowe trudności pojawiają się zwłaszcza w kontekście zamówień publicznych, gdzie przetargi często wiążą się z wydatkowaniem znacznych, często wielomilionowych

sum pieniędzy na zamówienie rozłożone na kilka lat w zakresie jego pełnego wykonania. Właśnie w tym obszarze trudności stają się szczególnie widoczne, zarówno ze względu na skalę zaangażowanych środków, jak i na interdyscyplinarność regulacji oraz ich częste zmiany. Konstrukcja właściwego systemu kontroli zarządczej staje się kluczowa dla zapobieżenia ryzykom i negatywnym konsekwencjom, jakie mogą wyniknąć z nieprawidłowej kontroli w procesach zamówień publicznych. Poprawna implementacja takiego systemu wymaga dogłębnej analizy wymagań prawnych, uwzględniając różnorodne aspekty prawnicze, finansowe i zarządcze, co pozwala skutecznie zarządzać ryzykiem i minimalizować ewentualne konsekwencje nieprawidłowości²¹.

Kontrola zamówień publicznych powinna mieć na celu zapewnienie realizacji postanowień zawartych w art. 7 ust. 1 ustawy – Prawo zamówień publicznych, zgodnie z którymi zamawiający jest zobowiązany do prowadzenia postępowań o udzielenie zamówienia w sposób gwarantujący uczciwą konkurencję oraz równomierne traktowanie wszystkich wykonawców. Jest to zasadniczy element procesu kontroli, którego celem jest osiągnięcie w relacjach konkurencyjnych stanu, który można określić jako „uczciwość” i „równość”. Przeprowadzając kontrolę nad procesami zamówień publicznych, organy nadzoru oraz instytucje odpowiedzialne za kontrolę finansową dbają o to, aby wszystkie etapy postępowania przetargowego odbywały się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz zasadami uczciwej konkurencji. Poprzez skrupulatną analizę dokumentacji przetargowej, działań zamawiającego oraz ocenę sposobu wyboru wykonawcy, kontrola ta ma na celu zapobieżenie przypadkom dyskryminacji, manipulacji lub naruszenia równości w traktowaniu wykonawców. Dążenie do osiągnięcia stanu "uczciwości" i "równości" w procesach zamówień publicznych stanowi fundament prawidłowego funkcjonowania systemu zamówień publicznych oraz gwarancję rzetelnego i efektywnego wykorzystania środków publicznych.

Należy zaznaczyć, że kontrola zamówień publicznych, będąca mechanizmem korygującym i porządkującym sferę zamówień, wywiera istotny wpływ na relacje konkurencyjne. Poprzez działania kontrolne przeprowadzane w ramach procedury o zamówienie publiczne, następuje korekta postaw przedsiębiorców oraz regulacja ich działań, dążąc do zapewnienia, że te działania są zgodne z obowiązującym prawem, a w efekcie są mądre i spójne. Ważnym celem kontroli jest również ustanowienie właściwych związków między wykonawcami (przedsiębiorcami), które bazują na legalności działalności oraz równym korzystaniu z uprawnień. Jednocześnie te relacje nie powinny wspierać nadużywania wolności prowadzenia działalności gospodarczej. Warto podkreślić, że ta wolność podlega znacznej regulacji zgodnie z przepisami prawa dotyczącymi zamówień publicznych.

Działania kontrolne w obszarze zamówień publicznych mają więc nie tylko wymiar korekcyjny, ale także prewencyjny, dążąc do zapobieżenia potencjalnym

²¹ M. Wolski, *Kontrola zarządcza w aspekcie zamówień publicznych*, Materiał pochodzi z LEX Administracja (komentarz praktyczny), Wolters Kluwer, Warszawa 2019.

naruszeniom prawa oraz promowania uczciwej rywalizacji i zasad równości wobec wykonawców.

6.6. Zakończenie

Tematyka przestępstw przetargowych w Polsce stanowi istotne zagadnienie, które obejmuje obszar zamówień publicznych i wymaga skutecznych działań zapobiegawczych oraz zwalczających. Niniejsza analiza ma na celu prezentację kluczowych aspektów tego problemu, koncentrując się na głównych obszarach nadzoru nad tą działalnością. Praca nad zwalczaniem przestępstw przetargowych w Polsce jest nieustannym procesem, który wymaga współpracy między różnymi instytucjami i organami odpowiedzialnymi. Ważną rolę pełnią organy administracji publicznej, takie jak Urząd Zamówień Publicznych oraz Najwyższa Izba Kontroli, które mają za zadanie zapewnienie przestrzegania przepisów prawnych dotyczących zamówień publicznych oraz prowadzenie kontroli prawności i finansowej. Efektywne przeciwdziałanie przestępstwom przetargowym wymaga także podejmowania działań profilaktycznych i edukacyjnych. Organizowane są szkolenia, konferencje i kampanie informacyjne, których celem jest zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat zagrożeń korupcyjnych w przetargach publicznych oraz informowanie o przepisach prawa i metodach zgłaszania nieprawidłowości.

Aby skutecznie przeciwdziałać przestępstwom przetargowym, niezbędne jest ciągłe ulepszanie systemu prawnego oraz współpraca między instytucjami i organami odpowiedzialnymi. Istotne jest również budowanie świadomości społecznej i promowanie wartości uczciwości, przejrzystości i etyki w procesach przetargowych. Podejmowane działania w celu eliminacji przestępstw przetargowych mają kluczowe znaczenie dla ochrony interesów publicznych, zapewnienia uczciwej konkurencji i efektywnego wykorzystania środków publicznych. Wymaga to stałego monitorowania, prewencji, dochodzenia i ścigania, a także edukacji społeczeństwa. Tylko poprzez zharmonizowane działania i konsekwentne egzekwowanie prawa można skutecznie przeciwdziałać przestępczości przetargowej oraz zapewnić bezpieczeństwo przetargów publicznych w Polsce.

Organy administracji publicznej, takie jak Urząd Zamówień Publicznych i Najwyższa Izba Kontroli, odgrywają istotną rolę w monitorowaniu i kontrolowaniu przetargów publicznych. Ich działania mają na celu zapewnienie zgodności z przepisami prawa, sprawiedliwej konkurencji oraz właściwego wykorzystania środków publicznych.

W związku z powyższym wzmocnienie mechanizmów kontroli i nadzoru w obszarze przetargów publicznych stanowi istotny postulat *de lege lata*. Organom odpowiedzialnym za kontrolę prawności i finansową przetargów, takim jak Urząd Zamówień Publicznych i Najwyższa Izba Kontroli, należy przyznać większe uprawnienia, a także zwiększyć środki finansowe i kadrowe. Dzięki temu będą one w stanie skuteczniej monitorować i ścigać przypadki przestępstw przetargowych, a także zapewnić uczciwość i przejrzystość w procesie przetargowym.

Bibliografia

- [1] Izdebski H., Kulesza M., *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1999.
- [2] Jędrzejewski S., *W kwestii ustawowej definicji pojęcia „nadzór”*, Organizacja-Metody-Technika, 1989, nr 8-9.
- [3] Kicińska-Ziemba M., *Kontrola prawa zamówień publicznych przez organy administracji publicznej*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu 2/2019.
- [4] Kolańczyk A., *Kontrola prawa zamówień publicznych w Polsce*, Warszawa 2020.
- [5] Kotowska I., *Ustawowe zasady wydatkowania środków publicznych w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (2018), nr 526.
- [6] Kowalski J., *Zagrożenia przestępstwami przetargowymi w sektorze publicznym*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Warszawskiego. Studia Prawnicze”, nr 45.
- [7] Kuźmiński M., *Kontrola prawa zamówień publicznych w Polsce – istota, rodzaje i znaczenie dla zapewnienia zgodności z prawem*, Warszawa 2015.
- [8] Niżnik-Dobosz I., *Uwarunkowania cywilizacyjne pojęcia kontroli w prawie administracyjnym*, [w:] J. Zimmermann, P.J. Suwaj (red.), *Wpływ przemian cywilizacyjnych na prawo administracyjne i administrację publiczną*, Warszawa 2013.
- [9] Ostrowska A., *Kontrola prawa zamówień publicznych przez organy administracji publicznej*, Warszawa 2018.
- [10] Szczucka-Lasota K., *Prewencja i ochrona przed nadużyciami w zamówieniach publicznych*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa im. Heleny Chodkowskiej”, 2014, nr 3(36).
- [11] Szustakiewicz P., *Czy istnieje system kontroli zamówień publicznych*, [w:] T. Kocowski, J. Sadowy (red.), *Kontrola zamówień publicznych. VI Konferencja naukowa 17–18 czerwca 2013 r.*, Wrocław–Warszawa 2013.
- [12] Szymańska M., *Skuteczność kontroli przetargów publicznych*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” nr 6(61).
- [13] Świączkowska-Pietraszkiewicz K., *Zapewnienie uczciwości w procesach przetargowych jako instrument przeciwdziałania przestępczości przetargowej*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka”, 2016, nr 2 (9).
- [14] Wolski M., *Kontrola zarządcza w aspekcie zamówień publicznych*, Materiał pochodzi z LEX Administracja (komentarz praktyczny), Wolters Kluwer, Warszawa 2019.
- [15] Zacharko L., *Tradycyjne a współczesne pojęcie kontroli i jej zasięg*, [w:] A. Ziółkowska, A. Gronkiewicz (red.), *Administracyjne procedury kontrolne. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2016.

COUNTERACTING TENDER CRIMES IN THE CONTEXT OF THE SECURITY OF THE PUBLIC PROCUREMENT SECTOR

Control is an essential element of the proper functioning of the public procurement sector. Control in relation to public procurement is not limited only to technical and formal aspects, but also involves the analysis of decision-making processes. In the context of further research on this topic, it is important to take into account various aspects of control and develop tools and methods for monitoring tender processes. It should therefore be noted that the functioning of the public procurement system is

closely and inextricably linked to the control of the activities of entities participating in this process, and the role of all control institutions in this respect is to ensure compliance with the provisions of applicable law and the correct and reliable management of financial resources.

Keywords: tender crime, public procurement, public tender, legal control, financial control.

ZAKOŃCZENIE

Monografia „Deklinacje bezpieczeństwa” Część pierwsza, wydana przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Rzeszowskiej, jest recenzowaną monografią naukową. Jest dziewiątą z serii zapoczątkowanej w 2021 roku. Formuła otwartego dostępu, zapewnia możliwość korzystania szerokim rzeszom czytelników.

Spis treści, wstęp i zakończenie w języku angielskim mogą mieć wpływ na zainteresowanie się tymi zagadnieniami przez bibliografów międzynarodowych.

Tak jak poprzednie monografie i ta jest zadaniowa. Autorzy rozdziałów spojrzeli na przedstawiane treści przez pryzmat różnych dociekań wynikających z prowadzonych badań, analizy specjalistycznej literatury, studiowania stron internetowych i własnych doświadczeń zawodowych. Tytuł monografii zobowiązał autorów rozdziałów i redagujących do odpowiedzi na pytania, jakie stawia fleksja imienna rzeczownika *bezpieczeństwo*. Tytuł publikacji oddaje dynamikę bezpieczeństwa i pozycjonuje jego funkcjonowanie u jednostki ludzkiej jak i w całym społeczeństwie.

Na stałe zadomowił się w monografii rozdział z księgarskiej półki (addendum), którego celem jest promowanie nowości wydawniczych i zachęcenie do ich lektury. Na księgarski rynek trafiają coraz to nowsze pozycje literaturowe z nauk o bezpieczeństwie, to z ich mnogości polecający wybierają te najcenniejsze.

Autorzy rozdziałów swoje rozważania zakończyli wnioskami szczegółowymi. Redaktorzy naukowci na podstawie ich badań i rozważań sformułowali wnioski, które są kluczowe w obszarze szarooko rozumianego bezpieczeństwa ocenianego przez pryzmat kultury bezpieczeństwa. Pojęcia nauka i kultura, kultura i sztuka na stałe weszły do zasobów cywilizacyjnych ludzkości. O kulturze bezpieczeństwa w kręgach ludzi nauki zaczęto mówić po katastrofie w Czarnobylu (26 kwietnia 1986 roku). Ta data jest kluczowa i jest uznawana za powstanie tej dyscypliny nauki i ma znaczenie takie samo jak pacjent zerowy przy epidemii.

Jako Redaktorzy dziewiętej części monografii na temat bezpieczeństwa jesteśmy usatysfakcjonowani obszernością spostrzeżeń przedstawionych przez autorów poszczególnych artykułów. Każdy rozdział dodał unikalny wymiar do naszego rozumienia bezpieczeństwa, obejmując szerokie spektrum zagadnień i kontekstów.

W pierwszym rozdziale podkreślono znaczenie podnoszenia świadomości społecznej na temat zagrożeń cybernetycznych i promowania odpowiedzialnych zachowań w Internecie. Zapewniając jednostkom wiedzę i narzędzia umożliwiające im ochronę, możemy wspólnie pracować nad ograniczeniem rozpowszechnienia oszustw wykorzystujących cyberprzestrzeń i innych zagrożeń bezpieczeństwa w naszym coraz bardziej połączonym świecie.

W drugim rozdziale zwrócono uwagę na fakt, że zapewnienie bezpieczeństwa ochrony danych osobowych w polskich organizacjach to nie tylko wymóg prawny, ale także krytyczny aspekt utrzymania zaufania klientów i interesariuszy. Dzięki zastosowaniu odpowiednich środków, w tym świadomości i szkoleń, bezpiecznych procedur przetwarzania danych, zgodności z prawem, bezpieczeństwa fizycznego, planów reagowania na incydenty i regularnych audytów bezpieczeństwa, organizacje mogą zwiększyć swoje możliwości w zakresie ochrony danych. Choć wiąże się to z wyzwaniami, takimi jak radzenie sobie ze złożonymi przepisami dotyczącymi ochrony danych. Inwestycja w solidne bezpieczeństwo danych jest niezbędna do ochrony prywatności jednostek i utrzymania integralności organizacyjnej.

W rozdziale trzecim pokazano, że skupienie się na leczeniu zamiast na profilaktyce, fragmentacja opieki i ograniczenia w uwzględnianiu społecznych uwarunkowań zdrowia przyczyniły się do powstania niekompletnego modelu, który nie odpowiada w pełni potrzebom pacjentów i społeczności. Idąc dalej, istnieje wyraźna potrzeba bardziej holistycznego podejścia, które priorytetowo traktuje profilaktykę, kładzie nacisk na ciągłość opieki i uwzględnia szersze czynniki społeczne i środowiskowe, które wpływają na wyniki zdrowotne. Dokonując ponownej oceny i udoskonalenia obecnego modelu, systemy opieki zdrowotnej mogą lepiej służyć zróżnicowanym potrzebom jednostek i społeczności, co ostatecznie doprowadzi do poprawy wyników zdrowotnych i bardziej sprawiedliwego systemu opieki zdrowotnej.

W czwartym rozdziale wykazano, że bezpieczeństwo pracowników socjalnych w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej jest zagadnieniem wieloaspektowym, wymagającym uwagi i rozważnych działań. Chociaż poczyniono postępy w rozpoznawaniu zagrożeń, na jakie narażają się pracownicy socjalni, i reagowaniu na nie, w tym we wdrażaniu protokołów bezpieczeństwa i szkoleń, nadal istnieją poważne wyzwania, którym należy stawić czoła. Obejmują one zapewnienie odpowiedniego poziomu personelu, zapewnienie stałego wsparcia i zasobów oraz zajęcie się podstawowymi problemami systemowymi, które przyczyniają się do niebezpiecznych warunków pracy. Stawiając na pierwszym miejscu bezpieczeństwo i dobro pracowników socjalnych, możemy stworzyć bardziej zrównoważony i skuteczny system opieki społecznej, który lepiej służy zarówno pracownikom, jak i społecznościom, które wspierają.

Rozdział piąty wskazuje, że polski system podatkowy ma istotny wpływ na bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstw w kraju. Skomplikowane i uciążliwe przepisy podatkowe, w tym wysokie stawki opłat i wymogi administracyjne, mogą stanowić wyzwanie dla przedsiębiorstw, zwłaszcza małych i średnich. Wyzwania te mogą mieć wpływ na zdolność przedsiębiorstw do rozwoju, inwestowania i tworzenia miejsc pracy. W przyszłości potrzebne są reformy upraszczające system podatkowy, zmniejszające obciążenia administracyjne i tworzące korzystniejsze warunki dla rozwoju przedsiębiorstw i innowacji. Rozwiązując te problemy, polski

system podatkowy może lepiej wspierać bezpieczeństwo finansowe i dobrobyt przedsiębiorstw w Polsce.

Ostatni, szósty rozdział podkreśla rolę walki z przestępstwami przetargowymi, które są istotnym aspektem zapewnienia bezpieczeństwa i integralności sektora zamówień publicznych. Przestępstwa te, w tym nadużycia finansowe, korupcja i zmowa, nie tylko podważają uczciwą konkurencję i przejrzystość, ale także niszczą zaufanie publiczne i zasoby. Skuteczne przeciwdziałanie przestępstwom przetargowym wymaga wieloaspektowego podejścia, obejmującego wdrożenie solidnych kontroli, regularne monitorowanie oraz egzekwowanie odpowiednich przepisów ustawowych i wykonawczych. Podejmując proaktywne środki w celu rozwiązania problemu przestępstw związanych z przetargami, zainteresowane strony mogą promować bezpieczniejszy i niezawodny sektor zamówień publicznych, który skutecznie służy interesowi publicznemu.

Niniejsza monografia zawiera kompleksowy przegląd zagadnień bezpieczeństwa w różnych dziedzinach, oferując cenne spostrzeżenia i zalecenia dotyczące promowania bezpieczeństwa. Mamy nadzieję, że ta książka będzie cennym źródłem informacji dla decydentów, praktyków i badaczy pracujących nad poprawą wyników w zakresie bezpieczeństwa w swoich dziedzinach.

Drugie znaczenie deklinacji z dookreśleniem magnetyczna jest doskonale znane nawigatorom, geodetom i geografom. Wartości deklinacji magnetycznej oraz tempo zmian w czasie podawane są na mapach nie tylko nawigacyjnych. Niniejsza monografia jest próbą stworzenia takiej mapy, każdy jej rozdział zarówno mierzy jak i podaje wartość tej deklinacji w przedmiotowym zakresie. *Postawiony cel monografii został osiągnięty.*

Dziękujemy wszystkim autorom za ich nieoceniony wkład, a czytelnikom za zainteresowanie tą ważną, wieloaspektową i stale rozwijającą się dziedziną.

*Jacek Fabisiak
Hanna Sommer
Grzegorz Zakrzewski*

CONCLUSION

Monograph "Declinations of Security" Part One, published by the Publishing House of the Rzeszów University of Technology, is a peer-reviewed scientific monograph. It is the ninth in a series launched in 2021. The open access formula ensures that it can be used by a wide range of readers.

The table of contents, introduction and conclusion in English may influence the interest of international bibliographers in these issues.

Like the previous monographs, this one is also task-oriented. The authors of the chapters have looked at the presented content through the prism of various inquiries resulting from research, analysis of specialized literature, study of websites and their own professional experiences. The title of the monograph obliged the authors of the chapters and editors to answer the questions posed by the nominative inflection of the noun *security*. The title of the publication captures the dynamics of security and positions its functioning in the human individual as well as in the entire society.

A chapter from the bookstore shelf (addendum) has become a permanent part of the monograph, its purpose being to promote new publications and encourage people to read them. More and more new literature on security sciences hit the book market, and recommenders choose the most valuable ones from among them.

The authors of the chapters conclude their considerations with detailed conclusions. Based on their research and considerations, the scientific editors formulated conclusions that are crucial in the area of gray-eyed security assessed through the prism of security culture. The concepts of science and culture, culture and art have permanently entered the civilizational resources of humanity. Security culture began to be discussed in scientific circles after the Chernobyl disaster (April 26, 1986). This date is crucial and is regarded as the birth of this discipline of science and has the same significance as patient zero in an epidemic.

As the editors of the ninth part of the monograph on security, we are gratified by the breadth of insights provided by the authors of each article. Each chapter added a unique dimension to our understanding of security, covering a wide range of issues and contexts.

The first chapter highlights the importance of raising public awareness of cyber threats and promoting responsible behavior on the Internet. By empowering individuals with the knowledge and tools to protect themselves, we can work together to reduce the prevalence of cyber fraud and other security threats in our increasingly connected world.

The second chapter points out that ensuring the security of personal data protection in Polish organizations is not only a legal requirement, but also a critical

aspect of maintaining customers and stakeholders trust. By implementing appropriate measures, including awareness and training, secure data processing procedures, legal compliance, physical security, incident response plans and regular security audits, organizations can improve their data protection capabilities. Although this comes with challenges such as dealing with complex data protection regulations. Investment in robust data security is essential to protect individual privacy and maintaining organizational integrity.

Chapter three showed that a focus on treatment rather than prevention, fragmentation of care and the limitations in addressing the social determinants of health have contributed to an incomplete model that does not fully meet the needs of patients and communities. Moving forward, there is a clear need for a more holistic approach that prioritizes prevention, emphasizes continuity of care, and considers the wider social and environmental factors that influence health outcomes. By reassessing and refining the current model, health systems can better serve the diverse needs of individuals and communities, ultimately leading to improved health outcomes and a more equitable health care system.

The fourth chapter showed that the safety of social workers in social welfare organizational units is a multi-aspect issue that requires attention and prudent action. While progress has been made in recognizing and responding to the risks social workers face, including the implementation of safety protocols and training, there are still significant challenges to be addressed. These include ensuring appropriate staffing levels, providing ongoing support and resources, and addressing underlying systemic issues that contribute to unsafe working conditions. By putting the safety and wellbeing of social workers first, we can create a more sustainable and effective social care system that better serves both workers and the communities they support.

Chapter five shows that the Polish tax system has a significant impact on the financial security of enterprises in the country. Complicated and burdensome tax rules, including high tax rates and administrative requirements, can pose challenges for businesses, especially small and medium-sized enterprises. These challenges can affect the ability of businesses to grow, invest and create jobs. In the future, reforms are needed to simplify the tax system, reduce administrative burdens and create more favorable conditions for business development and innovation. By addressing these issues, the Polish tax system can better support the financial security and prosperity of businesses in Poland.

The final sixth chapter highlights the role of combating tender crimes, which are an important aspect of ensuring the security and integrity of the public procurement sector. These crimes, including fraud, corruption, and collusion, not only undermine fair competition and transparency, but also destroy public trust and resources. Effectively tackling tender fraud requires a multi-faceted approach, including implementing robust controls, regular monitoring and enforcing relevant laws and regulations. By taking proactive measures to address procurement crime,

stakeholders can promote a safer and more reliable public procurement sector that effectively serves the public interest.

This monograph provides a comprehensive overview of security issues in various fields, offering valuable insights and recommendations for promoting security. We hope this book will be a valuable resource for policymakers, practitioners, and researchers working to improve security outcomes in their fields.

The second meaning of declination with the term magnetic is well known to navigators, surveyors and geographers. Magnetic declination values and the rate of change over time are provided on maps, not only on navigation maps. This monograph is an attempt to produce such a map, with each chapter both measuring and reporting the value of this declination in the range in question. *The goal of the monograph was achieved.*

We would like to thank all the authors for their invaluable contribution and the readers for their interest in this important, multi-faceted and constantly evolving field.

*Jacek Fabisiak
Hanna Sommer
Grzegorz Zakrzewski*

NOTY O AUTORACH

Jerzy Będziński – Prof. dr hab., jest absolwentem Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej (obecnie Akademii Marynarki Wojennej) w Gdyni. Od 2013 r. jest profesorem tytularnym. Obecnie jest profesorem zwyczajnym na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich w Akademii Marynarki Wojennej. Opublikował kilka monografii oraz ponad dwieście artykułów naukowych w periodykach krajowych i zagranicznych, wypromował kilkunastu doktorów oraz recenzował kilkanaście prac doktorskich i habilitacyjnych. Obszar jego zainteresowań: sytuacja polityczno-militarna na Bałtyku, zimna wojna na Bałtyku, bezpieczeństwo morskie państwa oraz bezpieczeństwo międzynarodowe XX i XXI wieku.

Bartosz Błaszczak – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Dyrektor zarządzający Wyższą Szkołą Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu, adiunkt w Dolnośląskiej Szkole Wyższej, Prorektor Dolnośląskiej Szkoły Wyższej we Wrocławiu, Dziekan Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Zastępca Kanclerza Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. Autor licznych artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach poświęconych tematyce bezpieczeństwa. Uczestnik i prelegent licznych ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji naukowych. W kręgu zainteresowań badawczych znajduje się problematyka z obszaru nauk o bezpieczeństwie, szczególnie problem mniejszości narodowych i etnicznych oraz kultury pokoju.

Sławomir Stanisław Dębski – doktor nauk o polityce i administracji. Wykładowca w Akademii Nauk Stosowanych w Grudziądzu. Absolwent: Uniwersytetu Warszawskiego – doktorat Nauki o polityce i administracji; Uniwersytetu Gdańskiego – studia magisterskie w zakresie polityki publicznej i Wyższej Szkoły Społeczno-Ekonomicznej w Gdańsku – studia magisterskie z pedagogiki, absolwent Licencjat Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Absolwent kilku studiów podyplomowych, w tym zarządzanie. Autor lub współautor 75 opracowań naukowych, w tym m.in.: 73 wydań książkowych, monografii naukowych, wydań skryptowych oraz opracowań cyfrowych i ponad 60 artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach polskich i międzynarodowych. Badacz w zakresie nauk społecznych, humanistycznych, ścisłych oraz przyrodniczych, medycznych i o zdrowiu. Inicjator i współorganizator ponad 100 seminariów, konferencji krajowych oraz międzynarodowych. Promotor 300 prac dyplomowych. Członek i założyciel kilku Rad Naukowych i Towarzystw Naukowych w Polsce oraz za granicą, inicjator, członek i założyciel kilku redakcji czasopism naukowych, a także aktywny działacz społeczny. Posiadacz wielu certyfikatów i uprawnień.

Jacek Fabisiak – dr hab. inż. profesor Akademii Marynarki Wojennej. Absolwent Wydziału Chemii i Fizyki Technicznej Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie. W roku 2007 uzyskał stopień naukowy doktora nauk chemicznych, a w 2019 roku stopień doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie nauki o bezpieczeństwie. Specjalizuje się w obszarze bezpieczeństwa ekologicznego, w szczególności środowiska morskiego. Główne jego zainteresowania badawcze ukierunkowane są na substancje toksyczne i niebezpieczne w środowisku morskim, w szczególności zatopioną broń chemiczną i konwencjonalną, skażenie promieniotwórcze i ochronę radiologiczną, ochronę przed skażeniami bojowymi środkami trującymi oraz broń masowego rażenia. W ramach działalności naukowej dotychczas uczestniczył w ponad 20 projektach badawczych i badawczo-rozwojowych, zarówno krajowych jak i międzynarodowych, pełniąc w kilku funkcje kierownika. Jest autorem lub współautorem ponad 50 artykułów naukowych, z których kilkanaście opublikowano w renomowanych czasopismach zagranicznych. Jest także autorem lub współautorem kilku monografii naukowych, a także szeregu ekspertyz naukowych. Jest członkiem wielu grup roboczych i eksperckich krajowych i międzynarodowych, głównie rozwiązujących problemy zagrożeń środowiska morskiego.

Paulina Kowalska – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Absolwentka Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego. Tytuł zawodowy magistra politologii otrzymała w 2007 r. Studia ukończyła z wyróżnieniem. Wykształcenie politologiczne wzbogaciła dwiema specjalizacjami: administracja oraz zarządzanie i marketing polityczny. W 2011 r. obroniła rozprawę doktorską na temat: *Działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz ochrony praw człowieka na przełomie XX i XXI wieku*. Obecnie studentka V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego. Wieloletnia wykładowczyni akademicka, związana głównie ze szczecińskim środowiskiem akademickim. Doświadczenie zawodowe zdobyła w sektorze publicznym jako pracownik sądowy w dziale windykacji należności. Obecnie zatrudniona w Wyższej Szkole Bezpieczeństwa WNS w Koszalinie, gdzie pełni funkcję dziekana wydziału. Zainteresowania to: prawo karne materialne, postępowanie karne, profilowanie psychologiczne sprawców przestępstw, praktyczne i teoretyczne aspekty procesu karnego, wybrane elementy prawa Unii Europejskiej. Prowadzi zajęcia dydaktyczne m.in. z przedmiotów: ochrona własności intelektualnej, psychologia społeczna, podstawy prawa karnego materialnego.

Irena Malinowska – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce – ekspert w dziedzinie bezpieczeństwa państwa. Pełnomocnik Rektora ds. umiędzynarodowienia Wyższej Szkoły Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu. Oficer Policji w stanie spoczynku – służba w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Gdańsku, Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, Centrum Dowodzenia Operacji Policyjnych w Legionowie oraz w Centralnym Biurze Śledczym Policji. Wieloletni wykładowca akademicki, prowadzone przedmioty: administracja publiczna, systemy

i instytucje bezpieczeństwa wewnętrznego, zarządzanie bezpieczeństwem publicznym w Polsce i na świecie, taktyka zwalczania przestępczości gospodarczej i kryminalnej, taktyki i techniki mediacji i negocjacji, audyt i kontrola w bezpieczeństwie, bezpieczeństwo wewnętrzne w UE, metodologia badań o bezpieczeństwie, wiktymologia i kryminologia. Autorka ponad 100 publikacji naukowych, w tym monografii w obszarach: bezpieczeństwa państwa, kryminologii, zorganizowanej przestępczości kryminalnej, migracji ludności, handlu ludźmi, wspólnych zespołów dochodzeniowo-śledczych (JIT), tożsamości kulturowej.

Jarosław Michalak – dr hab. w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauk o bezpieczeństwie. Jest pracownikiem naukowym Katedry Bezpieczeństwa Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni zatrudnionym na stanowisku profesora uczelni. W 1992 ukończył studia wojskowe w Akademii Marynarki Wojennej. Po dwuletniej służbie na okrętach rozpoczął pracę naukową w Akademii Marynarki Wojennej. W 2006 uzyskał stopień naukowy doktora, a w roku 2019 stopień doktora habilitowanego. Od ponad 25 lat zajmuje się problematyką powojennej amunicji chemicznej zatopionej w Morzu Bałtyckim, instytucjami odpowiedzialnymi za reagowanie w sytuacjach kryzysowych, wsparciem ich procesów decyzyjnych, modelowaniem samego procesu podejmowania decyzji, a także problematyką obrony cywilnej i ochrony ludności. Jest konsultantem PSP w Gdyni ds. broni chemicznej zatopionej w Morzu Bałtyckim. Jest autorem i współautorem monografii, artykułów i książek popularno-naukowych, których problematyka ukierunkowana jest głównie na wyzwania jakie dla bezpieczeństwa morskiego państwa niesie zatopienie amunicji chemicznej oraz na ochronę ludności cywilnej w sytuacjach kryzysowych i zagrożeniach militarnych. Ponadto jest uczestnikiem międzynarodowych projektów badawczych poświęconych zatopionej amunicji chemicznej oraz krajowych projektów z zakresu bezpieczeństwa ludności.

Ewelina Reczek – doktor nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Stopień naukowy uzyskany na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. Adiunkt na Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Ukończone studia magisterskie o specjalności *Resocjalizacja i profilaktyka społeczna* na Uniwersytecie Humanistyczno – Przyrodniczym im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. Wykształcenie zostało uzupełnione o ukończone studia licencjackie, o specjalności: *Praca socjalna* oraz studia podyplomowe o specjalności: *Administracja*. Sądowy kurator społeczny przy Sądzie Rejonowym w Jaśle, Wydział II Karny. Specjalista pracy socjalnej. Przewodnicząca Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Uczestnik i prelegent konferencji ogólnopolskich i międzynarodowych. W swoich publikacjach naukowych oraz wystąpieniach konferencyjnych zajmuje się przede wszystkim zagadnieniami z zakresu pedagogiki rodziny, pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, pomocy społecznej, wsparcia

społecznego, przemocy w rodzinie, bezpieczeństwa i resocjalizacji. Zainteresowania naukowo-badawcze mieszczą się w szeroko pojętym obszarze pracy socjalnej, pedagogiki społecznej, patologiiach społecznych oraz resocjalizacji.

Krzysztof Rokiciński – komandor w stanie spoczynku, profesor doktor habilitowany nauk społecznych, pracownik dydaktyczny Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Służył na różnych stanowiskach służbowych w jednostkach liniowych oraz szkolnictwie Marynarki Wojennej. Po promocji oficerskiej pełnił służbę na okrętach rakietowych ORP „Gdynia”, ORP „Rolnik”, wieńcząc ją stanowiskiem dowódcy okrętu ORP „Metalowiec”. W latach 200-2002 ukończył studia na Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu. Po przejściu do szkolnictwa wojskowego był prodziekanem i dziekanem WDiOM. Autor i współautor kilkunastu pozycji zwartych i blisko 200 artykułów z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa morskiego państwa i wykorzystania sił morskich.

Jakub Skowroński – magister prawa, absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, w trakcie przygotowania rozprawy doktorskiej. Absolwent studiów podyplomowych z zakresu Prawa Zamówień Publicznych na Akademii Lipińskiego w Kielcach. Autor publikacji naukowych oraz prelegent na konferencjach naukowych z zakresu prawa karnego oraz bezpieczeństwa i przestępczości w obrocie gospodarczym i finansowym.

Hanna Sommer – doktor nauk humanistycznych w zakresie socjologii (socjologia organizacji i zarządzania). Stopień naukowy doktora uzyskany na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Ukończone studia podyplomowe w zakresie *Public relations w badaniach naukowych*. Pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej. Autorka ponad 90 artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach oraz monografii opublikowanych w kraju i za granicą. Uczestniczka i prelegentka licznych konferencji ogólnopolskich, międzynarodowych, zagranicznych oraz kongresów i sympozjów naukowych. W kręgu zainteresowań naukowo-badawczych znajduje się socjologia organizacji i zarządzania, komunikacja społeczna, techniki negocjacyjne, Public Relations. Od kilku lat specjalizuje się w szeroko rozumianym bezpieczeństwie. Kierunek badań naukowych to kultura bezpieczeństwa.

Elżbieta Ważna – doktor nauk ekonomicznych w zakresie finansów. Absolwentka Politechniki Rzeszowskiej im. Ignacego Łukasiewicza. Pracę doktorską obroniła w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Z finansami związana również w swojej pracy zawodowej. Od 20 lat wykonuje zawód księgowej. Specjalista w zakresie marketingu, zarządzania, finansów, finansów publicznych i bankowości. Wykładowca z wieloletnim doświadczeniem, autorka 30 publikacji krajowych i międzynarodowych o tematyce finansów publicznych, rynków finansowych,

ubezpieczeń, rynku finansowego w Polsce. Uczestniczka wielu międzynarodowych konferencji naukowych.

Zbigniew Witaszek – doktor nauk ekonomicznych, wieloletni pracownik dydaktyczno-naukowy Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni, Instytutu Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku, Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego Szczecińskiej Szkoły Wyższej Collegium Balticum a obecnie wykładowca Wydziału Nauk Społecznych Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu. W pracy naukowej koncentruje się na problemach różnych dziedzin bezpieczeństwa m.in. bezpieczeństwa ekonomicznego, społecznego, demograficznego, ekologicznego, zarządzania kryzysowego. Autor licznych artykułów naukowych i rozdziałów monografii oraz uczestnik licznych konferencji krajowych i międzynarodowych.

Grzegorz Zakrzewski – komandor w stanie spoczynku, dr inż. profesor Pomorskiej Szkoły Wyższej. Stopień naukowy doktora nauk rolniczych w dyscyplinie kształtowanie środowiska uzyskał na Wydziale Melioracji i Inżynierii Środowiska Akademii Rolniczej we Wrocławiu w 1998r. Jest absolwentem Wyższej Szkoły Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte, gdzie uzyskał tytuł magistra inżyniera nawigacji w 1980 roku. Wykształcenie wzbogacił, kończąc 1991 r. Akademię Rolniczo-Techniczną w Olsztynie na Wydziale Geodezji i Urządzeń Rolnych uzyskując tytuł magistra inżyniera geodezji i urządzeń rolnych. Studia podyplomowe ukończył w 1993 r. w Akademii Techniczno-Rolniczej im. J.J. Śniadeckich w Bydgoszczy na Wydziale Budownictwa. Jest autorem i współautorem ponad 50 artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach oraz monografii z zakresu szeroko rozumianego bezpieczeństwa, członek komitetów naukowych i organizacyjnych kongresów, międzynarodowych i ogólnopolskich konferencji naukowych. W kręgu jego zainteresowań naukowo-badawczych znajdują się; nadzorowanie i koordynowanie wykonawstwa, badań i prac związanych z oddziaływaniem czynnika ludzkiego na środowisko pracy człowieka, monitorowanie i analizowanie potrzeb możliwości i rozwoju zaplecza technicznego-logistycznego, w aspekcie planowej działalności gospodarczej i nieplanowanych działań destrukcyjnych, jakie mogą wywołać siły natury i człowiek.

NOTY O KONSULTANTACH

Edyta Łońska – dr, absolwentka oceanografii na Wydziale Oceanografii i Geografii Uniwersytetu Gdańskiego. W roku 2008 uzyskała stopień doktora nauk o Ziemi w zakresie oceanologii. Dysertacja doktorska była zwieńczeniem pracy nad „Specyfiką funkcjonowania *Copepoda* w nerytycznych rejonach Antarktyki (Zatoce Admiralicji), ze szczególnym uwzględnieniem rodziny *Clausocalanidae*”. Od 20 lat zatrudniona jest w Akademii Marynarki Wojennej. W latach 2016-2019 kierownik Zakładu Ochrony Środowiska i Obrony przed Bronią Masowego Rażenia na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej. Od 2019 roku kierownik Zakładu Bezpieczeństwa Państwa na WDiOM AMW. Główne jej zainteresowania badawcze ukierunkowane są na zagrożenia ekologiczne Morza Bałtyckiego oraz bezpieczeństwo ekologiczne państwa, ponadto zajmuje się również zagrożeniami wynikającymi z obecności substancji toksycznych i trucizn w amunicji chemicznej zatopionej w środowisku morskim. W ramach działalności naukowej dotychczas uczestniczyła w ponad 10 projektach badawczych i badawczo-rozwojowych, zarówno krajowych jak i międzynarodowych. Dr Edyta Łońska jest autorem kilkunastu artykułów naukowych których kilka zostało opublikowanych w wysoko punktowanych czasopismach międzynarodowych. Jest też autorem lub współautorem rozdziałów w monografiach wieloautorских oraz opracowań w ramach projektów i grantów badawczych. Jest też promotorem licznych prac magisterskich i licencjackich oraz promotorem pomocniczym prac doktorskich. Współorganizatorka i uczestniczka konferencji ogólnopolskich oraz międzynarodowych. Brała udział w pracach grupy roboczej HELCOM Submerged, była też członkiem zespołów badawczych oceniających zagrożenia wynikające z obecności zatopionej w morzu amunicji chemicznej i konwencjonalnej oraz badających procesy korozyjne zatopionej amunicji w ramach projektów DAIMON (Decision Aid for Marine Munitions) oraz DAIMON 2 (Decision Aid for Marine Munitions: Practical Application), finansowanych w ramach programów INTERREG Baltic Sea Region. Członek Rady Dyscypliny Naukowej nauki o bezpieczeństwie Akademii Marynarki Wojennej. Członek Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. W 2020 roku została wyróżniona zespołową nagrodą rektora I stopnia za osiągnięcia w działalności naukowej w dziedzinie nauk społecznych.

Bartłomiej Pączek – kmdr dr hab., Dziekan Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni. Jego działalność naukowa koncentruje się wokół roli sił morskich w systemie bezpieczeństwa państwa oraz teorii i praktyki dowodzenia tymi siłami. W roku 2011 obronił rozprawę doktor-

ską, a w roku 2019 uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Dorobek naukowy to szereg artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach, redakcji naukowych monografii wieloautorskich, artykułów popularnonaukowych, referatów konferencyjnych, i prac naukowo-badawczych. Jest organizatorem konferencji naukowych o zasięgu krajowym i międzynarodowym, poświęconych problematyce bezpieczeństwa i obronności na kontynencie europejskim oraz w rejonie Bliskiego Wschodu. Jest także uczestnikiem projektów badawczych o zasięgu międzynarodowym. Kierował m.in. międzynarodowym zespołem naukowców w ramach realizacji projektu CHEMSEA – Chemical Munitions Search and Assessment (projekt realizowany w ramach Baltic Sea Region Strategy, współfinansowany z programu Baltic Sea Region Programme 2007 - 2013), gdzie pełnił funkcję lidera pakietu zadaniowego (Workpackage Leader), oraz członka Komitetu Sterującego. Kierował także pracami zespołu międzynarodowego w projekcie DAIMON – Decision Aid for Munitions Management (projekt realizowany w ramach programu Interreg Baltic Sea Region 2014-2020). Jest popularyzatorem tematyki bezpieczeństwa morskiego i bezpieczeństwa morskiego państwa, pełniąc funkcję redaktora naukowego zeszytów naukowych Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich – „Rocznika Bezpieczeństwa Morskiego”, a także działając na forum organizacji społecznych: Ligi Morskiej i Rzecznej oraz Polskiego Towarzystwa Nautologicznego.

Jarosław Teska – dr hab. prof. AMW, Absolwent Wyższej Szkoły Oficerskiej Służb Kwatermistrzowskich oraz Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Ukończył studia podyplomowe Zamówienia publiczne w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej, Zarządzanie projektem badawczym w Wyższej Szkole Bankowej oraz Zamówienia publiczne na Uniwersytecie Gdańskim. W 1999 roku uzyskał tytuł doktora, w Akademii Obrony Narodowej, w dyscyplinie nauk wojskowych. W 2014 roku obronił rozprawę habilitacyjną, na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej, uzyskując tytuł doktora habilitowanego nauk o bezpieczeństwie. W latach 1992-1996 był szefem zaopatrzenia żywnościowego w 41 pułku lotnictwa myśliwskiego w Malborku. Następnie pełnił służbę na różnych stanowiskach począwszy od adiunkta w Akademii Marynarki Wojennej, poprzez dyrektora Instytutu Bezpieczeństwa Narodowego i Dziekana Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich aż do Prorektora ds. Kształcenia i Studenckich. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Naukowo zajmuje się ekonomią sektora publicznego, w szczególności bezpieczeństwem ekonomicznym państwa oraz wydatkami publicznymi. Jest autorem około 100 publikacji naukowych, popularno-naukowych i opinii. Wielokrotnie wyróżniany i odznaczany, m.in. Medalem Komisji Edukacji Narodowej (2011). Krzyżem Morskim (2019), oraz wieloma medalami resortowymi, okolicznościowymi oraz nagrodami Rektora II stopnia za osiągnięcia naukowe.

Tomasz Kostecki – kmdr por. dr – adiunkt na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich, Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni. Absolwent Wojskowej Akademii Technicznej. Ukończył również studia podyplomowe na Politechnice Gdańskiej na kierunku prawno-menadżerskim oraz na Akademii Obrony Narodowej z zakresu bezpieczeństwa państwa. Stopień naukowy doktora uzyskał na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich, Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni. Główny obszar zainteresowań to nauki o bezpieczeństwie, zarządzanie kryzysowe oraz gromadzenie i szkolenie rezerw osobowych na potrzeby Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Wojciech Sokolowski – doktor nauk społecznych z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Absolwent Wydziału Mechanicznego Wojskowej Akademii Technicznej i Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Marynarki Wojennej. Autor kilkudziesięciu artykułów naukowych, rozdziałów w monografiach wieloautorskich oraz opracowań w ramach projektów i grantów badawczych. Współorganizator, uczestnik i prelegent podczas licznych konferencji ogólnopolskich oraz międzynarodowych kongresów i sympozjów naukowych. Obecnie prodziekan ds. kształcenia, studenckich i doktorantów Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej. W kręgu zainteresowań naukowo-badawczych znajduje się problematyka z obszaru nauk o bezpieczeństwie, szczególnie cyberbezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe oraz nauk o zarządzaniu i jakości, tj. szeroko rozumiana logistyka rynkowa i wojskowa.

Z wydawniczej półki polecam:

Recenzja książki pt. *Szaleństwo i chwała. wojna polityczna pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Rosją 1945-2020*.

Szanowni Państwo.

W Polsce w 2020 roku dzięki wydawnictwu Dom Wydawniczy Rebis w Poznaniu, ukazała się wspomniana książka. Autorem jej jest Tim Weiner, laureat National Book Award a Nagrody Pulitzera. Jest on reporterem „New York Timesa”, od lat zajmującym się amerykańskim wywiadem. Był aktywnym obserwatorem i analitykiem operacji CIA, prowadzonych m.in. w Afganistanie. Warto wspomnieć, że wspomniane wydawnictwo, wydało autorstwa Tima Weinerja *Dziedzictwo popiołów. Historia CIA* oraz książkę *Wrogowie. Historia FBI*.

Od zakończenia II wojny światowej Stany Zjednoczone i Związek Radziecki (Rosja) walczyły, walczą i będą walczyć o dominację nad światem. Dziś ten układ ma inny kształt, a mianowicie do wspomnianych dwóch hegemonów światowych, dołączył trzeci hegemon, a mianowicie Chińska Republika Ludowa.

Z końcem XX wieku, po prawie 50 latach od zakończenia najstraszliwszej wojny w dziejach ludzkości, Stanom Zjednoczonym oraz pozostałym państwom demokratycznym (głównie Europy Zachodniej) i zmianom w ZSRR, udało się doprowadzić do zakończenia zimnej wojny. Nie można zapominać, o procesach jakie zaszły w ZSRR po dojściu do władzy Michaiła Gorbaczowa, o czym wielu analityków sytuacji międzynarodowej nie chce pamiętać. Jest takie powiedzenie, jeśli masz krótką pamięć, to powinieneś mieć długi ołówek. Ono jest ponadczasowe.

Niestety, błędy popełnione przez administrację amerykańską w stosunku do Rosji, doprowadziły do ponownego zagrożenia bezpieczeństwa międzynarodowego. Okazuje się, że w tych nowych zmaganiach pomiędzy wielkimi tego świata, nie uczestniczą armie, floty wojenne, czy też broń jądrowa. Walkę toczy się przy wykorzystaniu broni politycznej. „Wojna polityczna jest metodą, za której pomocą państwa demonstrują swą siłę i osłabiają wroga bez odpalania rakiet czy wysyłania wojska” (s. 11).

Celem skutecznego realizowania tej metody, niezbędne są środki wywiadowcze i dyplomatyczne, wykorzystujące tajne operacje do zastosowania oraz umiejętnego zgrania tych instrumentów przez przywódcę danego kraju.

Biorąc pod uwagę historię działania wywiadów w tych dwóch państwach (USA, Rosja), dzieje rosyjskiego (radzieckiego) wywiadu są zdecydowanie dłuższe. Wynika to z prostej przyczyny. Rosja dłużej funkcjonuje jako państwo na mapie świata. Już w XVI wieku, gdy carem był Iwan Groźny rozpoczęło się tworzenie takiej instytucji jak wywiad wewnętrzny (szpiegostwo). Kolejni carowie Piotr Wielki i Katarzyna II zdawali sobie sprawę ze znaczenia tej instytucji i skutecznie

ją rozbudowali. Car Aleksander I nie tylko rozbudował wywiad zagraniczny, ale powiązał go z wojskiem. Wynikało to z wydarzeń jakie miały miejsce na kontynencie europejskim. Były nimi wojny toczone przez Napoleona Bonaparte, który również uderzył na Rosję (22.06.1812 r.) i ją przegrał.

W 1881 roku została utworzona instytucja pod nazwą Ochrańca, która działała nie tylko na terytorium Cesarstwa Rosyjskiego, ale także na terenie dawnego Królestwa Polskiego, które w XIX wieku stało się Gubernią (Nadwiślański Kraj). Funkcjonowanie jej zakończyło się wraz z rewolucją bolszewicką w Rosji. W jej miejsce Lenin powołał Wszechrosyjską Komisję Nadzwyczajną do Walki z Kontrrewolucją i Sabotażem-WCzk, zwaną Czeka. Po śmierci Stalina przemianowano ją na Komitet Bezpieczeństwa Państwowego, czyli KGB.

Stany Zjednoczone wywiad budowały od XIX wieku, kiedy podjęły decyzję o rozwinięciu wpływów na południowej półkuli, a także na Dalekim Wschodzie (Japonia i Chiny). Rozwój tej instytucji rozpoczął się na większą skalę po pierwszej wojnie, a II wojna światowa przypieczętowała słuszność istnienia tych instytucji (cywilnych i wojskowych).

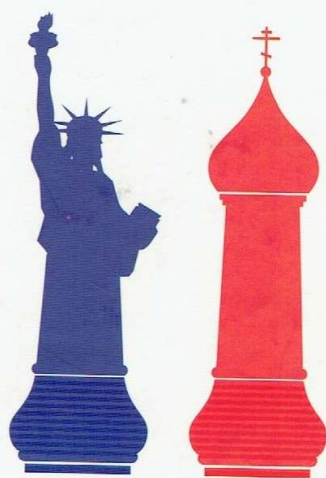
Zakończenie wojny oraz wygenerowanie zimnej wojny, doprowadziło do powstania w 1947 roku wysoko specjalistycznej instytucji wywiadu amerykańskiego. Była to Centralna Agencja Wywiadowcza (CIA). W początkowym okresie liczyła ona 200 pracowników, a w kolejnych 5 latach rozrosła się do ponad 1000 pracowników (dane oficjalne). Dziś tych danych żadne służby nie publikują (chyba, że Polska po 2015 r.)

Pierwszym sprawdzieniem operatywności działania CIA był rok 1948, kiedy to podjęto próbę skutecznego odsunięcia komunistów od władzy we Włoszech. „Oficerowie CIA w czterogwiazdkowych rzymskich hotelach przekazywali walizki z pieniędzmi kandydatom oraz wtajemniczonym w politykę księżom katolickim” (s. 34). Podobne działania miały miejsce we Francji. „Operację tę zorganizowano w kilka tygodni, dostarczając pieniądze organizacjom robotniczym we Francji i we Włoszech oraz gangsterom, którzy zajmowali się perswazją” (s. 37). To nie wszystko, „W ciągu dekady, kiedy Frank Wisner – szef amerykańskich tajnych operacji CIA, kierował najzuchwalszymi amerykańskimi operacjami wojny politycznej, zaszczerpił swoim podwładnym przeświadczenie, że są amerykańskimi templariuszami. Mogą ustanawiać i obalać prezydentów i królów, premierów i partie polityczne na całym świecie. Mogli kupować lub wynajmować lojalność generałów, dyktatorów, arcyszpiegów, ministrów bezpieczeństwa wewnętrznego, przywódców związkowych i wydawców” (s. 39).

Sowieci robili to samo: „W KGB kształtowała się doktryna głosząca, że wojna pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Związkiem Radzieckim zostanie stosowana i wygrana na polach bitew Trzeciego Świata. [...] Najważniejszym punktem planu było wykorzystanie ruchów narodowowyzwoleńczych rodzących się w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej” (s. 84).

SZALEŃSTWO I CHWAŁA

WOJNA POLITYCZNA POMIĘDZY
STANAMI ZJEDNOCZONYMI A ROSJĄ
1945-2020

Tim Weiner

LAUREAT NATIONAL BOOK AWARD
I NAGRODY PULITZERA

To tylko niektóre fragmenty ekscytującej książki Tima Weinera. Dzięki niemu wchodzimy za zamknięte drzwi gabinetów tajemniczych instytucji, jakimi są CIA i KGB. To one były i są bezwzględne w działaniach podejmowanych w wielu miejscach na kuli ziemskiej. Charakteryzują się one bezwzględnością. Dotyczyło to również zrywów wolnościowych w NRD w 1953 r, czy też wydarzeń w Polsce i Węgrzech w 1956 roku, gdzie działania KGB i jej poprzedniczki, były prowadzone. Dzięki dokumentom archiwalnym odtajnionym w XXI wieku, autor mógł te działania przybliżyć. Także akcje CIA w Kongu w latach 60., czy też ogromne zaangażowanie w działania Radia Wolna Europa. Dowiadujemy się o wspieraniu „Solidarności” w Polsce, mechanizmach dotyczących upadku muru berlińskiego, czy też pojawieniu się na scenie politycznej Władimira Putina. Pokazuje wykorzystywanie internetu przez rosyjskie służby specjalne do wywarcia wpływu na amerykańskie wybory prezydenckie w 2016 roku.

Dzięki tym informacjom, możemy zobaczyć, jak toczyła i toczy się polityczna walka pomiędzy tymi dwoma państwami. Jedna, jak i druga strona, wykorzystuje wszelkie możliwe instrumenty, narzędzia itp. celem osiągnięcia zamierzonych efektów. Niestety nie jest to bezkrwawa wojna. Straty ludzkie się pojawiają na większą lub mniejszą skalę, ale są.

Polecam Państwu tę książkę. Pozwoli ona zrozumieć, jak budowano i w dalszym ciągu buduje się wpływy polityczne na świecie. Niestety wszyscy o tym wiedzą i to akceptują i co najgorsze jedni, jak i drudzy mówią o demokracji i humanitaryzmie.

Prof. dr hab. Jerzy Będźmirowski

Z wydawniczej półki polecam:

W 2023 roku nakładem Wydawnictwa Akademickiego AMW ukazała się pozycja autorstwa komandora porucznika dr. Rafała Miętkiewicza (nauki społeczne – nauki o bezpieczeństwie) zatytułowana „*Systemy autonomiczne w działaniach na morzu*”.

Przyznam, że z wielkim zainteresowaniem zabrałem się do lektury tej monografii. Podniesiony w niej problem nie jest nowy, gdyż takowe systemy były już wykorzystywane w I wojnie światowej, ale ich burzliwy rozwój nastąpił praktycznie w dwóch ostatnich dekadach. Moje doświadczenie naukowe i zawodowe, dało aż nadto przykładów w odniesieniu do „cudownych broni”, które miały zrewolucjonizować prowadzenie wojny, a obecnie niektóre z nich stanowią tylko zapomniane koncepcje. Zadałem więc sobie pytanie: „Jaką przyszłość mają systemy, w pewnym zakresie niezależne od woli operatora, w działaniach na morzu?”. Bodźcem do sformułowania takiego problemu była na pewno aktualna sytuacja na Ukrainie i na Morzu Czerwonym w kontekście zastosowania systemów autonomicznych (dronów nawodnych), która w znacznej mierze weryfikuje możliwe hipotezy, które można tu postawić.

Bez wątpienia Autor występuje tu jako ekspert, który od wielu lat zajmuje się tematyką wykorzystania systemów autonomicznych w działaniach na morzu w kontekście zwalczania aktualnych i przyszłych zagrożeń w tym zakresie. Jego doświadczenie zawodowe nabyte w służbie liniowej jako dowódca okrętu, a następnie pogłębione akademickim, w postaci licznych publikacji, wynikami prac, projektów, w tym międzynarodowych, co powoduje, że jego rozważania są wyważone i umocowane racjonalnie w zakresie podnoszonego problemu. Po lekturze niniejszej monografii przyznaję, że w tym zakresie się nie zawiodłem i Autor w sposób rzeczowy i wyważony dokonał racjonalnej analizy problemu, a ja uzyskałem odpowiedź na nurtujące mnie pytanie postawione w poprzednim akapicie.

Z czystym sumieniem pozwolę sobie więc zawrzeć dalszą jej ocenę poniżej.

Układ przedstawionych treści odpowiada heurystycznie analizowanym zagadnieniom poprzez badanie związków przyczynowo-skutkowych badanych zagadnień i racjonalnie prowadzi Czytelnika przez meandry tego złożonego problemu.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów.

Rozdział pierwszy jest swoistą bazą pojęciową, gdzie Autor przede wszystkim usystematyzował obszar badań pod względem definicyjnym, przez co dalsze treści są przez to jasne i klarowne. Ponadto dokonał analizy głównych obszarów rozwoju platform autonomicznych, jak i tendencji towarzyszących wzrastającej roli statków autonomicznych w perspektywie nadchodzących dekad. Wiele miejsca poświęcił na rozważania dotyczące odmiennego podejścia do poziomów autonomiczności definiowanych w środowiskach cywilnych i wojskowych. Scharak-

teryzowane zostały kluczowe czynniki determinujące przyszłe zastosowania technologii autonomicznej na czele ze sztuczną inteligencją, czy tworzeniem formacji platform autonomicznych w postaci ławic i rojów, jak i architektury systemowej obejmującej jednostki operujące w domenie nawodnej, podwodnej i powietrznej. Dostrzegając wielokierunkowy rozwój nowoczesnych technologii autonomicznych, Autor przybliży obszary wykorzystania morskich systemów autonomicznych w żegludze morskiej, nauce czy eksploatacji zasobów morza oraz innym formom aktywności ludzkiej na morzach i oceanach. Głównym obszarem zainteresowania pozostają jednak obszary bezpieczeństwa i obronności oraz możliwości prezentowane przez platformy nawodne, podwodne, powietrzne, biomimetyczne oraz hybrydowe (wielostanowe) w zakresie rozwoju zdolności współczesnych sił morskich. Monografia jest pierwszym w Polsce opracowaniem o tak kompleksowym podejściu do problematyki wykorzystania nowoczesnych technologii w działaniach na morzu.

W kontekście narodowym, uważam, że bezwzględnie wartością dodaną jest spojrzenie na problem w warunkach nadmorskiego położenia Polski, co nabiera szczególnego znaczenia w aktualnej sytuacji bezpieczeństwa międzynarodowego i jest treścią rozdziału drugiego. Naturalną konsekwencją są rozważania zamieszczone w rozdziale drugim, gdzie Autor nakreśla w różnych kontekstach ramy środowiskowe, determinujące możliwości i ograniczenia wykorzystania systemów autonomicznych na Morzu Bałtyckim. Przyjmuje tu założenia związane z bezpośrednim odniesieniem podejmowanej tematyki do kwestii narodowych, a w tym analizuje specyfikę polskich obszarów morskich jako przestrzeni wykorzystania technologii autonomicznych na rzecz budowania bezpieczeństwa morskiego państwa, specyfikując obiekty infrastruktury o szczególnym znaczeniu dla funkcjonowania państwa. Rozdział ten przedstawia znaczenie aktualnie realizowanych na wybrzeżu oraz akwenach morskich, jak i przyszłych, strategicznych projektów energetycznych, w odniesieniu do których dokonał charakterystyki warunków środowiskowych, geograficznych, klimatycznych oraz hydrometeorologicznych i hydrologicznych Morza Bałtyckiego, w kontekście identyfikacji czynników odpowiadających za możliwości wykorzystania morskich systemów autonomicznych na Bałtyku.

Pierwszy i drugi rozdział stanowią teoretyczną podstawę podjętych badań, a trzeci jest analizą aktualnej sytuacji w tym zakresie. Został w nim zidentyfikowany zbiór aktualnych oraz przyszłych zagrożeń będących pochodną dynamicznej sytuacji bezpieczeństwa międzynarodowego, w tym w odniesieniu do środowiska bezpieczeństwa Morza Bałtyckiego. Autor słusznie przedstawił tu wyzwania związane z prowadzeniem działań na morzu wynikające z litoralnego (przybrzeżnego) charakteru akwenów operacji, w tym zagrożeń kreowanych przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii, w tym autonomicznych. Szeroko została omówiona w tym zakresie polityka Federacji Rosyjskiej, przekładająca się bezpośrednio na rosyjskie zdolności antidostępowe w Obwodzie Królewieckim. Stosując metodę porównania, autor podjął próbę omówienia działań prowadzonych przez Rosję

przeciwko sąsiednim krajom na akwenach Morza Bałtyckiego oraz Morza Czarnego i Azowskiego. Rozdział zawiera także pierwsze wnioski z konfliktu Rosji z Ukrainą z lat 2022/2023 w odniesieniu do obszarów morskich. Są one nieco fragmentaryczne, ale wynika to i z nadmiaru i z braku informacji na ten temat na tle wojny informacyjnej prowadzonej przez strony konfliktu. Moim zdaniem ten sposób przedstawienia wydarzeń zasługuje na bardzo pozytywne podkreślenie, gdyż Autor nie włączył się w ten sposób ani do chóru apologetów, ani przeciwników stron konfliktu, tak często kreujących życzeniowo rzeczywiste możliwości i ograniczenia w tym zakresie, a przez to w kontekście naukowym wypaczając problem, a dążył do wyważonego, eksperckiego wykrywania i łączenia faktów, co bez wątpienia bardzo podnosi wartość merytoryczną monografii.

W rozdziale czwartym podjęte zostały rozważania nad miejscem Marynarki Wojennej w systemie bezpieczeństwa państwa. Nie brak tu odwołań do celów strategicznych wynikających z polityki morskiej państwa i znaczenia zrównoważonych sił morskich, jako narzędzia osiągnięcia jej celów. Autor podjął także próbę scharakteryzowania aktualnego stanu Marynarki Wojennej pod względem reprezentowanego potencjału okrętowego, jak i adekwatności jej struktur w odniesieniu do zadań oraz rejonów geograficznych ich realizacji. Rozdział ten jest obszarem dyskusji nad wykorzystaniem nowoczesnych technologii w kontekście trwającego wzrostu z ich znaczenia w środowisku morskim. Zdefiniowany został pakiet zadań, jakie realizować powinna flota „trzeciej kategorii” państwa średniej wielkości o określonych aspiracjach i potrzebach w obszarze bezpieczeństwa morskiego państwa.

Ostatni rozdział zawiera koncepcję wykorzystania morskich systemów autonomicznych w ramach rozwijania zdolności Marynarki Wojennej. Autor wskazuje także na potencjalne elementy i mechanizmy stanowiące swoiste przeszkody, które w perspektywie mogą wpłynąć na opóźnienia we wdrażaniu nowoczesnych technologii autonomicznych. Analizie poddane zostały możliwości wykorzystania systemów autonomicznych w działaniach nawodnych, elementach działań podwodnych oraz prowadzonych nad akwenami morskimi, sił specjalnych, a także szerokiego spektrum działań dodatkowych realizowanych w wielu formach. Przedstawione zostały aspekty wynikające z potrzeby wdrożenia rozwiązań sieciocentrycznych, jako niezbędnych dla efektywnego wykorzystania potencjału technologii autonomicznych. Powyższe jest warunkiem sprostania wyzwaniom współczesnej oraz przyszłej przestrzeni działań.

Uważam, że najistotniejszą częścią każdej monografii są wyniki jej badań zawarte w zakończeniu i temu chciałbym poświęcić nieco uwagi, gdyż stanowią one kwintesencję każdej pracy.

Pozwolę sobie najpierw na analizę oceny Autora w odniesieniu do stanu obecnego, jak i przyszłości. Podkreśla on, że obecne i perspektywiczne zdolności systemów autonomicznych, jak i przewidywane kierunki ich dalszego rozwoju, wskazują na rosnącą rolę tych środków w działaniach na morzu, z czym należy się

jak najbardziej zgodzić. Jednak jednocześnie zastrzega, że początkowo będą realizowały proste misje w rejonach litoralnych, by wraz z biegiem czasu zwiększać zasięg oraz zakres działania, co wymaga systematycznego i racjonalnego rozwoju, zarówno w odniesieniu do samych technologii, jak i koncepcji oraz sposobów (metod) ich wykorzystania.

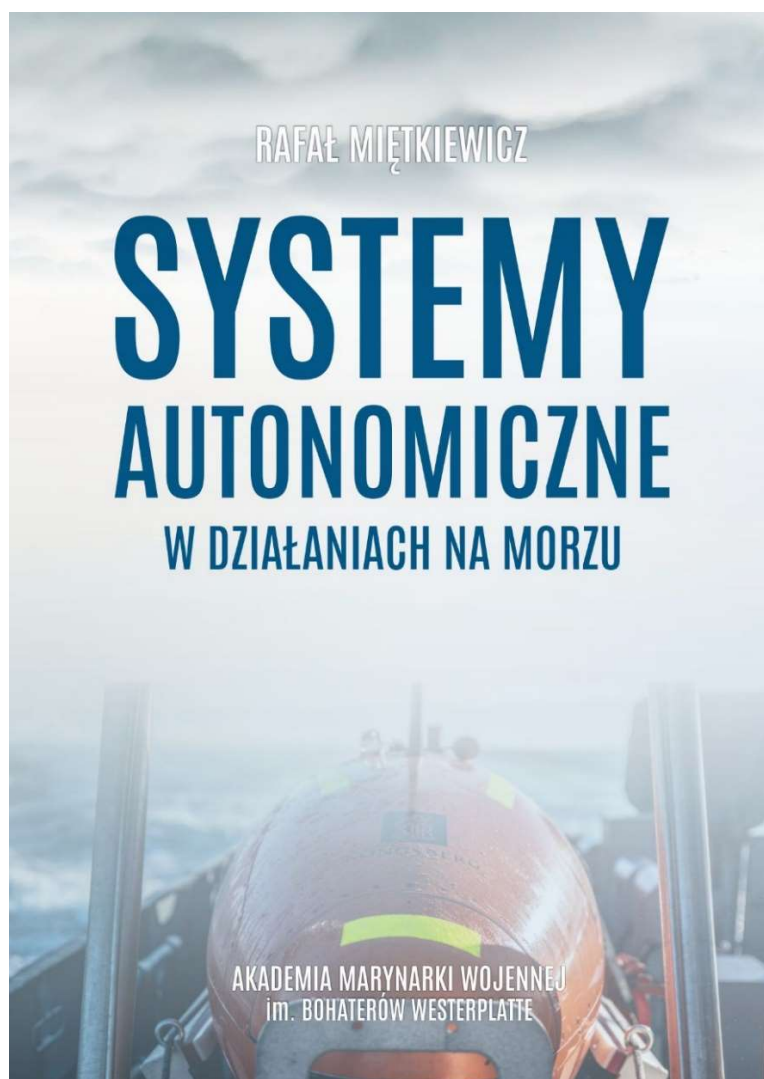
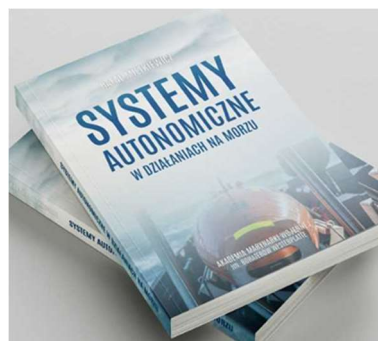
W pełni zgadzam się z jego konkluzją, że masowe pojawienie się na polu walki systemów autonomicznych wraz ze wzrostem skali i dynamiki ich działania, natłoku informacji tworzącej swoistą „mgłę”, przekraczają możliwości ludzkiej percepcji w zestawieniu z niepewnością co do efektów wykorzystania sztucznej inteligencji, stanowi dopiero wstęp do problemów, z jakimi przyjdzie zmierzyć się w niedalekiej przyszłości oraz że nie sama technologia, ale zagadnienia prawne, społeczne, czy moralne będą niejednokrotnie spowalniać, czy wręcz hamować ich rozwój.

Wskazuje także, że nasycenie systemami automatycznymi środowiska bezpieczeństwa, czy tym bardziej pola walki, spowoduje nasycenie lub wręcz przesylenie informacją i z jednej strony zwiększy wymagania co do fizycznego transferu ogromnych ilości danych i zarządzania nimi oraz co jest jeszcze ważniejsze w działaniach ochrony tej sfery, tak aby przeciwnik niszcząc systemy łączności nie zablokował naszych przedsięwzięć lub w skrajnym przypadku nie przejął środków walki.

W monografii nie brak polemiki w odniesieniu do trudnych tematów, jak na przykład stan obecny marynarki wojennej w kontekście globalnym, jak i narodowym. Autor podjął próbę wskazania przyczyn marginalizowania jej oraz zapaści technologicznej sił okrętowych i wyciągnął słuszne wnioski, co potwierdza sytuacja na Morzu Czerwonym, gdzie siły wydawałoby się prymitywnych sił Huti skutecznie blokują ruch przez Kanał Sueski w skali globalnej, wykorzystując także systemy automatyczne, a jedynym antidotum są tylko okręty.

Reasumując oceniam, że monografia przeznaczona jest dla szerokiego grona odbiorców zainteresowanych obecnymi, jak i perspektywicznymi koncepcjami prowadzenia walki na morzu, oczywiście przede wszystkim w kontekście wykorzystania nowoczesnych technologii, a w tym przypadku systemów autonomicznych. Widzę także duże możliwości wykorzystania jej w badaniach naukowych oraz dydaktyki w szkołach wojskowych i politechnicznych, zarówno na kierunkach technicznych, jak i społecznych.

Prof. dr hab. Krzysztof Rokiciński

Z wydawniczej półki polecam:

Szanowni Państwo, Drodzy Czytelnicy

Zachęcam Was do lektury publikacji pt.: „*Czas na bezpieczeństwo – Miscellanea – część pierwsza*” autorstwa Hanny Sommer, Wojciecha Sokołowskiego, Jacka Fabisiaka, Grzegorza Zakrzewskiego, pozostając w głębokim przekonaniu, że spotka się ona z życzliwym przyjęciem. Wydana nakładem Oficyny Wydawniczej Politechniki Rzeszowskiej monografia jest rezultatem spotkania poglądów, spostrzeżeń i wniosków naukowców i praktyków zajmujących się problematyką bezpieczeństwa. Redaktorom udało się zachęcić do współpracy naukowców zatrudnionych w różnych ośrodkach naukowych i eksplorujących naukowo odmienne aspekty bezpieczeństwa. Takie podejście redaktorów pozwoliło na stworzenie monografii składającej się z 7. rozdziałów stanowiących różne spojrzenia na problemy bezpieczeństwa, które ze względu na swój naukowy charakter ujęte zostały w pięciu, osobno zatytułowanych częściach.

Monografia łączy wyniki badań naukowych prowadzonych przez teoretyków oraz praktyków. Autorzy rozdziałów przedstawiają bezpieczeństwo przez pryzmat prowadzonych badań oraz rozważań naukowych. Różnorodność środowisk naukowych, z których wywodzą się współtwórcy niniejszej monografii pozwala również przybliżyć czytelnikom obszar zainteresowań autorów poszczególnych publikacji, jak również dostrzec ich ambicje oraz indywidualny sposób postrzegania bezpieczeństwa.

Monografię otwiera część pierwsza pt. „*Przemiany społeczno-kulturowe wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa*”, w której poddano analizie przemiany społeczno-kulturowe wobec współczesnych wyzwań bezpieczeństwa. Część pierwsza publikacji podzielona została na trzy rozdziały.

Autorami pierwszego rozdziału zatytułowanego: „*Redefinicja oceny kultury cyberbezpieczeństwa przez młodzież Podkarpacia*” są: Hanna Sommer, Hubert Sommer, Grzegorz Zakrzewski. Autorzy dokonali analizy wybranych aspektów bezpieczeństwa w cyberprzestrzeni z perspektywy grupy młodych ludzi studiujących na Podkarpaciu. Cyberprzestrzeń postrzegana jest jako jeden z elementów sztucznego środowiska, w którym funkcjonuje człowiek. Autorzy rozdziału do opisanego cyberprzestrzeni zastosowali kryteria wykorzystywane do scharakteryzowania naturalnego środowiska człowieka, gdzie zasadniczym elementem spajającym są relacje między biocenozą a siedliskiem, stanowiące element przepływu energii. Główną metodą wykorzystaną w procesie badawczym był sondaż diagnostyczny. Pozwolił on wyciągnąć wiele interesujących wniosków. Co warto podkreślić, respondenci postrzegają cyberprzestrzeń jako jeden z kluczowych elementów środowiska ich życia. Wskazują wiele różnych zagrożeń oraz miejsce cyberprzestrzeni wśród innych elementów ich otoczenia. We wnioskach autorzy

podkreślają, że dla współczesnych studentów cyberprzestrzeń stanowi bardzo ważny atrybut życia społecznego. Potrafią oni dostrzec zarówno jej wady, jak i zalety zwłaszcza na tle innych środowisk.

„*Kultura bezpieczeństwa ekologicznego w społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)*” to tytuł kolejnego rozdziału, którego autorem jest Zbigniew Witaszek. Autor podjął się tematyki bezpieczeństwa ekologicznego związanego z prowadzeniem działalności biznesowej. Wyjaśnił na czym polega kultura bezpieczeństwa ekologicznego oraz czym jest etyka biznesu, etyka zawodowa i etyka społeczna w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu. Zasadniczą częścią rozdziału jest wskazanie miejsca bezpieczeństwa ekologicznego w biznesie w kontekście zagrożeń dla trwałego rozwoju oraz zachowania środowiska naturalnego człowieka na poziomie koniecznym do przetrwania i rozwoju ludzkości. W tym celu wykorzystano analizę dobrych inicjatyw CSR w Polsce w obszarze „środowisko” na podstawie raportów „Odpowiedzialny biznes w Polsce. Dobre praktyki” w latach 2019-2022. We wnioskach autor podkreśla, że CSR wraz z celami nakreślonymi w „Agendzie na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju – 2030” jest ważnym sygnałem dla globalnej strategii zrównoważonego rozwoju.

Zakończenie pierwszej części publikacji to rozdział pt. „*Kultura bezpieczeństwa klimatycznego w społecznej odpowiedzialności biznesu*” autorstwa Sławomira Stanisława Dębskiego, który, podobnie jak autor wcześniejszego rozdziału, prowadził badania w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu, ale analizował kwestie związane z bezpieczeństwem klimatycznym. Zwraca on uwagę na fakt, że zagrożenia współczesnej cywilizacji agregują sytuacje wcześniej niespotykane, co powoduje konieczność podjęcia działań zapobiegawczych oraz przywracających, o ile to możliwe, pożądany stan środowiska naturalnego. Swoje rozważania rozpoczyna od przedstawienia klimatu jako jednego z narzędzi wykorzystywanych w warunkach wojny 5. generacji. Na przykładzie Hiszpanii omawia jeden ze sposobów niszczenia środowiska naturalnego, a posługując się inicjatywami UE charakteryzuje przykładowe rozwiązania klimatyczne leżące w obszarze społecznej odpowiedzialności biznesu. We wnioskach autor mocno podnosi kwestię nacisków na jakie napotykają przedsiębiorstwa ze strony rządów i sojuszy.

Druga część publikacji pt. „*Bezpieczeństwo społeczne i porządek prawny państwa*” składa się z jednego rozdziału zatytułowanego: „*Strategie rozwiązywania problemów społecznych a bezpieczeństwo socjalne na przykładzie Trójmiasta*”. Rozdział autorstwa Joanny Leskiej-Ślęzak i Jarosława Ślęzaka, porusza zagadnienia związane z bezpieczeństwem społecznym na przykładzie Trójmiasta. W tym kontekście omówiono problemy społeczne mieszkańców Trójmiasta oraz trójmiejskie strategie rozwiązywania ich. Rozdział zawiera także wyniki analizy SWOT w zakresie bezpieczeństwa społecznego mieszkańców Trójmiasta. Dodatkowo, autorzy zidentyfikowali i przedstawili rozwiązania (programy) podnoszące poziom bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców trójmiejskiej aglomeracji. Z przedstawionych wniosków jednoznacznie wynika, że bezpieczeństwo socjalne stanowi obecnie strategiczne wyzwanie dla większości funkcjonujących systemów

politycznych świata. Złożoność współczesnych systemów i problemów społecznych oraz ich rozwiązywanie przez sektor publiczny wymaga starannie zaplanowanych działań, które prowadzą do realizacji postawionych celów.

„*Historyczne aspekty polskiej polityki bezpieczeństwa*” to tytuł trzeciej części publikacji, w której Adam Czarnecki prezentuje wyniki przeprowadzonych badań w rozdziale pt. „*Rozejm na 20 lat*”, czyli *system bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie doby ładu wersalsko-waszyngtońskiego*”. Autor przedstawia w nim system bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie doby ładu wersalsko-waszyngtońskiego. Ocenę tego systemu poprzedzono charakterystyką przyczyn i międzynarodowych reperkusji Wielkiej Wojny, po której stworzono system bezpieczeństwa zbiorowego w Europie, mający na celu implementację pacyfistycznych dążeń społeczności międzynarodowej do zaprowadzenia wiecznego pokoju. Wyrazem tego była powołana w 1919 roku Liga Narodów, w której pokładano właśnie nadzieję spełnienia tej idei. Jak się jednak okazało w późniejszym czasie system wersalsko-waszyngtoński, w opinii wielu badaczy stał się zarzewiem kolejnego, światowego konfliktu. We wnioskach, autor dobitnie podkreśla, że słabość instytucjonalnego organu, któremu wyznaczono rolę strażniczki pokoju był pierwszym symptomem zapowiadającym niestabilność stworzonego ładu powojennego. Nadzieje pokładane w Lidze Narodów okazały się bowiem zbyt płomienne w zestawieniu z jej efektywnością działań.

Kolejna część publikacji nosi tytuł: „*Zarządzanie kryzysowe jako element bezpieczeństwa państwa*”. W rozdziale zatytułowanym: „*Rozmyta koncepcja systemu zarządzania kryzysowego*” Wojciech Sokołowski zaprezentował autorską próbę wykorzystania teorii zbiorów rozmytych A. Zadeha i narzędziowych sterowników rozmytych E.H. Mamdaniego do analizy i oceny prakseologicznego systemu zarządzania kryzysowego w kategoriach ryzyka operacyjnego. W rozdziale scharakteryzowano ustawowy system zarządzania kryzysowego funkcjonujący w obszarze administracji publicznej oraz ustawową czteroetapową procedurę zarządzania kryzysowego, która była podstawą budowy hierarchicznego 3-poziomowego zintegrowanego sterownika fuzzy umożliwiającego kompleksowe badanie utylitarne systemu zarządzania kryzysowego w kategoriach rozmytych. Szczególnie istotne są spostrzeżenia autora przedstawione we wnioskach, zwłaszcza te, które informują, że sformalizowany aparat zbiorów rozmytych pozwala na efektywne badanie niezwykle złożonej problematyki zarządzania kryzysowego, gdzie kwestie jakościowe bez przerwy przeplatają się z zadaniami ilościowymi. Metody teorii zbiorów rozmytych okazują się wysoce elastyczne i adekwatne do wymogów stojących przed systemem zarządzania kryzysowego i wyzwani całego środowiska bezpieczeństwa.

Treścią ostatniej części monografii pt. „*Technologie informacyjne a bezpieczeństwo*” jest rozdział autorstwa Tomasza Kosteckiego zatytułowany: „*Praca zdalna a poziom bezpieczeństwa społecznego w świetle nowelizacji kodeksu pracy*”. Autor pokusił się w nim o analizę zagrożeń związanych z pracą zdalną

w kontekście dokonanych zmian legislacyjnych i ich wpływu na poziom bezpieczeństwa społecznego. W rozdziale przedstawiono wady i zalety pracy zdalnej, na którą szczególną uwagę zaczęto zwracać w czasie niedawnej pandemii Covid-19. Doświadczenia i wyciągnięte na ich podstawie wnioski wpłynęły na wprowadzenie niezbędnych uregulowań prawnych w zakresie wykonywania pracy zdalnej, która obecnie już nikogo nie dziwi i stała się immanentnym elementem funkcjonowania rynku pracy. Ma to oczywiście określone implikacje społeczne, co zostało dostrzeżone w niniejszym rozdziale i ocenione w perspektywie bezpieczeństwa społecznego. We wnioskach autor podkreśla, że popularyzacja pracy zdalnej, pomimo jej wad i ograniczeń, zrewolucjonizowała rynek pracy, przenosząc go na nowy – nieznanym dotąd wymiar. Jak ustabilizują się formy zatrudnienia i czy w perspektywie czasu praca zdalna stanie się dominującym sposobem na wywiązywanie się pracownika z obowiązków przed pracodawcą, to zapewne pokażą kolejne lata. Bezspornie rozwój zjawiska pracy zdalnej stanie się przedmiotem wielu kolejnych badań oraz rozważań naukowych.

W podsumowaniu stwierdzam, że Publikacja zawiera duży zasób wiedzy przydatnej dla badaczy problematyki ogólnie pojętego bezpieczeństwa i z dużym powodzeniem może być wykorzystywana przez wszystkich, którzy zainteresowani są bezpieczeństwem w wieloaspektowym wymiarze.

Życzę przyjemnej lektury
dr. hab. Jarosław Michalak, prof. AMW

CZAS NA BEZPIECZEŃSTWO

MISCELLANEA

CZĘŚĆ PIERWSZA

Redakcja naukowa

Hanna Sommer Wojciech Sokołowski Jacek Fabisiak Grzegorz Zakrzewski

Wydano dla uczczenia 200 rocznicy urodzin Ignacego Łukasiewicza patrona Politechniki Rzeszowskiej
100-lecia Akademii Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte
30-lecia Wydziału Zarządzania Politechniki Rzeszowskiej

**POLITECHNIKA
RZESZOWSKA**
im. IGNACEGO ŁUKASIEWICZA

Rzeszów 2023

Wszelkie prawa autorskie i wydawnicze zastrzeżone. Każda forma powielania oraz przenoszenia na inne nośniki bez pisemnej zgody Wydawcy jest traktowana jako naruszenie praw autorskich, z konsekwencjami przewidzianymi w *Ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych* (Dz.U. z 2018 r., poz. 1191 t.j.). Autor i Wydawca dołożyli wszelkich starań, aby rzetelnie podać źródło zamieszczonych ilustracji oraz dotrzeć do właścicieli i dysponentów praw autorskich. Osoby, których nie udało się ustalić, są proszone o kontakt z Wydawnictwem.

Oficina Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej
al. Powstańców Warszawy 12, 35-959 Rzeszów

Ark. wyd. 9,56. Ark. druk. 10,00.
Wydrukowano w kwietniu 2024 r.
Drukarnia Oficyny Wydawniczej,
al. Powstańców Warszawy 12, 35-959 Rzeszów
Zam. nr 9/24

DOCUMENT
CREATED
WITH

PDF
COMBINER

PDF Combiner is a free application that you can use to combine multiple PDF documents into one.

Three simple steps are needed to merge several PDF documents. First, we must add files to the program. This can be done using the Add files button or by dragging files to the list via the Drag and Drop mechanism. Then you need to adjust the order of files if list order is not suitable. The last step is joining files. To do this, click button Combine PDFs.

Main features:

secure PDF merging - everything is done on your computer and documents are not sent anywhere

simplicity - you need to follow three steps to merge documents

possibility to rearrange document - change the order of merged documents and page selection

reliability - application is not modifying a content of merged documents.

Visit the homepage to download the application:

www.jankowskimichal.pl/pdf-combiner

To remove this page from your document, please donate a project.